

Partier og partimedlemmer

*En kvalitativ casestudie av norske partiers respons
på medlemsfravall*

Christian Lehne

Masteroppgave i statsvitenskap
ved Institutt for statsvitenskap,
Universitetet i Oslo

Høst 2017

Antall ord: 29319

Partier og partimedlemmer

En kvalitativ casestudie av norske partiers respons på medlemsfravall.

© Christian Lehne

2017

«Partier og partimedlemmer»

Christian Lehne

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Privat

IV

Sammendrag

Med en vedvarende svekkelse av partienes medlemstall som bakteppe, undersøker denne oppgaven hvilke grep, om noen, de politiske partiene gjør for å ha en tilknytning til sivilsamfunnet. Det sentrale spørsmålet denne oppgaven undersøker er hva partiene gjør når de mister medlemmer. Problemstillingen kan uttrykkes som: hvordan og hvorfor responderer partier på frafall av medlemmer?

Problemstillingen besvares gjennom intensive casestudier av syv norske stortingspartier i perioden 1990-2017. Partiene som undersøkes er Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

I motsetning av hva litteraturen på feltet kan gi inntrykk av, finner denne oppgaven lite støtte for påstanden om passive partiorganisasjoner i empirien. I takt med at partiene har mistet medlemmer har de jevnt over økt innsatsen på verving og medlemspleie. Dette vitner om at partiene fortsatt ønsker et bånd til sivilsamfunnet, og at dette oppnås gjennom å ha betalende medlemmer. Bildet som tegnes opp er riktignok ikke uten nyanser. Både Sv og Ap, og til dels også Høyre og Venstre, har de senere årene tatt grep for å inkludere og involvere såkalte ikke-medlemmer i visse partiaktiviteter – aktiviteter som tidligere har vært forbeholdt de som hadde betalt medlemskontingenten. Om dette vil bli permanente ordninger er ikke godt å vite, men reiser interessante dilemmaer for diskusjoner rundt fremtidens medlemsorganisasjoner. Skal gjerdene mellom partiorganisasjonen og sivilsamfunnet bygges ned for å oppnå økt inklusivitet? Eller skal medlemsorganisasjonens rettigheter til deltakelse og påvirkning beskyttes for å sikre medlemmene eksklusivitet?

Forord

Selv om jeg står alene som forfatter av denne studien, har dette ikke vært et soloprojekt. Flere støttespillere fortjener takk. Først og fremst er jeg en stor takk skyldig min veileder, Knut Heidar. Han har gitt verdifulle innspill gjennom hele prosessen og gjort en større innsats enn hva som kan kreves.

En stor takk skal også sendes de medlemskapsansvarlige hos partiene i denne studien. I en krevende politisk høst har de satt av verdifull tid til intervjuer, de har besvart E-poster og sendt over informasjon om alt fra antall vervede til tolkninger av vedtekter. Norsk partiforskning er velsignet med tilgjengelige og åpne partiorganisasjoner.

Til slutt vil jeg takke familien og Irene som har lidd seg gjennom mitt noe avslappede forhold til rettskrivning og punktsetting gjennom flere runder med korrekturlesing de siste ukene av skriveprosessen.

Christian Lehne

Oslo, 15. desember 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Spesifisering av forskningsspørsmålet	1
1.2	Partier og partimedlemmer.....	4
1.3	Aktualisering.....	5
1.4	Oppgavens struktur	6
2	Litteratur og teori.....	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Responsmuligheter.....	8
2.3	Konvergens eller divergens? – teorier om endring.....	9
2.3.1	Konvergens.....	10
2.3.2	Divergens.....	11
2.3.3	Hva sier empirien?.....	12
2.4	Hva påvirker partienes respons?.....	13
2.4.1	Rasjonell aktør-institusjonalisme	14
2.4.2	Normativ institusjonalisme	17
2.4.3	Historisk institusjonalisme	18
2.5	Oppsummering.....	19
3	Design og metode	20
3.1	Metode	20
3.2	Analyseenheter og analysenivå	21
3.3	Tidsperiode	23
3.4	Operasjonalisering av respons	24
3.5	Datakilder	28
3.5.1	Intervjuer.....	29
3.5.2	Partidokumenter	30
4	Medlemsutviklingen.....	32
4.1	Hvordan rapporteres medlemstallene?	32
4.2	Medlemsutviklingen 1990-2016.....	33
4.2.1	Verve og frafalte.....	35
4.2.2	Sentralisering og digitalisering.....	37
4.3	Oppsummering.....	38
5	Respons - empiri fra partiene.....	44

5.1	Organisatorisk konsolidering.....	44
5.1.1	Verving.....	44
5.1.2	Medlemspleie.....	51
5.1.3	Oppsummering.....	61
5.2	Organisatorisk innovasjon	62
5.2.1	Oppsummering.....	66
6	Drøftelse.....	69
6.1	Respons på medlemsfracfall - Konvergens eller divergens?.....	69
6.2	Hva påvirker partienes respons?	73
6.2.1	Rasjonell aktør-institusjonalisme	73
6.2.2	Normativ institusjonalisme	76
6.2.3	Historisk institusjonalisme	77
6.3	Oppsummering	79
7	Konklusjon	80
7.1	Partimedlemmer er fortsatt verdifulle	80
7.2	Norske partier i et internasjonalt perspektiv	82
7.3	Veien videre.....	83
	Litteraturliste.....	85
	Vedlegg.....	91
	Figur 3.1. Organisatorisk innovasjon visualisert som Duvergers deltakelsesmodell.....	27
	Figur 4.1. Oppgitte medlemstall, 1990-2016	34
	Figur 4.2. Frafalte medlemmer, 1990-2016	36
	Tabell 4.1. Vervede og frafalte som andel av partienes medlemsbase, 1990-2016.....	37
	Tabell A.4.1. Oppgitte medlemskapstall, 1990-2016.....	41
	Tabell A4.2. Antall nye medlemmer, 1990-2016	42
	Tabell A4.3. Antall frafalte medlemmer, 1990-2016.	43
	Tabell 5.1. Nasjonale vervekampanjer, 1990-2016.....	45
	Tabell 5.2. Ordinær kontingentpris. Starten av 1990-tallet og 2017.....	60
	Tabell 5.3. Deltakelse i partiaktiviteter uten betalt medlemskap i 2017.....	66

1 Innledning

En veldokumentert trend innenfor studiet av politiske partier er frafallet av partimedlemmer. I en studie av europeiske partier konkluderer Ingrid van Biezen og hennes kolleger med at “there is scarcely any other indicator relating to mass politics in Europe that reveals such a strong and consistent trend as that which we now see with respect to the decline to party membership” (van Biezen, Mair og Poguntke 2012, 38). Det har kommet studier de senere årene som modifierer disse funnene noe (se Scarrow 2015; Kølln 2015), men den generelle utviklingen står fortsatt ubestridt. Og norske partier er intet unntak fra trenden. Siden starten av 1990-tallet har de til sammen mistet om lag halvparten av alle sine medlemmer (MAPP, 2015). De synkende medlemstallene er til stadighet blitt tolket som et tegn på at partiene ikke lenger har behov for medlemmer, og som Hilmar Mjelde (2013) har påpekt har dette etterlatt et inntrykk av at frafallet møtes med en stilltiende aksept fra partiorganisasjonene.¹ Det finnes derimot få studier som kan verifisere denne påstanden. Forskningsfeltet har følgelig behov for bidrag som ser forbi synkende medlemstall og undersøker hvordan partiene faktisk forholder seg til å tape av medlemmer.² Denne oppgavens fokus ligger derfor på hvordan partiene reagerer på medlemsfracfall: hvilke grep som gjøres, og hvorfor. Legges det mer ressurser i å verve? Endres interndemokratiet for å gjøre medlemskapet mer attraktivt? Eller anses utviklingen som uproblematisk, slik at endringer uteblir? Denne oppgavens siktemål er å kaste lys over hvordan dagens politiske partier har respondert på frafallet av partimedlemmer, og å undersøke hvilke faktorer som kan påvirke partienes respons.

1.1 Spesifisering av forskningsspørsmålet

Oppgavens forskningsspørsmål kan uttrykkes som: hvordan og hvorfor responderer partier på fracfall av partimedlemmer? Forskningsspørsmålet skal besvares gjennom intensive

---

¹ I sin artikkel skriver van Biezen et al: “That party membership has declined so enormously seems in many cases a matter of indifference to many of the party organizations concerned” (2012, 40).

² Ann-Kristin Kølln har påpekt “(...) empirical and theoretical knowledge on how parties respond to membership decline is scarce” (2014, 95).

casestudier av syv norske stortingspartier. Før vi kommer så langt er vi tjent med noen klargjøringer og spesifiseringer. Forskningsspørsmålet består av to deler, et hvordan- og et hvorfor-element. Oppgavens empiriske del vil være en deskriptiv beskrivelse av *hvordan* partiene har respondert. Målet er å spore utviklingen i responsen siden 1990 og frem til i dag, og å undersøke om, og i hvilken grad, responsen varierer mellom partiene. Er det slik at den samme diagnosen – frafall av medlemmer – tilskrives samme medisin på tvers av det politiske spekteret, eller finnes det karakteristikk ved partiene som gjøre at noen handler slik og andre handler sånn? Det reiser spørsmålet om *hvorfor* partiene har respondert som de har. Oppgavens siste del vil undersøke hvilke faktorer på partinivået som kan ha forklaringskraft på valg av respons.

Som det fremgår vil en betydelig del av oppgaven bestå i å kategorisere partiene etter deres respons, noe som gjør det nødvendig å avklare hva som faktisk menes med begrepet. Helt generelt kan respons forstås som en mer eller mindre intensjonell handling, utløst av aktørens oppfattelse av en trigger. Med andre ord, man responderer på *noe* (se Mair et al. 2004; Kølln 2014). I dette tilfellet er aktøren partiet og triggeren frafallet av partimedlemmer. Frafallet kan selvfølgelig ha en effekt på mange deler av partiets virksomhet,³ men i denne oppgaven vil fokuset rettes mot partienes organisatoriske grep ovenfor egen medlemskapsorganisasjon. Dette vil gjenspeiles i hvordan respons operasjonaliseres.

Før jeg kommer så langt skal jeg dvele ved tre analytiske utfordringer ved studier av respons. I det store og hele handler disse om å knytte trigger til handling. Det er for det første vanskelig for observatører på utsiden av prosessen å vite om aktøren har oppfattet triggeren. Til syvende og sist er det den subjektive oppfattelsen som man responderer på, og selv om en negativ utvikling kan fremstå aldri så tydelig for forskere er det alltid en mulighet "that this has simply passed unnoticed by the party strategist themselves" (Mair 2004a, 9). Den andre utfordringen er at selv om partiene har en oppfattelse av triggeren, er det ikke godt å si hvilken betydning de tillegger den. Selv om et parti har mistet medlemmer

---

³ For eksempel har det blitt påpekt i litteraturen at færre medlemmer kan skade partienes representative kapasitet, som igjen kan påvirke politikken de fører (Allern, Heidar og Karlsen 2015).

og har gjennomført en eller annen reform, kan det være andre årsaker enn frafallet som er begrunnelsen for reformen. For eksempel har ny teknologi de senere årene forenklet partienes kommunikasjon med medlemsbasen, og muliggjort andre former for verving enn man benyttet tidligere (Gauja 2015; Scarrow 2015, 30). Om det er teknologisk utvikling, medlemsfracfall, eller helt andre forhold som trigger en handling er ikke i alle tilfeller klart. En tredje utfordring er at partiet kan oppfatte triggeren, og etter nøye overveielser velge å ikke gjøre noe – det Mair, Muller og Plasser (2004a) omtaler som en «non-response». Jeg vil argumentere for at en slik handling, eller retter sagt fraværet av handling, også vil kunne være en meningsfull respons på lik linje med en mer «aktiv» en. Sett sammen gjør disse utfordringene at man verken kan ta for gitt at enhver handling kan omtales som en respons (på det man mener er triggeren), eller at ingen handling er et fravær av respons.

Disse iboende utfordringene ved studier av respons kan vanskelig elimineres, men til en viss grad minimeres. Hva gjelder den første utfordringen viser en gjennomgang av de norske partienes egne beretninger at frafallet av partimedlemmer ikke har gått upåaktet hen. Partienes medlemsregistre oppdateres enten årlig eller annet hvert år, og utviklingen har blitt hyppig kommentert av partienes hovedorganisasjoner. Den andre utfordringen er vanskeligere å avskrive, og har gjort at for eksempel Ann-Kristin Kølln (2014) har definert organisatorisk respons som ganske enkelt endring over tid i hennes studie.⁴ Ettersom denne oppgaven benytter intensive casestudier vil det til en viss grad være mulig å undersøke partienes begrunnelser for organisatoriske avgjørelser. I de fleste tilfeller vil det også være flere årsaker, eller rettere sagt summen av flere faktorer, som ligger bak en respons. Derfor vil det være en grunnleggende antagelse at medlemsfracfallet har vært såpass omfattende at partienes grep ovenfor egen medlemsorganisasjon i det minste er gjort i lys av den negative utviklingen. Om det med rette kan omtales som respons eller ikke vil diskuteres i de ulike

---

⁴ Kølln sitt studium ser på hvordan politiske partier har respondert organisatorisk på den påståtte partikrisen i vest-europeiske stater mellom 1960 og 2000-tallet

tilfellene. Utfordringen ved fravær av handling som en mulig respons tas det høyde for ved å inkludere en passiv-kategori i operasjonaliseringen av responsvariabelen.⁵

1.2 Partier og partimedlemmer

En minimal definisjon av politiske partier er at de er organiserte forsøk på å oppnå politisk makt gjennom valg. Det er derimot viktig å anerkjenne at partier er relativt komplekse organisasjoner bestående av ulike bestanddeler. I så måte er William Clark, Matt Golder og Sona Golder mer presise når de skriver at partier kan forstås “as a group of people that includes those who hold office and those who help to get and keep them there” (2013, 604). En utfordring er at man kan få inntrykk av partier som enhetlig aktører – noe de ikke nødvendigvis er. Richard Katz og Peter Mair (1994) har trukket et skille innad i partiene mellom medlemsorganisasjonen, sentralorganisasjonen og partiets representanter i offentlige verv. De ulike delene interagerer med hverandre, men deres målsettinger og relative makt kan variere. I denne oppgaven vil jeg fokusere på sentralorganisasjonen og dets øverste ledelse. Som Katz og Mair (1994, 4) gjør et poeng av, er det de som organiserer medlemsorganisasjonen, og dermed de som kan sies å meningsfullt respondere. Til slutt, det finnes mange måter å studere partier på, for eksempel som enheter av et politisk system eller ved å fokusere på partiets velgere (Pomper 1992, 145). Ettersom oppgaven er interessert i partienes organisatoriske grep ovenfor egen medlemsorganisasjon, vil partiene følgelig studeres som organisasjoner.

Partimedlemmer er heller ikke et entydig konsept. Ifølge Anika Gauja (2015) vil hvem som regnes som medlemmer variere avhengig av perspektivet på partimedlemskap som legges til grunn. Fra et statlig perspektiv forstås medlemmer som individer som oppfyller visse formelle kriterier, for eksempel at de er sentralt registrerte og betaler kontingent. I flere land benytter staten slike definisjoner for å beregne hva partiene får i subsidier⁶ (Gauja

---

⁵ Det kan innvendes at dette medfører at partier som ikke har oppfattet triggeren blir tilskrevet en respons. Det er som allerede nevnt lite som tyder på at partiene ikke er oppmerksomme på halvingen av medlemsmassen deres. Det vil derfor antas at ingen handling også er et (aktivt) valg.

⁶ For eksempel i Nederland, hvor staten krever at partiene har minimum 1000 medlemmer som betaler minst tolv euro i kontingent årlig for at partiene skal motta offentlig støtte (Gauja 2015, 236).

2015, 236). Fra partienes perspektiv er medlemmer individer med en eller annen form for nytte som ikke nødvendigvis kan reduseres til statens kriterier, mens fra individets perspektiv er medlemskap en tilknytning basert på motivasjon og en mulighet til å delta i politiske aktivitet. Jeg er i all hovedsak interessert i hvordan partiene forstår medlemskap, men denne forståelsen er ikke absolutt og kan følgelig endres over tid og mellom partiene.⁷ Som Mjelde har påpekt, tilbyr flere og flere partier nye og mindre formelle former for tilknytning for å kompensere for den synkende attraktiviteten til tradisjonelt og betalende partimedlemskap (2015, 299-300). Denne utviklingen gjør skillet mellom medlemmer og ikke-medlemmer uklart, og gjør at forståelsen av partimedlemmer er ikke kun er en teoretisk diskusjon, men òg et empirisk spørsmål. Jeg vil i denne oppgaven trekke et skille mellom medlemmer og ikke-medlemmer basert på betalt kontingent, som har vært den dominerende forståelsen på forskningsfeltet. Det er så et åpent spørsmål i hvilken grad partiene skiller mellom de to gruppene i sin praksis, og om dette har blitt endret over tid.

1.3 Aktualisering

Så er spørsmålet, hvorfor skal vi bry oss med om partiene responderer slik eller sånn på at de får stadig færre medlemmer? Det kan argumenteres for at partimedlemskap er en viktig deltakelsesform i politiske prosesser. Hvordan partiene tilrettelegger for deltakelse er således av stor interesse. I et deltakelsesperspektiv på demokrati utfyller partiene en essensiell rolle, ikke bare som bindeledd mellom sivilsamfunn og staten, men og som en deltakelsesarena i seg selv (Pateman 1970; Ware 1987). Allern og Pedersen har skrevet: «participatory democracy, then, prefers parties to practice a democratic membership form of organization» (2007, 77). I den offentlig utredningen «Penger teller, men stemmer avgjør» fra 2004 påpekes det at partimedlemskap er et gode for samfunnet ved at det styrker befolkningens innsikt og forståelse for politiske prosesser og dermed individets selvaktelse (NOU 2004, 10). Andre igjen har pekt på at partimedlemskap er et verktøy for å utjevne sosioøkonomiske forskjeller i politisk påvirkning (Verba, Nie og Kim 1978, 142). Men, for å

---

⁷ Partiene har endret hvem de ser på som medlemmer gjennom årene. Et eksempel er hvordan Høyre (H) gikk fra å definere medlemmer som kun registrerte til betalende på starten av 2000-tallet. Skiftet i definisjon medførte at partiet gikk fra å ha 40.000 medlemmer til i underkant av 30.000 fra et år til det neste.

utfylle disse funksjonen, og skape disse godene, kreves det at partiene stimulerer til deltakelse.

Sett i et slikt lys har utviklingen med stadig færre medlemmer skadet partienes mulighet til å ivareta dette aspektet ved demokratiet. I en annen offentlig utredning fra 2001 ble nettopp en slik bekymring påpekt. «Hvor mye må partienes medlemstall synke før de mister sin karakter av å være noenlunde bredt sammensatte medlemsorganisasjoner? Hvis idealet er å ha partier og folkebevegelser med en bred sosial forankring gir utviklingstendensene grunn til uro» (NOU 2001, 9). Flere forskningsbidrag har forklart det økende frafallet med en individualisering av samfunnet og voksende politisk apati i befolkningen. Til sammen har dette bidratt til at partimedlemskap kommer til kort i konkurranse med andre fritidsaktiviteter for moderne mennesker (Scarrow 2000, 83). Ved å undersøke hvordan partiene responderer på frafallet vil oppgaven kunne kaste lys over i hvilken grad partiene både ønsker og evner å tilpasse seg slike samfunnsmessige endringer. Forskningsfeltet har kommet dit at spørsmålet ikke bare bør være om partiene har færre medlemmer enn før, men om, og i hvilken grad, partiene faktisk kjemper imot den negative utviklingen. Hvis medlemskapspartiene er døende, prøver partiene å holde dem i live?

1.4 Oppgavens struktur

For å gi svar på dette vil oppgaven struktureres på følgende måte: i oppgavens andre kapittel vil jeg gjennomgå relevant litteratur for oppgavens forskningsspørsmål. En pågående debatt innenfor studiet av politiske partier er om eksterne drivkrefter visker ut interne forskjeller mellom partiene (Harmel 2002; Heidar og Saglie 2003). I hvilken grad dette gjelder for hvordan partiene responderer på å miste medlemmer er et åpent spørsmål, og første del av kapitlet vil undersøke om vi har gode grunner til å forvente konvergens eller divergens i partienes respons. I andre halvdel vil tre analytiske perspektiver på partier gjennomgås med sikte på å utlede ulike testbare hypoteser som igjen vil strukturere oppgavens analyser. Det vil her redegjøres for hvordan politiske partiers rasjonelle målsettinger kan modifiseres av normative og historiske hensyn. Kapittel 3 er oppgavens metodekapittel, og her presenteres oppgavens enheter, tidsperiode og datakilder, samt deres betydning for rekkevidden til oppgavens slutninger.

Kapittel 4 og 5 utgjør oppgavens empiriske del. I kapittel 4 vil jeg presentere medlemskapsutviklingen til de norske partiene i perioden 1990-2016. Reduksjonen i tallene som presenteres her er dette *noe* partiene responderer på. De aggregerte tallene er det skrevet mye om tidligere (se Allern, Heidar og Karlsen, 2015; van Biezen et al. 2012; Katz og Mair 1992a). Basert på partienes egne innberetninger vil denne gjennomgangen kaste lys over noen interessante aspekter ved utviklingen som tidligere studier har utelatt. Disse gir en pekepinn på hvilke grep partiene har prioritert, og danner et interessant bakteppe for det påfølgende kapitlet. Kapittel 5 vil, basert på intervjuer og partidokumenter, deretter gjennomgå hvordan partiene har respondert organisatorisk. I kapittel 6 vil empirien analyseres og drøftes med sikte på å gi svar på oppgavens problemstilling. Oppgaven avsluttes i kapittel 7 med en oppsummering av funnene, samt noen forslag til videre forskning.

2 Litteratur og teori

2.1 Innledning

Dette kapitlet begynner bredt ved å spørre om vi har grunn til å tro at frafall av medlemmer vil møtes med lik respons på tvers av partiene. Vil en lik diagnose behandles med samme medisin, eller finnes det trekk ved partiene som gjør at de vil favorisere forskjellige former for respons? Denne diskusjonen fører videre over til kapitlets hoveddel hvor jeg gjennomgår tre forskjellige perspektiver på politiske partier. Perspektivene fokuserer på ulike faktorer som utslagsgivende for hvordan og hvorfor partier handler som de gjør. Perspektivene benyttes for å utlede testbare hypoteser som vil strukturere oppgavens analyser. Kapitlet vil aller først gjennomgå hvilke responsmuligheter partiene har å velge mellom. Begrepene som introduseres her vil benyttes i hypotesene som presenteres senere i kapitlet.

2.2 Responsmuligheter

I denne oppgaven skal jeg klassifisere partienes respons basert på en typologi av Mjelde (2013). I sin artikkel utvikler Mjelde tre idealtyper av organisatoriske responsmuligheter på medlemsfracfall. Den første, organisatorisk passivitet, vil være et bevisst valg om å ikke handle. Dette vil falle naturlig for partier som forventer at deres evne til å vinne valg ikke påvirkes av færre medlemmer, eller de kan mene at en mindre medlemsbase frigjør ressurser til bruk på mer effektive verktøy (Mjelde 2013, 61). De senere årene har valgkampene blitt stadig mer profesjonaliserte og mediedrevne, og det har blitt påpekt at utviklingen har skjedd på bekostning av grasrotaktivismen som partimedlemmer tradisjonelt har bidratt med (Norris 2000). I litteraturen er en populær betegnelse på valgkampen at den har gått fra å være arbeidsintensiv til å bli kapitalintensiv (Heidar og Saglie 2002, 48-49). I van Biezen et al. sine studier fremstår organisatorisk passivitet som mer og mer vanlig blant vestlig partier. De skriver:

[As] is evident when one tries to gather data on membership levels, the large majority of parties seems relatively unconcerned about their membership (...). That party membership has declined so

enormously seems in many cases a matter of indifference to many of the party organizations concerned (2012, 40).

De to andre responskategoriene består begge av mer aktive handlinger. Det Mjelde kaller organisatorisk konsolidering kan oppsummeres som en fortsatt forpliktelse til idealet om partier som medlemskapsorganisasjoner (2013, 62). Partier ønsker, som før i tiden, å knytte til seg formelle og betalende medlemmer. I møte med frafall vil de handle for å bremse, eller i beste fall snu, den negative utviklingen. Dette skjer gjennom vedlikehold av den eksisterende medlemsbasen, for eksempel ved å gi medlemmene flere rettigheter, og ved å verve flest mulig nye. Partiene kan ha flere grunner til å benytte seg av dette responsalternativet. De kan verdsette medlemmene for deres bidrag til partiøkonomien og valgkamphjelpen, eller de kan ønske sterke bånd til sivilsamfunnet av normative eller historiske årsaker. Susan Scarrow påpeker i boken «Beyond Party Members» at det fortsatt er gode grunner for partier å bevare formelle medlemsorganisasjoner (2015, 125-126). Den tredje formen for respons på frafall, organisatorisk innovasjon, er å benytte nye tilknytningsformer, utover det regulære medlemskapet, for å involvere befolkningen i partiet. Fokuset dreier dermed bort fra den tradisjonelle massepartiorganiseringen av medlemskap, til fordel for å aktivisere såkalte ikke-medlemmer - individer med mindre rettigheter og forpliktelser enn tradisjonelle medlemmer, men fortsatt med en eller annen form for tilknytning (Gauja 2015). Valget av denne responsen kommer som et resultat av at partiene anerkjenner at medlemskap er mindre attraktivt enn det var tidligere, samtidig som de selv har mindre behov for medlemmer (Mjelde 2013, 64). Dette betyr imidlertid ikke at partiene ikke ønsker bånd til sivilsamfunnet. De oppretter derfor innovative ordninger som gir befolkningen «means of formalizing their support for the party without going so far as becoming full members» (Gauja 2015, 241). I sin artikkel fra 2015 viser Gauja til partier i Storbritannia, Tyskland, Nederland, Italia og Canada som alle tilbyr slike formaliserte supporter-nettverk (2015, 241).

2.3 Konvergens eller divergens? – teorier om endring

Innenfor studiet av politiske partier som organisasjoner finnes det to motstridende hypoteser om partiers generelle utvikling. Det vi kan kalle *konvergenshypotesen* predikerer

at alle partier, ved å bli utsatt for de samme eksterne drivkreftene, vil samle seg rundt én organisatorisk modell. Over tid vil partiene bli likere og likere hverandre. På motsatt side har vi det vi kan kalle *divergenshypotesen*. Her vektlegges interne faktorerers påvirkning på ytre faktorerers effekt på utvikling. I møte med eksterne drivkrefter vil partiene beholde en viss egenart, og således opprettholde eller forsterke eksisterende variasjon i organisatorisk oppbygning. De neste avsnittene vil gjennomgå disse hypotesene og logikken de bygger på, og hvordan de relateres til oppgavens problemstilling.

2.3.1 Konvergens

Forskjellen i hypotesenes prediksjoner kan til dels spores tilbake til analysenivået som tilskrives mest forklaringskraft for organisatorisk endring – om det er faktorer på systemnivå eller på partinivå (Harmel 2002; Kølln 2014). Konvergenshypotesen har blitt framsatt, ofte implisitt, av litteraturen som ligger innenfor det Robert Harmel omtaler som *The System-Level Trends Approach* (2002, 122). Teorier og modeller basert på denne tilnærmingen fokuserer på partienes omgivelser som forklaringsfaktor på organisatorisk endring (Harmel 2002, 119). Den naturlige konsekvensen er at «parties of the same system resemble each other more as time proceeds» (Kølln 2014, 119). De mest kjente og toneangivende eksemplene er Maurice Duvergers masseparti, Otto Kirchheimers catch-all parti og Richard Katz og Peter Mairs kartellparti. Harmel skriver:

[...] the common link throughout this literature is the view that in particular periods of history, environmental trends have created the circumstances for development of new party forms, and that in each such period, the same parties have undertaken transformation into the new forms (2002, 124).

På bakgrunn av dette forventes det at partier endres i takt med, og på grunn av, endringer i samfunnet de eksisterer i. For eksempel beskriver Kirchheimer (1966) utviklingen av catch-all partiet som et resultat av tre strukturelle endringer i vestlige demokratier etter andre verdenskrig. Fremveksten av velferdsstaten, svekkelsen av de tradisjonelle skillelinjene i samfunnet, og utviklingen av nye massemedier bidro til at handlingsbetingelsene for hvordan mobilisere velgere ble endret for alle partiene. Uavhengig av hvordan partiene tidligere hadde vært organisert – om de hadde vært toppstyrte kadreparti eller bunnstyrt masseparti – bidro samfunnsendringene til å viske ut forskjeller og styre partiene «to

converge on the catch-all party model» (Katz og Mair 1995, 12-13; Kølln 2014, 119; Krouwel 2006, 256).

Siden System-Level Trends Approach fokuserer på omgivelsene er konsekvensen at *agency* – aktørenes kapasitet til å handle – gis lite oppmerksomhet. Partiene forstås som lydøre og tilpasningsdyktige organisasjoner som reagerer på stimuli fra sine omgivelser, men de levnes lite kontroll over egen utvikling (Harmel og Janda 1994, 263). Harmel har påpekt at dette er problematisk, ettersom det virker nærmest absurd å tro at aktører innad i partiene ikke tar mer eller mindre meningsfulle avgjørelser om hvordan de skal endres (2002, 129). Dette forandrer derimot ikke hovedbudskapet til tilnærmingen, som kan oppsummeres som at relevante eksterne faktorer legger såpass sterke begrensninger på de valgmulighetene partiene meningsfullt kan velge mellom at de over tid vil konvergere rundt en organisatorisk oppbygning. Av relevans for denne oppgaven kan endringer både på tilbudssiden og etterspørselssiden legge føringer på hvilke responsalternativer partiene favoriserer. På tilbudssiden har for eksempel endringer i hvordan partiene finansieres gjort at partienes behov for medlemmer har sunket (Katz og Mair 1995). På etterspørselssiden har utviklingen av informasjonssamfunnet gjort at de politiske pakkelsesningene som partimedlemskap representerer er blitt mindre attraktive for befolkningen (Heidar og Saglie 2002, 61). I sum kan disse samfunnsendringene gjøre at en type respons fremstår som mer attraktive enn andre, på tvers av alle partiene.

2.3.2 Divergens

Argumenter for divergens og mangfold tar i større grad høyde for at også faktorer på partinivået har forklaringskraft på organisatorisk utvikling. Dette faller innenfor det Harmel kaller *Discrete Change Approach* (2002). Systemnivåfaktorer anses ikke som uviktige, men fokuset rettes mot hvordan interne karakteristikker ved partiorganisasjonene påvirker og/eller begrenser effekten til eksterne drivkrefter. Angelo Panebianco – som revitaliserte studiet av partier som organisasjoner på slutten av 80-tallet, og selv framsatte teorien om *Electoral Professional Party* – har skrevet at “organizational change is, in most cases, the effect of external stimulus which join forces with internal factors (...)” (1988, 242). Dette kommer som en erkjennelse av at partiene faktisk tar avgjørelser rundt organisasjons-

struktur, valgstrategi, politikk, og sine medlemmer. Som Harmel og Janda har påpekt, dette er ikke noe som «bare skjer» (1994, 261). I tillegg innebærer konkurranseelementet i demokratiske valgordninger at partiene har motiver for å *ikke* gjøre som alle andre, hvis de forventer at dette kan gi dem et fortrinn i mobiliseringen av velgere.

Ettersom partiene, som autonome aktører, vil vektlegge ulike hensyn når de tar organisatoriske avgjørelser, åpnes det for at partiene kan reagere ulikt når de møter de samme eksterne drivkreftene. Både Knut Heidar og Scarow har påpekt at partieliter verdsetter medlemmenes bidrag ulikt (2006, 304; 2015, 21). Som det vil diskuteres grundigere senere i kapitlet, kan dette i neste rekke medføre at partienes reaksjoner på frafall varierer fra hverandre.

2.3.3 Hva sier empirien?

Som det her fremgår finnes det teoretiske argumenter for både konvergens og divergens. Køllns gjennomgang av litteraturen rundt konvergenshypotesen viser at også empirien er tvetydig. Hun finner støtte for en generell standardisering av partiorganisasjoner i visse land, deriblant Norge, mens studier fra Tyskland og Nederland gir motstridende resultater (Kølln 20014, 119). Et tverrnasjonalt studie, ledet av Poguntke, Scarrow og Webb fra 2016 av 122 partier undersøker partienes resurser, interndemokrati og struktur og finner “a remarkable coexistence of uniformity and diversity” (2016, 1). Av særlig interesse for denne oppgaven, er at Heidar og Jo Saglies undersøkelse av norske partier for makt- og demokratiutredningen rundt årtusenskiftet ikke finner støtte for konvergenshypotesen, i motsetning til hva Kølln rapporterer om. De viser til at visse ytre krefter, kombinert med organisatorisk kopiering, kan føre til konvergens, men at særegne interne forhold ved partiene like fullt kan modifisere disse effektene. Resultatene fra deres analyser viser seg for tvetydige til at forfatterne tør komme med prediksjoner om partiorganisasjonenes generelle utvikling i fremtiden (2002, 80). Deres oppsummering lyder: “external factors and imitation pull parties toward convergence, while party internal factors may cause divergence” (2003, 234).

Heidar og Saglie setter ord på hva gjennomgangen av hva de to hypotesene vil bidra med i denne oppgaven. Interne og eksterne drivkrefter er på ingen måte gjensidig utelukkende - de eksisterer og interagerer med hverandre. Spørsmålet er i hvilken grad faktorer på

aktørnivået modifierer effekten av de generelle systemnivåtrendene. Vil interne særtrekk ved partiene gjøre at de responderer forskjellig på det generelle frafallet av partimedlemmer, eller vil eksterne forhold styre partiene mot en uniform respons? Den foregående gjennomgangen kan oppsummeres i to hypoteser:

H1 Over tid har partienes respons på medlemsfrafallet blitt likere hverandre

H2 Over tid har partienes respons *ikke* blitt likere hverandre.

Oppgavens siktemål om å analysere om partiene varierer i deres respons og hvordan dette har utviklet seg over tid, kan dermed settes inn i den overordnende debatten mellom konvergens- og divergenshypotesen. Den påfølgende delen av kapitlet vil rette seg mot å undersøke hvilke spesifikke faktorer på partinivået som kan tenkes å ha en påvirkning på hvordan partiene vil respondere.

2.4 Hva påvirker partienes respons?

Målsettingen med denne delen av kapitlet er å utlede testbare hypoteser, som igjen vil strukturere analysen. Ettersom oppgaven kun skal undersøke norske partier, vil systemnivået holdes konstant. Svar på eventuell variasjon må følgelig søkes på partinivået.

Partier forstås som autonome aktører med kapasitet til å ta selvstendige avgjørelser. Ettersom en organisatorisk respons ikke er noe som «bare skjer», men en mer eller mindre intensjonell handling, er dette en nødvendig antagelse. Hvordan partiene velger å respondere på frafall av medlemmer vil være et resultat av hvilke hensyn sentralorganisasjonen og dets øverste ledelse vektlegger vedrørende medlemsorganisasjonen. For eksempel kan noen partier legge stor vekt på medlemmenes instrumentelle nytte i jakten på å vinne valg, mens andre er mer opptatt av det normative hensynet om å bevare kontakten med sivilsamfunnet. Vi kan forvente at ulike hensyn vil resultere i ulik respons. Hvilke hensyn som veier tyngst derimot, er ikke godt å si – svaret vil avhenge av forståelsen man har av partiene. Elin H. Allern (2010) benytter i sin studie av norske partiers tilknytning til ulike interesseorganisasjoner tre analytiske perspektiver av partiorganisasjoner som fokuserer på ulike faktorer som avgjørende for partiers avgjørelser. Rasjonell aktør-, historisk, og normativ institusjonalisme er perspektiver som alle ligger innenfor «ny-institusjonalismen»

av statsvitenskapen, noe som innebærer at de har en felles forståelse av institusjoner som betydningsfulle for hvordan prosess og utfall formes i politikken (Allern 2010, 78). Selv om perspektivene varierer i visse grunnleggende antagelser er ikke skillet dem imellom vannrett. Siden virkelighetens partier ikke passer inn i én «idealtypisk» analytisk modell, kombinerer Allern perspektivene i sitt studium for å kunne gi mer fullverdig forklaringer på hvorfor partier handler som de gjør. I de neste avsnittene vil de tre perspektivene presenteres i lys av oppgavens problemstilling, for så å trekke ut relevante faktorer som kan forventes å ha en effekt på hvordan partiene responderer på frafall av medlemmer.

2.4.1 Rasjonell aktør-institusjonalisme

Majoriteten av teorier og modeller innenfor studiet av politiske partier tar utgangspunkt i rasjonell aktør-tradisjonen når de skal forklare hvordan partier handler. Grunnantagelsen er at partielitene handler for tilfredsstillende sine preferanser mest mulig effektivt, gitt begrensningene som finnes i det systemet de handler innenfor (Allern 2010, 79). Forskjellig oppfatning av hva partielitene faktisk vil maksimere har ifølge Kåre Strøm (1990) gitt opphav til hovedsakelig tre partimodeller innenfor rasjonell aktør-institusjonalismen. Han kaller disse *Vote seeking*, *Office seeking*, og *Policy seeking*, som her kan omskrives til stemmer, verv og politikk. Strøm argumenterer for at virkelighetens partier vil ønske å maksimere alle tre godene, men at de i visse situasjoner må prioritere ett gode foran de andre (1990, 570). I tillegg er det verdt å merke seg at i motsetning til verv og politikk har stemmer ingen egenverdi for partiene. Stemmer er verdsatt instrumentelt, ettersom demokratiske valgordninger krever at noen stemmer på partiene for at de skal kunne oppnå representasjon og muligheten til å utøve politisk makt (Strøm 1990, 573).

Hva så med medlemmer? Ifølge rasjonell aktør-tilnærmingen er medlemmer både et verktøy og en begrensning for partielitene i arbeidet med å nå egne målsettinger (Scarrow 1994). Medlemmer kan bidra i valgkamparbeidet for å sikre oppslutning, men vil samtidig kreve kompensasjon for sitt arbeid – for eksempel medbestemmelsesrett over politikk, som igjen

kan begrense elitenes mulighet til å oppnå verv.⁸ Det kan antas at partiene, forstått som rasjonelt målstyrte aktører, vil vurdere medlemmer etter deres relative nytte for å sikre stemmer målt mot deres kostnader for politikk og verv (Katz 1990). Tatt et skritt lenger vil denne nytte/kostberegningen være grunnlaget for hvordan partiet responderer på medlemsfravall.

I litteraturen har det blitt listet opp en lang rekke instrumentelle funksjoner medlemmer kan utføre for sine partier (se Katz 1990 og Scarrow 1994). Under massepartienes storhetstid rundt midten av forrige århundre var medlemmenes arbeids- og betalingsvillighet selve ryggraden i partiorganisasjonene. Selv om partiene har forandret seg siden da, er fremdeles frivillig arbeid og kontingentinnbetaling blitt løftet frem som medlemmenes fremste bidrag til partiene (Scarrow 1994, 42). Gjennom en rasjonell aktør-linse har frafallet av medlemmer blitt forklart som en kombinasjon av mindre tilbud fra befolkningen og synkende etterspørsel fra partiene. Befolkningen finner partimedlemskap mindre attraktivt i konkurranse med andre plikter og fritidstilbud, og tilbyr derfor ikke sine tjenester til partiet⁹ (Scarrow 2000, 61; se og Heidar og Saglie 2002, 163). Samtidig har valgkampen blitt mindre arbeidsintensiv og mer mediadrevet, og partiene har blitt mer profesjonaliserte. Dette har gjort at partiene har mindre behov for medlemmenes tjenester enn de hadde tidligere. I tillegg sikrer økte subsidier partiene kapital til å kjøpe inn de tjenestene de har behov for uten at de trenger å gi fra seg bestemmelsesrett over politikk og organisasjon (Katz og Mair 1995). Utviklingen har ført til at den relative nytte/kostberegningen partiene legger til grunn for sine avgjørelser vedrørende medlemmer har endret seg i favør mindre etterspørsel – muligens opp til det punktet hvor medlemmer ikke lenger trengs og frafall møtes med en stilltiende aksept og organisatorisk passivitet.

Dette er imidlertid en forenklet analyse. Ved å redusere medlemmene til frivillig arbeid og økonomisk støtte, tas ikke andre funksjonelle bidrag partiene kan finne nyttig med i beregningen. I litteraturen har det blitt listet opp en rekke bidrag, som partiene kan finne

---

⁸ Dette er basert på antagelsen om at medlemmer er mer ideologiske prinsippfaste enn partieliter. Dette gjør at de favoriserer politikk som ikke er egnet til å tiltrekke seg medianvelgeren, og at de heller taper valg enn å kompromisere politikk (Scarrow 1994, 45).

⁹ I Maktutredningens medborgerundersøkelse i 2001, svarte 45 prosent av de som hadde meldt seg ut av partiene at grunnen til utmeldelsen var de hadde for lite tid (Heidar og Saglie 2002, 163).

verdifulle. Medlemmer kan bidra med legitimitet til partiets politikk¹⁰ (Mjelde 2013, 63); de kan fungerer som "vote multipliers" gjennom sine personlige nettverk, sosiale medier og tradisjonelle massemedier (Scarrow 2015, 122; 1994, 47); de er en viktig base for rekruttering til verv innad i partiet (Mjelde 2013, 62-63); og ikke minst er medlemmer en lojal velgergruppe med jevnt over høyere valgdeltakelse enn resten av befolkningen (Mjelde 2013, 63; Scarrow 1994, 47).

Kapital fra subsidier kan til en viss grad kan erstatte både økonomisk støtte og frivillig arbeid, men for at partiene skal ha tilgang til de andre funksjonene kreves det at de tilrettelegger for en eller annen form for tilknytning.¹¹ Sett i dette lyset kan det fortsatt fremstå rasjonelt for partier å ha og investere i medlemsorganisasjoner, noe som også van Biezen og hennes kolleger finner flere tilfeller av i sine undersøkelser: «Moreover, there are also some established parties that remain highly committed to having real memberships» (2012, 40). Utviklingen taler sånn sett for at partiene, som lydøve og omstillingsvillige, ikke nødvendigvis har mistet sin motivasjon for å ha medlemmer, men heller endret den. Ut fra denne tankegangen er det gode grunner til å tro at medlemmenes innsats som inntektskilde har blitt tonet ned over årenes løp, men at behovet for kontakt og tilknytning til partisympatisører fortsatt er der. Om dette innebærer at partiene vil favorisere organisatorisk konsolidering eller innovasjon er derimot ikke enkelt å vite. Ikke-medlemmer kan i teorien utføre mange av de samme nyttefunksjonene som medlemmene kan. Betalt kontingent bør i seg selv ikke være avgjørende for om en partisympatisør er en god ambassadør for partiet eller ikke. Forventningen er i det minste at dette gjør det usannsynlig at partiene skal møte medlemsfrafallet med organisatorisk passivitet.

H3 Partier vil respondere på medlemsfrafall med enten organisatorisk konsolidering eller organisatorisk innovasjon. Medlemmenes funksjon som inntektskilde har blitt tonet ned.

---

¹⁰ Når partier mister medlemmer kan partiene og deres avgjørelser anses som mindre legitime, men dette vil og bli koblet til graden av demokrati innad i partiene. Som Heidar og Saglie viser til: «at svært få mennesker faktisk er med på å ta avgjørelser i partiene, blir oppfattet som en trussel mot partienes legitimitet» (2002, 61).

¹¹ Som Scarrow påpeker: "professionalized parties may well continue to seek members because they value them for something besides their volunteer contributions (...)" (Scarrow 2000, 83).

2.4.2 Normativ institusjonalisme

Hovedskille mellom rasjonell aktør-institusjonalisme på den ene siden og normativ og historisk institusjonalisme på den andre, er at de to sistnevnte betviler antakelsen om rasjonell nytte/kost-maksimering som enerådende handlingslogikk for partier (Allern 2010, 8). Når partiene tar avgjørelser og handler deretter vil òg andre hensyn enn hva som maksimerer stemmer, politikk og verv vektlegges. Normativ institusjonalisme fokuserer på partienes ideologiske legitimitet som rettesnor for handling. Partiene ser på seg selv som representanter for visse holdninger, verdier og forståelser. Disse elementene internaliseres av partiene og fester seg til deres organisatoriske skjelett. Scarrow har påpekt at partienes organisatoriske oppbygning «usually reflects aspirations and values that goes beyond immediate electoral success» (2015, 20). Partiledelsens handlingsrom er således ikke bare begrenset av formelle lover og regler, men av egne og andres forventninger til hva som er partiets *identitet* (Allern 2014, 7-8).¹² I tråd med denne logikken vil for eksempel partier som legitimerer seg som sosialdemokratiske, og ved dannelsen var organisert som bunnstyrte massepartier, ha utfordringer i å gjennomføre reformer som ikke er i tråd med den opprinnelige identiteten.

I Mjeldes artikkel «How and why parties respond to membership decline» (2013) argumenterer forfatteren for ideologi sin effekt på hvordan partiene forholder seg til medlemmer. Mjelde undersøker hvordan de to største tyske partiene, *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD) og *Christlich Demokratische Union Deutschlands* (CDU), har respondert på medlemsfratfall de siste drøye 20 årene. Han finner at det sosialdemokratiske SPD er mer bundet av sin egen massepartiorganisering, enn hva det kristendemokratiske CDU virker å være, noe som tillater CDU å benytte organisatorisk innovasjon. Han konkluderer at “as ideology influences parties’ view of membership, it can be expected that parties of different ideological hue will respond to decline in different ways” (2013, 74).

---

¹² En annen mulig kilde til binding, i tråd med det samme perspektivet, er institusjonaliserte forventninger rundt partienes ansvar ovenfor demokratiet som helhet. Partiene legitimeres gjennom deres rolle i den demokratiske styringskjeden som bindeleddet mellom stat og samfunn, og det kan argumenteres for at partiene vil handle etter en logikk over hva som er *passende* ovenfor denne funksjonen (March og Olsen, 2009), selv om det vil kunne være irrasjonelt i et nytte/kost-perspektiv (Allern, 2010, 93).

Scarrow (2015) har undersøkt en lignende hypotese, men på et større, tverrnasjonalt datasett. Hun bygger opp en typologi over ulike partityper basert på ideologisk bakgrunn, og beskriver hvordan dette kan påvirke relasjonen til, og behovet for, medlemmer. Hun skriver at «differences in the roles that parties assign to their members are likely to affect how much the parties can or will invest in reforming their existing membership organizations» (2015, 25). Hennes empiriske undersøkelser finner derimot lite støtte for hypotesen (2015, 146-150). Likevel, siden Mjelde fant støtte i sin analyse av tyske partier, vil denne oppgaven undersøke i hvilken grad dette også kan gjelde i den norske partifloraen.

H4 Sosialdemokratiske partier vil i større grad enn andre partier knytte ideologi til strukturen av partiorganisasjonen. Dette gir seg utslag i: (i) at de bruker organisatorisk konsolidering aktivt; (ii) de ikke benytter organisatorisk innovasjon.

2.4.3 Historisk institusjonalisme

Historisk institusjonalisme forstår partiene først og fremst som rutinefølgere. Partiets lederskap handler innad i, og tilpasser sine løsninger til, det allerede eksisterende organisatoriske rammeverket. Dette forsterker det gjeldende systemets logikk gjennom *positiv feedback* (Allern 2014; Panebianco 1988, 60). Dette kan forstås som selvforsterkende mekanismer, og bidrar til organisatorisk løsninger overlever, selv i situasjoner hvor eksterne faktorer kan gjøre dem ufordelaktige i ett rasjonelt nytte/kost-perspektiv (Allern 2014, 5). Denne logikk kan omtales som *stivhengighet*. Panebianco har muligens vært den mest fremtredende talspersonen for dette perspektivet i nyere tid. I boken «Political Parties: Organization and Power» argumenterer han for at partienes «organizational characteristics depends more upon its history, i.e. on how the party originated and how it consolidated, than upon any other factor» (1988, 50). Med andre ord antas det et slags organisatorisk fødselsmerke som begrenser innovasjon og endring. Partiorganisasjoner er å forstå som iboende konservative i den betydning at de vil motsette seg forandring (Hall 1987, sitert i Janda 1990, 5). Logikken taler for at i møte med medlemsfracfall vil partienes responsregister ikke strekke seg lenger enn å gjøre det de pleier å gjøre, ved at de enten benytter seg av organisatorisk konsolidering eller forholder seg passive til utviklingen. Det er liten grunn til å tro at partiene er like omstillingsvillige som rasjonell aktør-perspektivet legger til grunn.

Det skal derimot påpekes at talspersonene for denne forståelsen ikke mener at endring er umulig. Dagens partiorganisasjoner er tross alt ikke eksakte speilbilder av egne forfedre. Endring kan skje, men hovedsakelig som en reaksjon på eksterne sjokk – gjerne definert som en plutselig og markant endring av faktorer relevant for partiets *raison d'être* (Harmel 2002, 126). For partier, organisasjoner bygget rundt det å vinne representasjon, er valgnederlag å anse som «the mother of party change», ifølge Kenneth Janda (1990, 6).¹³ Sånn sett er det først ved valgnederlag partiene vil motiveres til selvransakelse, som da muliggjøre organisatoriske endringer. Følgelig kan vi forvente at frafall av medlemmer ikke vil oppleves som problematisk – hvert fall ikke problematisk nok – før partiene opplever et valgnederlag. Det er selvfølgelig ingen automatikk i at partiene vil endre sine medlemsorganisasjoner ved hvert ett dårlig valg, men skulle de trekke den slutningen at deres evne til å mobilisere velgere er blitt skadet av medlemsfracallet øker sannsynligheten for å gjøre forandringer. Forventningen er derfor at partiene vil være motvillige til å gjennomføre organisatoriske endringer, forstått som organisatorisk innovasjon, før etter dårlige valg. Dette gir følgende hypotese:

H5 Partiene vil motiveres til endring ved (relativt) dårlige valgresultater. Organisatorisk innovasjon vil drives frem av valgnederlag.

2.5 Oppsummering

Denne litteratur- og teorigjennomgangen har produsert fem hypoteser som vil testes på empirien. De to første hypotesene har motstridende forventninger til den overordede trenden gjennom tidsperioden. Spørsmålet er om partiene har nærmet seg hverandre i hvordan de responderer på medlemsfracfall eller ikke. På bakgrunn av de tre analytiske perspektivene som er presentert er det også utledet ulike forventninger til hvordan ulike faktorer kan påvirke partienes respons på medlemsfracfall.

---

¹³ Dette kaller Janda *Performance Theory*. Han oppsummerer teorien som «The poorer the party's performance, the greater the pressure for party change» (1990, 9). Janda løfter frem ulike faktorer som kan være dempende eller forsterkende for endring, blant annet er det en antagelse at partienes grad av institusjonalisering vil senke sannsynligheten for endring. Disse faktorene vil det ikke tas høyde for i denne oppgavens undersøkelser.

3 Design og metode

Målsettingen med design- og metodekapitlet er å sette oppgaven i stand til å besvare problemstillingen ved å spesifisere hva som skal måles og hvordan det skal måles. I all enkelhet skal det gjennomføres intensive casestudier av de norske stortingspartiene i perioden 1990-2017, basert på partienes egne beretninger og intervjuer. De neste avsnittene vil gå gjennom metoden, samt begrunnelsen for valgene av analyseenheter, tidsperiode og datakilder, og deres betydning for rekkevidden til oppgavens funn.

3.1 Metode

Fordelen med å studere et fåtall enheter er at man kan komme under overflaten og gi relativt fullstendige og «tykke» beskrivelser av hvordan og hvorfor partiene responderer som de gjør. Som John Gerring har understreket: nærheten til enhetene gjør at man kan oppnå høyere intern validitet enn hva «tynne» undersøkelser med mange enheter tillater (2007, 43). Casestudiets gevinst kommer derimot ikke uten en pris. Det lille utvalget av partier svekker den eksterne validiteten – det vanskeliggjør generaliseringer til et større univers av enheter. Da det ikke kontrolleres for faktorer på landnivå i denne oppgavens empiriske undersøkelser kan heller ikke funnene uten videre antas å være representative for partier fra andre land. For forskningsfeltet ligger oppgavens verdi hovedsakelig i det analytiske rammeverket som bygges opp. Siden hverken fenomenet med medlemskapsfrfall er et særnorsk fenomen eller forståelsen av partier som legges til grunn tar noen spesielle hensyn til den norske konteksten kan rammeverket være fruktbart både i andre land og i kryss-nasjonale studier.

Oppgavens målsetting er å gjennomføre intensive undersøkelser av de ulike partiene, for å gi omfattende forklaringer av utviklingen og utvide vår generelle innsikt i hvordan politiske partier fungerer. Dette innebærer at oppgavens slutningslogikk vil hovedsakelig basere seg på sammenligning over tid innad i enhetene, men og sammenligning mellom partiene. For eksempel er det en forventning at sosialdemokratiske partier vil responderer sterkere enn andre partier på medlemsfrfall. I dette tilfellet vil Arbeiderpartiets respons sees relativt til

de andre partiene for å kunne trekke en slutning om forklaringskraften til ideologi på respons. Det er til slutt viktig å påpeke at oppgaven ikke har en målsetting om å «bekrefte» hypotesene som har blitt framsatt. Den hypotetisk deduktive tilnærmingen som benyttes her er bedre egnet til å falsifisere enn den er til å verifisere årsakssammenhenger, og positive funn må tolkes som at de styrker hypotesene uten å bevise dem.

3.2 Analyseenheter og analysenivå

Denne oppgaven har syv norske stortingspartiers sentralorganisasjoner som analyseenheter. De neste avsnittene vil begrunne hvorfor disse er valgt, og betydningen de har for rekkevidden til oppgavens funn. Valget av å studere *norske* partier har både praktiske og metodiske årsaker. For det første er norske partier åpne og tilgjengelige organisasjoner. For å kunne gi svar på hvordan partiene responderer på medlemsfrfall over flere år, og hvorfor de responderer som de gjør, kreves det tilgang på bred og rikholdig datamateriell – deriblant intervjuer. Nærheten til norske partiene gjør dem således praktisk egnet. Et komparativ studium som tar for seg partier fra flere land ville selvfølgelig hatt den fordelen å kunne trekke mer generaliserbare slutninger enn hva et studie av norske partier kan, men utfordringer med datatilgang, datamengde og språk gjør dette lite gjennomførbart innenfor oppgavens format. I et nasjonalt perspektiv er de norske partiene uansett interessante i seg selv.

Det kan òg argumenteres for at i et metodologisk lys er Norge egnet. Sett opp mot sammenlignbare land, har de norske partiene opplevd et relativt kraftig frfall. Ifølge datasettet til van Biezen og hennes kollegaer (2012) har de norske partiene mistet i overkant av 60 prosent av sine medlemmer siden 80-tallet. Av de 19 europeiske landene som er med i undersøkelsen er dette tredje mest, etter Storbritannia og Tsjekia. Hvis vi ser antall medlemmer som andelen av elektoratet (M/E)¹⁴ er reduksjonen på 10,3 prosentpoeng, kun bak Østerrike med 11,2. For å sette det i perspektivet ligger gjennomsnittet i datasettet til van Biezen et al. ligger på -3,4 prosentpoeng (2012, 34). Størrelsen på frafallet gjør Norge til

---

¹⁴ M/E er en vanlig måte å standardisere medlemstall over tid og mellom land (van Biezen et al. 2012, 27; Katz og Mair 1992a, 331).

et «ekstremt case», for å låne John Gerrings uttrykk (2007, 89). Den metodologiske nytteverdien ligger i at variabler av betydning og sammenhengene dem imellom vil kunne avtegne seg tydeligere enn hva de gjør i caser med verdier nærmere snittet – riktignok hvis vi antar at størrelsen på frafallet har en effekt i seg selv. På den negative siden medfører nettopp en slik karakteristikk at casene er lite representative for en større populasjon av enheter. Ettersom denne oppgaven ikke har noen ambisjoner om å generalisere funnene til andre lands partier, er dette likevel ikke en tungtveiende innvending.

De norske partiene som skal belyse problemstillingen er Arbeiderpartiet (Ap), Fremskrittspartiet (FrP), Høyre (H), Kristelig folkeparti (KrF), Senterpartiet (Sp), Sosialistisk Venstreparti (Sv), og Venstre (V). Dette er de dominerende partiene i norsk partipolitikk i etterkrigstiden. Rødt, Miljøpartiet de Grønne og Kystpartiet, som også har hatt mandater på Stortinget i den aktuelle perioden kunne også vært aktuelle analyseenheter, særlig siden de kunne gitt variasjon på noen interessante karakteristikk - som for eksempel alder. Det har dessverre ikke vært mulig å oppdrive tilstrekkelig datamateriell for disse partiene, og de er derfor utelatt.

De norske partiene er hierarkisk bygget opp med organisasjonsenheter på kommune-, fylkes-, og riksnivå, hvor hovedregelen er at medlemmene er tilknyttet lokallagene på kommunenivået (Svåsand 1994, 304; Allern, Heidar og Karlsen 2015, 46). Størrelsen og kompleksiteten på organisasjonen gjør at det ikke er umiddelbart klart hvem man skal undersøke når man snakker om «partiet». Undersøkelsen her vil fokusere på partiens sentrale organisasjon og øverste ledelse. Profesjonaliseringen av partiene har medført at den øverste ledelsen stadig får mer makt innad i partiorganisasjonen. Som Mair, Muller og Plasser (2004b) har påpekt, er partier i dag stadig mer «leadership driven». Det er likevel en utfordring at fylkes- og lokallagene kan ta selvstendige avgjørelser vedrørende for eksempel vervekampanjer, og i flere av partiene gis også de underliggende enhetene ansvar for medlemsrekruttering og medlemspleie. Det er like fullt avgjørelsene som tas på toppen, det

vil si landsmøte, landsstyret og sentralstyret,¹⁵ som legger de førende retningslinjene for hvordan organisasjonen og fylkes- og lokallagene skal prioritere.

3.3 Tidsperiode

Analysens første del, som skal belyse *hvordan* partiene responderer, vil begynne i 1990 og spore utviklingen frem til 2016/2017. Noe av grunnen til at 1990 er valgt som startpunkt er tilgangen på data. Jo lenger vi går tilbake i tid, jo mer utfordrende blir det å få tilgang til relevant partidokumenter på tvers av alle partiene. For eksempel har det ikke vært mulig å oppdrive beretninger fra Høyre før starten av 1990-tallet. Et annet aspekt er selve medlemskapsutviklingen. I følge datasettet til Katz og Mair fra 1992, hadde norske partier en økning i absolutte medlemstall fra starten 1960-tallet til slutten av 1980-tallet (1992b). De gikk fra rundt 363.000 medlemmer til 432.000 i denne perioden med en topp rundt 1985. Målt som andel av elektoratet falt man riktignok fra 15,5 % til 13,5 % grunnet befolkningsveksten i perioden (Mair 1994, 5). Selv om de norske partiene begynte å bli bevisste på frafallet mot slutten av 80-tallet var det likevel lite som tydet på en medlemskrise. Utover 90-tallet skjøt den negative utviklingen fart, og i 1997 hadde medlemstallet for de syv partiene falt til rett i overkant av 240.000, noe som utgjorde rundt 7 % av elektoratet (van Biezen et al. 2012, 45). Bak de aggregerte tallene skjuler det seg betydelig variasjon, og dette vil gjennomgås nøyere i kapittel fire. Uansett, slik dataen fremstår representerer 1990-tallet et brekkpunkt for medlemsutviklingen i Norge. Det er naturlig å forvente at de store fallene ga en økt bevissthet innad i partiene, og førte medlemsfracfall høyere opp på dagsorden. Dette gjør 1990 til et naturlig startpunkt for å analysere respons.

---

¹⁵ Landsmøte er partienes øverste organ, og består av delegater fra de ulike fylkespartiene, samt medlemmene fra sentralstyret og landsstyret (med unntak av Ap). De avholdes enten hvert år eller annet hvert år – litt forskjellig mellom partiene. Landsstyret (heter sentralstyret i Høyre) er det øverste organet i perioden mellom landsmøtene. Det består av representanter fra fylkespartiene og sideorganisasjonene. Sentralstyret (heter Arbeidsutvalget i Høyre), ligger under landsstyret og består av partiledelsen og medlemmer valgt av landsmøtet (Heidar og Saglie 2002, 56-57).

3.4 Operasjonalisering av respons

For å gjøre oppgavens analyse håndterbar og sikre god reliabilitet på tvers av enhetene er det essensielt å konkretisere hvordan enhetene skal måles på de ulike variablene (Adcock og Collier 2001). Som nevnt i begynnelsen av kapittel 2 vil oppgaven score partiene på tre idealtypiske kategorier av respons. *Organisatorisk konsolidering* vil måles langs to dimensjoner: verving og medlemspleie. Ved å gjennomføre vervekampanjer gjør partiet en aktiv innsats for sikre nye, betalende medlemmer til partiet. Individuer melder seg inn også uavhengig av vervekampanjer – av og til i større antall enn når partiet aktivt rekrutterer, som for eksempel var tilfellet for flere norske partiene i månedene etter 22. juli 2011.¹⁶ Dette er dog uten at det ligger en eksplisitt strategi bak, og kan derfor ikke sies å være uttrykk for en organisatorisk handling i så måte.

Medlemspleie, på sin side, tar sikte på å gjøre selve medlemskapet mer attraktivt. Dette kan selvfølgelig føre til at flere melder seg inn, men òg at færre melder seg ut. I litteraturen nevnes en rekke forskjellige goder partiene kan tilby for å gjøre medlemskapet både meningsfullt og givende. Scarrow har oppdelt disse i en sosial og psykologisk kategori, en materiell kategori og en politisk kategori (Scarrow 2015, 157). Jeg vil her fokusere på tre forskjellige aspekter av medlemspleie. Dette er medlemmenes mulighet til å påvirke politikk og organisasjon, skolingstilbud, og prisen partiene krever for medlemskapet.

I litteraturen er det en forventning at sympatisører vil finne medlemskap mer attraktivt hvis partiene tilbyr reell innflytelse over politikk og organisasjon, enn hvis man kun er en betalende heiagjeng (Poguntke, Scarrow og Webb 2017, 7; Heidar og Saglie 2002, 69). I norske partier har hovedregelen vært indirekte demokrati, hvor delegasjonskjeden går fra medlemmene på lokallagsnivå, gjennom fylkesnivået og til valgte delegater med stemmerett på landsmøtene. Dette gjør "avstanden mellom det enkelte medlem og de faktiske beslutningene stor" (Heidar og Saglie 2002, 69). For partier med et ønske om en sterk

---

¹⁶ De norske partiene hadde 11509 flere medlemmer på slutten av 2011, enn de hadde på starten av året (se tabell A4.1).

medlemsbase, vil derfor et mulig grep være å bedre interndemokratiet.¹⁷ Dette kan skje enten ved å myndiggjøre de ulike nivåene innad i partiene eller ved å gi medlemmene direkte mulighet til å stemme på politiske saker, ledervalg og kandidater til offentlige verv (Poguntke et al. 2017, 8). I flere land har partier benyttet seg av rådgivende og bindende uravstemninger blant egne medlemmer, men i Norge er dette aldri blitt gjort på nasjonalt plan, hvert fall ikke frem til 2002 (Scarrow 2015, 189; Heidar og Saglie 2002, 69). Skulle det derimot ha blitt brukt *etter* 2002 er dette tegn på at partiet har myndiggjort egen medlemsbase innenfor oppgavens tidsperiode.

Å gi fra seg bestemmelsesrett over politiske og organisatoriske avgjørelser kan riktignok tenkes å oppleves som relativt radikalt for partielitene – og terskelen for slike innrømmelser vil være høy.¹⁸ En annen relevant indikator på medlemspleie er bredden og kvaliteten på skoleringstilbud som tilbys til medlemmer. Gjennom politisk og organisatorisk kursing av medlemmer investerer partiene i egen medlemsbase, samtidig som medlemmene øker egen kompetanse. Dette er derimot uten den politiske risikoen som direkte medbestemmelsesrett innebærer. En styrking av skoleringstilbudet til medlemmene er således å anse som et uttrykk for en styrking av medlemsbasen.

Et siste aspekt ved medlemspleie som vil undersøkes er partienes kontingentpriser. Partienes avveining står mellom å gjøre medlemskapet mer attraktivt ved å senke eller ikke øke kontingentprisen, eller øke egen inntjening per medlem. Ved å se prisutviklingen i forhold til inflasjonen i samfunnet kan vi få et inntrykk av hvordan partiene veier disse to hensynene opp mot hverandre. Gitt at partiene også har fått større offentlig støtte i samme tidsrom, kan dette anses som en rimelig måte å gjøre medlemskapet mer attraktivt. Alt annet likt vil en kontingentpris som ikke følger inflasjonsraten være et uttrykk for et ønske om tiltrekke seg flere medlemmer.

---

¹⁷ Som støtte for denne påstanden kan det nevnes at Scarrow har funnet at flere og flere partier har begynt "removing final decision authority from the electoral party, transferring it to members (...)" (2017, 17).

¹⁸ Det er ingen automatikk i at grasrota stemmer på det ledelsen mener er riktig, som for eksempel når det spanske sosialdemokratiske partiet PSOE ga medlemmene mulighet til avgjøre ledervalget i 1998, og valgte utfordreren til lederen (Scarrow 2017, 12).

Interdemokratisering, skolering, og kontingentpris er ingen uttømmende liste over muligheter partiene har til å bremse eller reversere medlemsfracfallet, men måler tre aspekter ved medlemspleie. En med en høy kostnad for partiet, og to med lavere kostand.

Organisatorisk innovasjon forstås som organisatorisk grep som gir ikke-medlemmer mulighet til deltakelse i partiaktiviteter. I *Political Party Database Project* (PPDB) som ble lansert i 2017 har man målt noe lignende gjennom en dikotom variabel. Her har man scoret partiene basert på om individer som ikke er medlemmer på en eller annen måte blir anerkjent i partienes statuetter. Ingen av de norske partiene i prosjektet gjør dette når undersøkelsene ble gjennomført.¹⁹ Dikotome variabler har imidlertid den ulempen at den maler verden svart/hvitt. I denne oppgaven vil jeg benytte et analytisk rammeverk utviklet av Mjelde (2015), som skiller partiene fra hverandre basert på hvilke aktiviteter de tillater individer uten betalt medlemskap å delta i, og vi kan dermed få et mer nyansert bilde. Aktivitetene som jeg skal se på er (i) å bli nominert til offentlige verv, (ii) stemmerett innad i partiene, og (iii) deltakelse i "andre" partiaktiviteter. Partiene regulerer graden av involvering for ikke-medlemmer ved å tillate deltakelse i de ulike aktivitetene (Mjelde 2015, 302).

Sammen danner disse aktivitetene en skala med fire kategorier med tydelig kuttpunkter seg imellom. Første kategori er forbeholdt partier som ikke tillater noen form for deltakelse for personer uten medlemskap. Neste kategori er å tillate deltakelse i visse, grunnleggende partiaktiviteter. Med dette menes for eksempel at ikke-medlemmer kan registrere seg til å hjelpe under valgkamp, partilag arrangerer åpne møter, eller deltakelse i debatter, for eksempel gjennom forum på partiets nettsider (Mjelde 2015, 302). Individene får utløp for en motivasjon til å delta og bidra for partiet de sympatiserer med, samtidig som det sikrer partiene tilknytning til sivilsamfunnet utover medlemsbasen. Ettersom partiene ikke gir fra seg noen direkte innflytelse over verken organisasjon eller politikk, er det også å anse som en mild involvering av ikke-medlemmer. Terskelen for å ta i bruk slike verktøy bør sånn sett være lav.

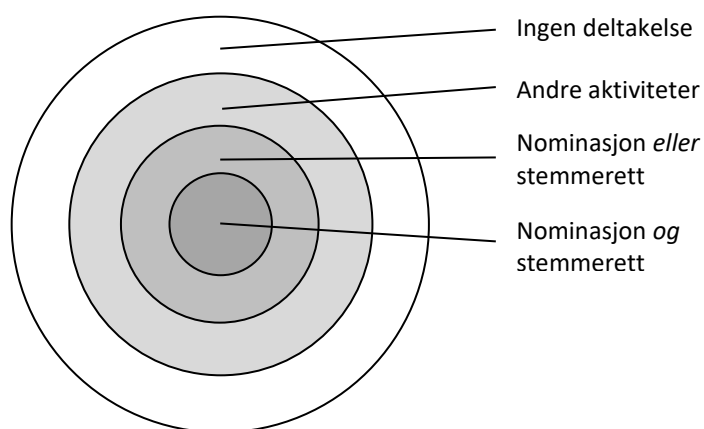
Tredje kategori innebærer en åpning av de mer eksklusive aktivitetene partiene har å tilby. Hvis partiene tillater ikke-medlemmer å enten bli nominert til offentlige verv *eller* ha

---

¹⁹ PPDB er basert på datainnsamling fra 2012.

stemmerett i partiets interndemokrati, kvalifiserer partiet til denne kategorien (Mjelde 2015, 303). Den fjerde kategorien innebærer at man tillater både nominasjon *og* stemmerett. Deltakelse i begge aktivitetene vil naturligvis reflektere større grad av involvering enn deltakelse i én aktivitet. På dette stadiet begynner skillet mellom medlemmer og ikke-medlemmer å bli uklare, og er sammenlignbart med det Scarrow omtaler som «lett medlemskap», en type mellomkategori mellom sympatisør og medlem (2015, 30). Skillet er like fullt teoretisk tydelig ved av at partiet ikke krever noen betaling for tilgangen til rettighetene. Som en konsekvens vil ikke-medlemmenes rettigheter gjerne være begrenset, i den betydningen at de for eksempel kun kan bli nominert til verv på visse nivåer av partiet, eller at stemmeretten er begrenset til ett enkelt valg (Mjelde 2015, 303). Sistnevnte var tilfellet da britiske Labour åpnet opp valget av ny partileder i 2015 (Poguntke et al. 2017, 4). Det neste og naturlige steget etter dette er for partiene å begynner å kreve en viss sum i kompensasjon for rettighetene. På dette stadiet vil partienes aktivitet ikke lenger være et uttrykk for organisatorisk innovasjon, men falle inn under organisatorisk konsolidering, ettersom de prøver å tilknytte seg det som kan omtales som ordinære medlemmer.

På lik linje med Duverger (1972) sin modell for å skille medlemmer og andre partisympatisører, baserer denne skalaen seg på økende grad av aktivitet. Et skritt innover i modellen representerer mulighet for mer deltakelse og en økende grad av involvering av ikke-medlemmer (Mjelde 2015, 303).

Figur 3.1. Organisatorisk innovasjon visualisert som Duvergers deltakelsesmodell

Organisatorisk passivitet operasjonaliseres av Mjelde som ingen strategi fra sentralorganisasjonens for å håndtere medlemsfracfall (2013, 64). Det kan tolkes som et komplett fravær av de to andre responsmulighetene, for eksempel at partiet ikke gjennomfører vervekampanjer og ikke tilbyr noen form for deltakelse for individer utenfor medlemsorganisasjonen. Problemet med en slik tolkning er at det med stor sannsynlighet innebærer at ingen partier kan kategoriseres som passive, siden empirien viser at alle partier har visse tiltak ovenfor både medlemmer og sympatisører uten medlemskap. For at kategorien ikke kun skal være et teoretisk luftslott, men empirisk meningsfull vil jeg forstå passivitet som ingen endring eller en nedjustering av innsatsen innenfor de ulike dimensjonene. Partier som for eksempel gjennomfører vervekampanjer slik eller sånn gjennom hele perioden, uavhengig av fracfall, kan antas å handle ut fra rutine mer enn etter ønske om organisatorisk konsolidering, og adferden vil således kategoriseres som passiv. Med dette oppfattes respons som en dynamisk prosess, og ikke en statisk konstant.

3.5 Datakilder

Oppgavens hypoteser krever at det innhentes data fra flere ulike kilder for å kunne score partiene på de ulike variablene. Andre bidrag som har sett på organisatorisk respons på medlemsutviklingen, nærmere bestemt Mjelde (2013) og Kølln (2014), har valgt to forskjellige tilnærminger til data i sine studier. Kølln har benyttet aggregerte organisasjonsdata gjennom datasettet *The Party Organization datasett 1960-2010*. Dette tillater henne å studere gjennomførte organisatoriske reformer over tid og mellom partiene i seks land i hennes analyse. Mjelde på sin side studere partidokumenter – rapporter, innstillinger, taler, etc. – for å få innblikk i partienes egne vurderinger av medlemsfracfallet, og hva slags (medlems)organisasjon de etterstreber å være. Det kan sies at de to bidragene ser på to forskjellige aspekter ved respons. Mjelde ser på forslag til endringer, som kan forstås som en kognitiv form for respons. Kølln på sin side ser på gjennomførte tiltak og resultater. Denne oppgaven legger seg nærmere Mjeldes, men vil forsøke å fange opp begge aspektene ved inkludere både vurderinger, forslag, innstillinger, og gjennomførte tiltak. Ved å gjøre dette behandles respons som en prosess med både oppfattelse, diskusjon, forslag og handling. Det empiriske materiale som benyttes for å få innsikt i denne prosessen vil baseres

på hovedsakelig intervjuer og partidokumenter. I de påfølgende avsnittene følger en rask gjennomgang av disse datakildene.

3.5.1 Intervjuer

Det ble høsten 2017 gjennomført intervjuer med partienes medlemskapsansvarlige. Intervjuobjektene ble valgt på bakgrunn av sin stilling, med den forventningen om de vil sitte på den mest omfattende kunnskapen om partienes grep ovenfor egen medlemsorganisasjon. Det er riktignok kun Høyre som har en stillingstittel som medlemskapsansvarlig, men alle partiene har en eller flere ansatte med et overordnet ansvar for medlemsorganisasjonen ved sin hovedorganisasjon.²⁰ De intervjuede ble kontaktet per E-post, og tilsendt informantbrev²¹ (se vedlegg). Intervjuobjektene varierer både i hvor lenge de har sittet i stillingen, og hvor lenge de har vært tilknyttet partiet. Både i Sp og Ap hadde riktignok intervjuobjektene jobbet i partiet siden 1980-tallet. Det er likevel utfordrende å spørre om avgjørelser eller situasjoner som ligger langt tilbake i tid (Beyers et al. 2014, 177). Intervjuene er først og fremst egnet til å få et innblikk i situasjonen slik den er i dag og de senere årene.

Intervjuer kan utformes som mer eller mindre strukturerte. I det ustrukturerte intervjuet har man ett eller flere tema som skal dekkes, og selve intervjuet vil gjerne ta form som en samtale hvor intervjuobjektet selv får fremheve det de mener er relevant, noe som er særlig egnet i eksplorerende og induktive studier (Bryman 2008, 243). I et sterkt strukturert intervju operer man med et sett lukkede spørsmål som stilles i én bestemt rekkefølge, og krever betydelig mer forkunnskaper av forskeren (Bryman 2008, 437). I mellom disse to ytterpunktene finnes det en rekke mellomposisjoner, og valget av hvor man skal legge seg vil bero på en rekke forhold. Oppgavens komparative tilnærming taler for en relativt strukturert utforming. Dette gir høyere grad av målevaliditet og reliabilitet på tvers av intervjuene og gir et bedre grunnlag for sammenligning enn det ustrukturerte intervjuet (Hellevik 2002, 110). Det finnes likevel «ustrukturerte grep» som kan benyttes.

---

²⁰ Unntaket er Sp. Personen med medlemsansvaret hadde et vikariat som ble avsluttet etter stortingsvalget 2017. I dette tilfellet ble partiets assisterende generalsekretær intervjuet.

²¹ Prosjektet er meldt til Personvernombudet for Forskning ved Norsk Senter for Forskningsdata (NSD).

Dette gjelder for eksempel ordlyd og rekkefølgen spørsmålene stilles. I surveylitteraturen er det blitt påvist at slikt kan ha en reell effekt på svarene som gis (Schuman og Presser 1996), slik at eventuell variasjon man finner kan skyldes metode i stedet for substansielle forhold. Det er derimot en akseptert antagelse på feltet at dette har mindre effekt på eliter, som intervjuobjektene i denne undersøkelsen kan omtales som. Richard Beckmann og Matthew Hall har påpekt at eliter «know what they think, what they did, and answer accordingly» (2013, 204). Flere av spørsmålene stilles også åpent. Dette medfører riktignok mer arbeid i etterkant av intervjuene, men ved å ikke «tvinge» intervjuobjektet inn i et ferdig formulert svaralternativ, kan de selve formulere svar som overensstemmer med tingenes tilstand. Dette igjen øker sannsynligheten for ikke-valide svar, ettersom respondenten kan svare på noe helt annet enn det spørres om. Beth Leech (2002) anbefaler i slike tilfeller å benytte *probing* – oppfølgingsspørsmål og enkle stikkord – for å få intervjuet tilbake på rett kurs.

På bakgrunn av disse hensynene ble det utformet et semi-strukturert intervju. Spørsmålene var konsentrert rundt den operasjonaliserte responsvariabelen, det vil si partienes verveaktivitet, medlemmenes mulighet til påvirkning, hvilke skoleringstilbud de får, og inkludering av ikke-medlemmer i partiaktivitetene. Det ble også spurt om partienes praksis på de ulike feltene hadde blitt endret siden intervjuobjektet hadde begynt i jobben. Selv om dette var en begrenset tidshorisont i de fleste partiene, ga spørsmålene likevel innsikt i utviklingen de senere årene. Intervjuguiden kan finnes i oppgavens vedlegg.

3.5.2 Partidokumenter

For å få innsikt i den tidlige delen av tidsperioden er det det benyttet ulike partidokumenter, hovedsakelig partiberetninger og statuetter, som først og fremst gir et innblikk i det «offisielle» bildet av partiet. Partiberetningene er «statusrapporten» som legges frem for landsmøtet. Her presenteres partiets politiske uttalelser, regnskap, arbeidet i organisasjonen, samt informasjon om medlemssituasjonen. Det finnes ingen «lovpålagt» mal for hvordan disse skal utformes, noe som gjør at partiene varierer i hvor utfyllende de skriver. Likevel, på dette feltet har det skjedd en konvergens i takt med profesjonaliseringen av partiene, slik at utover 90-tallet blir beretningene et bedre og bedre grunnlag for sammenligning.

I følge John Scott (sitert i Bryman 2008, 516) kan dokumenter som datakilde vurderes etter fire kriterier: (i) autentisitet, som henspiller på kjennskap til opprinnelsen; (ii) kredibilitet – det som står er korrekt og sannferdig; (iii) representativitet for andre, lignende dokumenter; (iv) betydning - at innholdet er forståelig. Partiberetningene er utvilsomt autentiske, i den betydning at vi kjenner opprinnelsen. Betydningen er også forståelig. Hva gjelder kredibiliteten kan det gjøres et poeng ut av partiene åpenbart er subjektive i vurderingen av seg selv. Egenproduserte dokumentene kan ikke nødvendigvis antas å være objektive gjengivelser av tingens tilstand, og må tolkes i lys av dette (Bryman 2008, 522). Som kilde til partienes subjektive oppfattelse er de like fullt av stor verdi. Ettersom alle partienes årsberetninger for hele perioden er tatt med, med noen få unntak, er de også å forstå som representative. Andre aktuelle dokumenter, taler, innstillinger, er vanskeligere å kategorisere som representative. Her er jeg nådegitt det partiene har nevnt i beretningene, og som det deretter har vært mulig å oppdrive.

4 Medlemsutviklingen

Formålet med kapitlet er å gi en oversikt over medlemskapsutvikling hos de norske partiene i perioden 1990 til 2016, og således beskrive det viktigste premisset for oppgavens problemstilling – det *noe* partiene responderer på. Selv om de aggregerte tallene og den generelle trenden er entydig negativ, skjuler det seg betydelig variasjon på partinivået. Noen partier har mistet mange medlemmer, noen har mistet færre, og noen har i perioder vokst. Kapitlet begynner med en kort diskusjon av rapporteringspraksisen i norske partier og hvilke utfordringer dette medfører for forskning på medlemsutvikling. Deretter gjennomgås den generelle utviklingen mellom 1990 og 2016, før jeg til slutt presenterer noen forklaringer av de dominerende trendene.

4.1 Hvordan rapporteres medlemstallene?

En gjengivelse av medlemskapsstall på tvers av norske partier over en lenger tidsperiode er ingen enkel oppgave. I dag er det vanlig praksis at norske partier rapporterer antall betalende individuelle medlemmer for hvert år i sine årsberetninger, men slik har ikke situasjonen alltid vært.²² For eksempel har Høyre og KrF rapportert registrerte medlemmer til et stykke ut på 2000-tallet, hos SV finnes det ingen tall for 1999, flere partier regner med medlemmer av ulike sideorganisasjoner for enkelte år, mens Venstre rapporterer omtrentlige tall på midten av 90-tallet. Det er rett og slett ikke enkelt å alltid vite hvem som telles med, noe som gjør validiteten og reliabiliteten til disse tallene omstridt.²³

For å bøyte på denne utfordringen og skape et mer realistisk bilde av medlemssituasjonen har Allern, Heidar og Karlsen (2015) benyttet ulike metoder for å omregne partienes egenrapporterte tall til mer reliable *estimater* på antall betalende medlemmer. Dette sikrer større sammenlignbarhet mellom partiene, og innad i partiene over tid.²⁴ De nye tallene

---

²² I dag er det kun KrF som rapportere registrerte medlemmer og ikke betalende.

²³ Se Scarrow for en gjennomgang av ulike feilkilder i rapporteringen av medlemstall (2015, 76-80).

²⁴ Heller ikke dette vil bli helt nøyaktig siden partiene opererer med ulik praksis for å slette medlemmer som ikke har betalt kontingent.

fjerner det kraftige fallet for Ap når de gikk bort fra kollektivt medlemskap i 1997, og for Høyre når de legger om fra registrerte til betalende medlemmer i 2003. I tillegg nedjusteres tallene til KrF fram til 2010. Vi får dermed en noe slakere nedadgående linje, men trenden er den samme. Fra 1990 til 2012 mister partiene nær 40 % av sine medlemmer (Allern, Heidar og Karlsen 2015, 40). Estimatenes gjør at påstandene om svekkede medlemskapstall fremstår robust for ulik rapporteringspraksis.

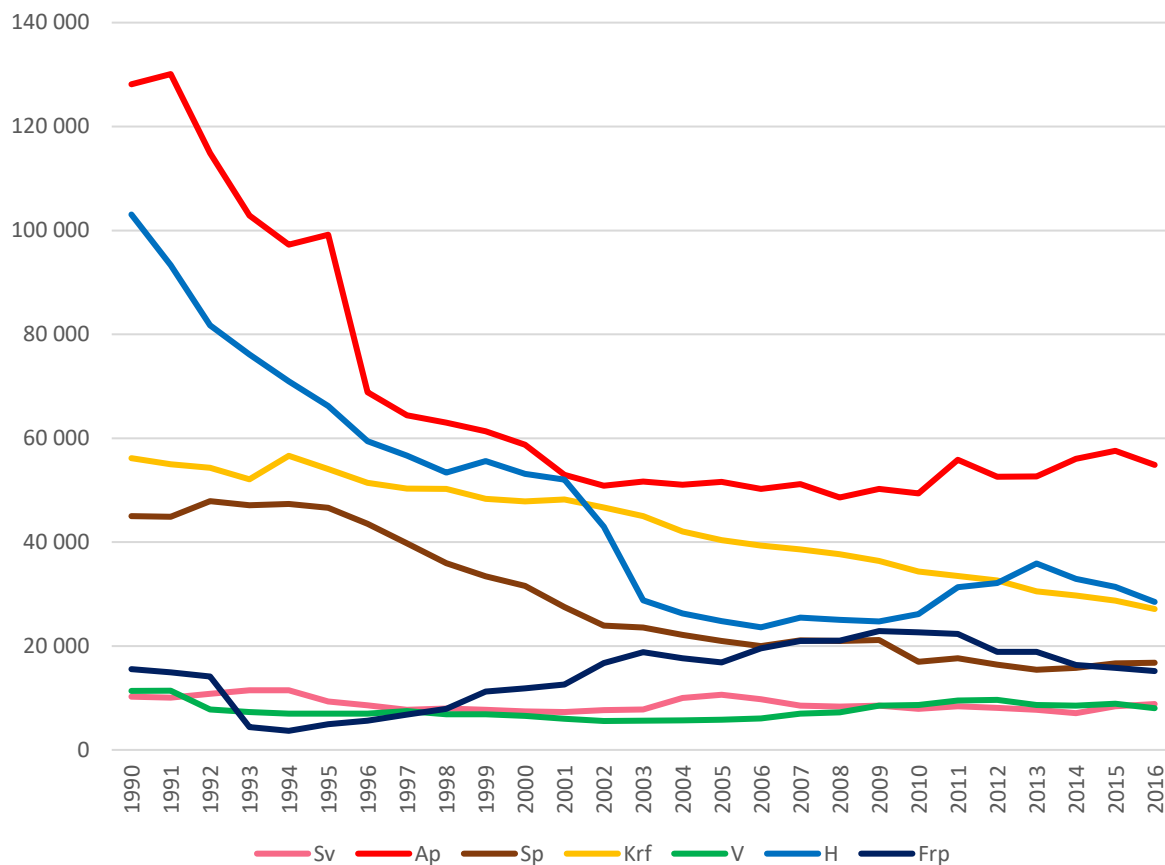
Selv om disse tallene nå eksisterer vil jeg likevel vise til partienes egenrapporterte tall. For å studerer organisatorisk respons er det mer interessant å undersøke hva partiene selv mente de hadde, enn hva vi i ettertid kan estimere at de *egentlig* hadde.²⁵ De tallene som gjengis er derfor de som er rapportert inn til landsmøtene, og sånn sett utgjorde grunnlaget for partienes vurdering på det gitte øyeblikket. For de partiene hvor både registrerte og betalte medlemmer er rapportert, gjengis betalte. Dette gjelder Høyre fra 2003 til 2010, FrP fra 1993 fram til 2011, Sv etter 2006 og Sp etter 2010.

4.2 Medlemsutviklingen 1990-2016

De norske partiene hadde om lag 370.000 medlemmer i sine registre på starten av 90-tallet (se tabell A4.1 i kapitlets appendiks for alle partienes oppgitte medlemstall, 1990-2016). Figur 4.1. viser medlemskapsutviklingen for alle de syv partiene. Samlet sett er den største reduksjonen i første halvdel av tidsperioden. I løpet av de første ti årene forsvinner over 150.000 medlemmer ut av registrene. Størst er fallene i Ap og Høyre, men alle partiene har færre medlemmer i 2000 enn i 1990. I 1997 opphører ordningen med kollektivt medlemskap hos Ap. De begynner riktignok å føre statistikk over de individuelle medlemmene allerede for 1996, noe som forklarer det kraftige fallet dette året. Unntaket fra trenden er Frp, som etter 1994 opplever mer eller mindre konstant vekst fremover mot slutten av 2000-tallet. Høyre går fra å rapportere antall registrerte til antall betalende medlemmer i 2003, og «mister» dermed 14.220 medlemmer.

---

²⁵ Som KrF skriver i sin årsmelding for 1993-1994: «arkivet viste et medlemstall på 56.628 ved utgangen av 1994 og dette tallet danner grunnlag for partiets arbeid (...)» (Krf, 1993/1994, 28).

Figur 4.1. Oppgitte medlemstall, 1990-2016

Kilde: Partienes egenrapporterte tall fra partiberetningene (se tabell A4.1).

Den negative utviklingen avløses av en stabilisering på cirka 170.000 medlemmer rundt 2005, og i 2007 øker de aggregerte tallene for første gang i datasettet. Ap, Høyre og Venstre øker sine medlemstall noe i perioder på 2000-tallet, mens Krf har en tilnærmet utelukkende negativ utvikling helt frem til i dag. Partiet har rapportert om vekst i medlemstallene kun to av årene. Frp sin vekst stopper opp i 2009, og fram til 2016 mister de om lag en tredjedel av sine medlemmer. Det skal òg nevnes at 2016, det seneste året i datasettet, viser en foreløpig bunnotering for de norske partiene. De norske partiene har i dag rundt 210.000 færre medlemmer i sine registre enn de hadde i 1990. Så er spørsmålet om vi kan gi noen forklaringer på de store fallene på 1990-tallet og den generelle stabiliseringen i tiden etter. De neste avsnittene vil argumentere for at noe av svaret ligger i partienes verveaktivitet, og at noe av endringene kan tilskrives administrative tiltak.

4.2.1 Vervede og frafalte

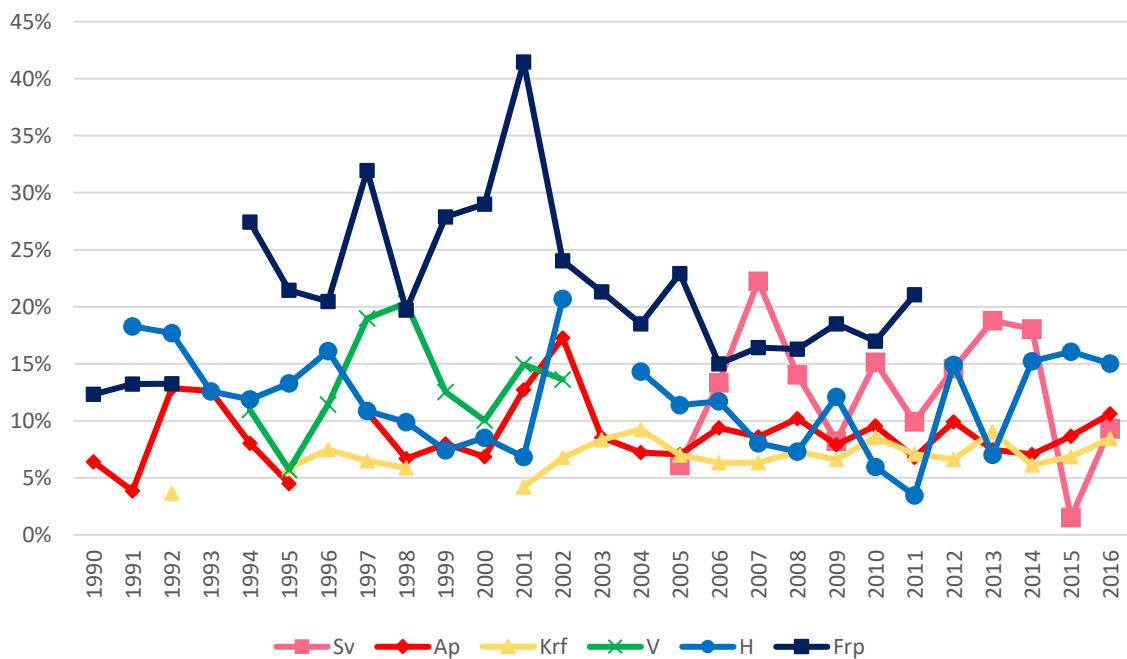
Endringen i statistikken fra ett år til det neste er resultatet av antallet som blir vervet minus antallet som faller fra. Grafene i figur 4.1. forteller derfor ikke hele historien. Den sier noe om den totale endringen fra år til år, men gir liten informasjon om hva som ligger bak endringen. Hvor mange som faktisk faller fra er det riktignok de færreste partiene som rapporterer, men i de tilfellene hvor man kan finne antall vervede er det mulig å beregne. Ved å legge sammen antall medlemmer ved årets begynnelse med antall nye medlemmer får vi det forventede antall medlemmer for neste år hvis *ingen* hadde falt fra. Ved å se på avviket mellom dette tallet og det faktiske antallet medlemmer ved neste års begynnelse kan vi dermed si noe om partiets reelle tap av medlemmer i løpet av ett år (se tabell A4.2. og A4.3 i kapitlets appendiks for de absolutte tallene for vervede og frafalte).²⁶

Figur 4.2. viser frafalte medlemmer som andel av partiets totale antall medlemmer ved årets begynnelse. For Sp har det ikke vært mulig å finne noen oversikt over antall vervede fra år til år, mens for Venstre og Sv har vi tall fra henholdsvis 1994-2001 og 2005-2016. Ut fra grafen kan vi se at i løpet av år hvor det totale antall medlemmer har økt eller forholdt seg relativt likt har partiene òg mistet medlemmer. For eksempel hadde FrP en vekst på 743 medlemmer i 2001. Dette var et resultat av at de hadde en tilstrømning på 5.646 medlemmer dette året, og et frafall på 4.903. Med andre ord forsvant 41,5 % av partiets medlemsbase i løpet av 2001, mens 44,9 % av medlemmene ved årets slutt var nye.

Som det fremgår av grafen er ikke stabiliseringen av det totale antall medlemmer på 2000-tallet synonymt med en stabilisering av medlemsmassene til partiene. Partiene har fortsatt å ha til dels store utskiftninger i sine medlemsbaser gjennom hele tidsperioden (se tabell 4.1). For partiene vi har tall på ligger det gjennomsnittlige frafallet på mellom 6,9 % og 13,2 % for hele tidsperioden. Frp skiller seg imidlertid ut ved at de i snitt mister en av fem av sine medlemmer årlig. Siden partiene har jevnt over tapt medlemmer ligger følgelig antall vervede som andel av medlemsbasen noe lavere. Mellom 3,7 % og 11,8 % – igjen med unntak av Frp, hvor utviklingen har vært preget av generell vekst. I snitt er en fjerdedel av Frp sine medlemmer ved årets slutts, blitt registrert i løpet av de siste 12 månedene.

---

²⁶ Se Anders R. Jupskås for en lignende utregning for FrP (2015, 119).

Figur 4.2. Frafalte medlemmer, 1990-2016

Merk: frafalte er beregnet som prosent av det oppgitte medlemstallet ved hvert års begynnelse. Tallene for Frp - 1993, Høyre - 2003, og Ap - 1996 er fjernet fra grafen. Dette er årene de henholdsvis legger om fra registrerte til betalende og fjerner kollektive medlemmer.

Kilde: Partiberetninger; for Ap er tallene 2003 til 2016 gitt av partiets organisasjonssjef. Se Tabell A4.3 i kapitlets appendiks.

I tabell 4.1. er utviklingen brutt ned i to perioder, hvor kuttpunktet er satt da de aggregerte medlemstallene flater ut i 2005. Her tydeliggjøres det at stabiliseringen ikke kommer av relativt færre frafalte. For både Ap og Høyre, som begge stanset den negative utviklingen på 2000-tallet, ligger endringen i at de har klart å utligne andelen frafalte med prosentvis flere vervede medlemmer etter 2005. Deres gjennomsnittlige frafall har forandret seg lite, mens andelen vervede har økt markant mellom de to periodene. For Krf, som har mistet medlemmer gjennom hele perioden, er det lite endring å spore. Frp derimot har opplevd en relativ stabilisering i medlemsbasen. Både andelen vervede og andelen frafalte har sunket mellom de to periodene.

Tabell 4.1. Vervede og frafalte som andel av partienes medlemsbase, 1990-2016

		SV	AP	Krf	V	H	Frp
	1990-2016	11,8 %	7 %	3,7 %	10,4 %	8,8 %	25,8 %
Vervede	1990-2004	-	5,3 %	3,7 %	10,4 %	6,7 %	28,1 %
	2005-2016	11,8 %	9,1 %	3,7 %	-	11,3 %	20,8 %
	1990-2016	12,6 %	8,8 %	6,9 %	13,2 %	11,9 %	21,4 %
Frafalte	1990-2004	-	9%	6,4 %	13,2 %	12,9%	23 %
	2005-2016	12,6 %	8,6 %	7,2 %	-	10,7 %	18,8 %

Kilde: Partienes beretninger

Merk: Beregningene er gjort på bakgrunn av tabell A4.1, A4.2, A4.3. Tallene for Frp 1993, Høyre 2003, Ap 1996 er fjernet fra beregningsgrunnlaget for tabellen. Dette er årene de henholdsvis legger om fra registrerte til betalende og fjerner kollektive medlemmer.

4.2.2 Sentralisering og digitalisering

Som nevnt over kan en viss del av frafallet tilskrives rapporteringsendringer, men som flere av partiene selv bemerker finnes det òg andre administrative forklaringer på utviklingen. I løpet av 1990-tallet fører flere partier ansvaret for sine medlemsregistre fra fylkes- og lokalnivået over til sentralkontorene. Arbeiderpartiet gjorde dette som første parti allerede i 1989. Parallelt med dette begynner partiene òg å digitalisere medlemsarkivene. I takt med disse prosessene får partiene selv et gradvis mer sannferdig bilde av hvor mange medlemmer de har. Derfor skal heller ikke den totale nedgangen på drøye 80.000 medlemmer i første halvdel av 90-tallet forveksles med aktive utmeldelser. Sannheten er nok til dels at partiene har overrapportert tallene tidligere, slik at en del av endringene vi ser på 1990-tallet er endringer på papiret heller enn endringer i medlemsbasen.

For eksempel kan både Venstre og Høyre, som begge mister rundt 35 % av sin medlemmer mellom 1990 og 1995, rapportere om «saneringer» og «gjennomgang» av sine registre i flere av årsberetningene for denne perioden. For både Ap og FrP kan en del av fallet tilskrives omlegging av rapporteringen fra registrerte til betalende i henholdsvis 1992 og 1993. For Frp er omleggingen muliggjort av at de i 1993 overfører ansvaret for kontingentinnkrevningen til sentralkontoret. Dette gjør at de for første gang får en reell

oversikt over partiets betalende medlemmer.²⁷ Etter omleggingen fortsetter partiets antall registrerte medlemmer å synke frem til 1998, grunnet innarbeidelse av strengere og mer konsistente sletterrutiner på fylkesnivået. Kombinert med investeringer i nye datasystemer i 1997, som forenkler det administrative arbeidet med kontingent-innkrevingen, gjør dette at andelen betalende av registrerte øker drastisk, fra rundt 33 % i 1993, til 78 % i 2000 og 87 % i 2007.²⁸

KrF innfører sentralt register i 1993-1994, men i motsetning til de andre opplever de derimot en vekst i medlemstallet umiddelbart etterpå. Dette viser seg å være resultatet av at de har dobbeltregistrert flere medlemmer i det nye registrert (Krf 1995/1996, 23). Årene etter 1994 benyttes til «vasking» av registrene og dertil medlemsnedgang. Sv effektiviserer rutinene for oppdateringer av sine register mellom 1995 og 1997. De skriver selv at dette gjør tallene de rapporterer mer pålitelige (Sv 1995/1997, 22). I samme periode mister de om lag en tredjedel av sine medlemmer. Sp overfører ansvaret for kontingentinnkrevingen til sentralkontoret i 2009. Etter en trøblete implementering det første året, faller de inn i et velkjent mønster når medlemstallet reduseres med godt og vel en fjerdedel i 2010.²⁹ Krf gjør også sentral innkreving obligatorisk for alle lokallagene dette året, men dette får ingen spesielle utslag i statistikken (Krf, 2009/2010, 22). Dette har sin naturlige forklaring i at partiet fortsetter å rapporterer registrerte medlemmer i sine årsberetninger, også etter omleggingen.³⁰

4.3 Oppsummering

Ved å gå bak tallene har denne gjennomgangen gjort oss i stand til kaste lys over noen interessante aspekter ved utviklingen. For det første kan en del av forklaringen på det

---

²⁷ Fallet på nesten 10.000 fra 1992 til 1993 kommer av at dette er første året de rapporterer betalende medlemmer. Partiet har og påpekt i ettertid at de overrapporterte tallene før 1993 (Allern, Heidar og Karlsen 2015, 52).

²⁸ Se Frps årsberetninger 1993/1994, 8; 2000/2001, 7; 2007/2008, 7.

²⁹ Estimaten til Allern, Heidar og Karlsen (2015) viser at fallet på 3710 betalende medlemmer kommer allerede i 2009.

³⁰ MAPP-databasen, som har fått tilsendt antall betalende medlemmer i ettertid, rapporterer et fall på 9022 medlemmer i 2010 (MAPP 2015).

enorme frafallet av partimedlemmer i løpet av perioden tilskrives sentralisering, digitalisering og en generell profesjonalisering av partiorganisasjonene. Brorparten av de største svekkelsene i partienes medlemstall, spesielt på 90-tallet, sammenfaller med oppdateringer og oppgraderinger av partienes medlemsregistre, og rapporteringsendringer innad i partiene. Fraværet av slike store endringer etter 2005 tyder på at partiene har mer oppdatert og korrekt informasjon over hvem som er og vil være medlemmer i dag, enn de hadde på starten av 1990-tallet. Dette betyr derimot ikke at frafallet kun finnes på papiret. En reduksjon på 210.000 kan ikke ene og alene forklares av «vasking» av medlemsregistrene. Likevel kan det settes spørsmålstegn ved om partiene har opplevd frafallet som et sjokk. Reduksjonen på 90-tallet har nok vært jevnere enn man tidligere har kunne lese ut av statistikken, for eksempel i MAPP-databasen. Som denne gjennomgangen viser, kan deler av frafallet «hope seg opp» i det skjulte, for så å plutselig slå ut i statistikken når partiene gjennomfører en administrativ opprydding i registret. Det er således et spørsmål om partiene opplever det som et reelt frafall der og da, eller om de opplever det som at de nå har et sannferdig bilde av medlemstallet, i motsetning til tidligere.

For det andre har antall medlemmer som faller fra årlig sunket i løpet av perioden, men dette kan nok tilskrives at partiene ganske enkelt har færre medlemmer å miste. For Ap og Høyre, som har stabilisert medlemstallene på 2000-tallet, har frafalte som andel av medlemsmassen fra år til år forholdt seg oppsiktsvekkende jevnt gjennom hele perioden. Sett sammen med økningen i andelen av medlemmene som blir årlig vervet, tyder dette på at partiene ikke klarer å holde på flere av medlemmene sine enn de gjorde tidligere. Dette utgjør et interessant bakteppe når vi skal undersøke hvordan partiene vokter medlemspleie og verving gjennom tidsperioden.

Sett i sammenheng med oppgavens hypoteser er det verdt å merke seg variasjonen mellom partiene. Er det slik at det er partiets eget frafall som utløser respons, bør vi kunne forvente at spesielt Frp skiller seg ut. Ettersom deres egen medlemsmasse øker med rundt 400 % fra 1993 til slutten av 2000-tallet, har de få incentiver til å foreta seg noe spesielt i løpet av denne perioden. Partiet maktet å knytte til seg langt flere medlemmer enn de mistet i løpet av denne perioden. Dette kan selvfølgelig være som et resultat av nettopp en satsning på organisatorisk konsolidering, men behovet for å tilby mindre formelle tilknytningsformer bør

være mindre for Frp enn for de andre partiene. Med tanke på den relativt store utskiftningen av partiets medlemmer, bør Frp sin største bekymring sånn sett være å holde på de medlemmene de allerede har. Det påfølgende kapitlet vil gjennomgå de organisatoriske grepene partiene har tatt i perioden 1990-2017, før empirien drøftes i lys av oppgaven hypoteser i kapittel 7.

Appendiks

Tabell A.4.1. Oppgitte medlemskapstall, 1990-2016

	Sv	Ap	Sp	Kft	V	H	Frp	Total								
1990	10 272	54*	128 109	1 010	45 000	-3 503	56 176	-1 415	11 345	-1 602	103 061	-4 491	15 553	-1 321	369 516	-11 268
1991	10 086	-186	130 092	1 983	44 882	-118	55 014	-1 162	11 398	53	93 330	-9 731	14 926	-627	359 728	-9 788
1992	10 809	723	114 863	-15 229	47 880	2 998	54 302	-712	7 809	-3 589	81 745	-11 585	14 158	-768	331 566	-28 162
1993	11 473	664	102 865	-11 998	47 079	-801	52 076	-2 226	7 300	-509	76 152	-5 593	4 370	-9 788	301 315	-30 251
1994	11 478	5	97 281	-5 584	47 365	286	56 612	4 536	7 000	-300	70 923	-5 229	3 671	-699	294 330	-6 985
1995	9 318	-2 160	99 189	1 908	46 627	-738	54 071	-2 541	7 000	0	66 194	-4 729	4 976	1 305	287 375	-6 955
1996	8 609	-709	68 833	-30 356	43 508	-3 119	51 412	-2 659	7 000	0	59 441	-6 753	5 654	678	244 457	-42 918
1997	7 696	-913	64 415	-4 418	39 766	-3 742	50 301	-1 111	7 491	491	56 619	-2 822	6 816	1 162	233 104	-11 353
1998	7 972	276	62 984	-1 431	35 932	-3 834	50 225	-76	6 857	-634	53 364	-3 255	7 905	1 089	225 239	-7 865
1999	7 700**	-272	61 327	-1 657	33 432	-2 500	48 315	-1 910	6 852	-5	55 592	2 228	11 224	3 319	224 422	-797
2000	7 428	-272	58 768	-2 559	31 577	-1 855	47 864	-451	6 552	-300	53 127	-2 465	11 824	600	217 140	-7 302
2001	7 274	-154	52 929	-5 839	27 477	-4 100	48 219	355	5 992	-560	52 049	-1 078	12 567	743	206 507	-10 633
2002	7 676	402	50 835	-2 094	23 932	-3 545	46 683	-1 536	5 561	-431	42 987	-9 062	16 746	4 179	194 420	-12 087
2003	7 751	75	51 672	837	23 570	-362	44 987	-1 696	5 609	48	28 767	-14 220	18 839	2 093	181 195	-13 225
2004	9 994	2 243	51 033	-639	22 153	-1 417	42 017	-2 970	5 683	74	26 267	-2 500	17 660	-1 179	174 807	-6 388
2005	10 591	597	51 575	542	20 987	-1 166	40 408	-1 609	5 798	115	24 801	-1 466	16 848	-812	171 008	-3 799
2006	9 774	-817	50 252	-1 323	19 952	-1 035	39 337	-1 071	6 041	243	23 598	-1 203	19 581	2 733	168 535	-2 473
2007	8 499	-1 275	51 163	911	21 080	1 128	38 594	-743	6 968	927	25 482	1 884	20 961	1 380	172 747	4 212
2008	8 305	-194	48 589	-2 574	20 974	-106	37 697	-897	7 244	276	25 042	-440	21 019	58	168 870	-3 877
2009	8 522	217	50 264	1 675	21 163	189	36 360	-1 337	8 509	1 265	24 712	-330	22 876	1 857	172 406	3 536
2010	7 920	-602	49 407	-857	16 977	-4 186	34 331	-2 029	8 632	123	26 172	1 460	22 623	-253	166 062	-6 344
2011	8 380	460	55 869	6 462	17 636	659	33 497	-834	9 523	891	31 301	5 129	22 310	-313	178 516	12 454
2012	8 074	-306	52 578	-3 291	16 392	-1 244	32 591	-906	9 643	120	32 095	794	18 888	-3 422	170 261	-8 225
2013	7 721	-353	52 661	83	15 425	-967	30 492	-2 099	8 615	-1 028	35 904	3 809	18 894	6	169 712	-5 49
2014	7 072	-649	56 024	3 363	15 785	360	29 712	-780	8 515	-100	32 935	-2 969	16 342	-2 552	166 385	-3 327
2015	8 394	1 322	57 602	1 578	16 673	888	28 710	-1 002	8 886	371	31 366	-1 569	15 820	-522	167 451	1 066
2016	8 821	427	54 856	-2 746	16 765	92	27 122	-1 588	8 048	-838	28 505	-2 861	15 200	-620	159 317	-8 134

Kilde: Partienes årsberetninger 1990-2016

*Høyre kolonne viser differansen fra året før.

**For Sv 1999 er det oppgitte tallet gjennomsnittet for 1998 og 2000.

Tabell A4.2. Antall nye medlemmer, 1990-2016

	Sv	Ap	Sp	Krf	V	H	Frp
1990	-	9 163	-	-	-	-	757
1991	-	6 914	-	-	-	9 118	1 431
1992	-	1 499	-	1 300	-	4 914	1 212
1993	-	2 476	-	-	-	4 693	1 100
1994	-	2 685	-	-	500	3 808	500
1995	-	6 286	-	805	400	4 680	2 092
1996	-	2 506	-	1 384	800	3 909	1 696
1997	-	3 009	-	2 221	1 819	3 635	2 969
1998	-	2 882	-	2 871	889	2 335	2 432
1999	-	3 374	-	-	853	6 190	5 522
2000	-	1 637	-	-	386	2 257	3 855
2001	-	1 638	-	2 356	418	2 541	5 646
2002	-	7 047	-	1 731	385	1 706	7 199
2003	-	5 172	-	2 193	-	3 247	5 663
2004	-	3 089	-	1 187	-	1 619	2 304
2005	1 206	4 134	-	1 327	-	1 522	3 236
2006	595	3 519	-	1 478	-	1 701	5 259
2007	899	5 224	1300	1 737	-	3 776	4 597
2008	999	2 635	-	1 923	-	1 418	3 474
2009	901	5 502	-	1 150	-	2 701	5 748
2010	687	3 936	-	1 086	-	2 929	3 635
2011	1 245	9 824	-	1 595	-	6 032	4 448
2012	915	2 252	500	1 313	-	5 457	-
2013	1 163	4 011	-	838	-	6 063	-
2014	744	7 077	-	1 086	-	2 499	-
2015	1 429	6 425	1 740	1 035	-	3 723	-
2016	1 208	3 370	-	842	-	1 847	-
Snitt	999	4 344	1 551	1 498	717	3 628	3 399

Kilde: Partienes beretninger. For Arbeiderpartiet er tallene fra og med 2003 gitt av partiets organisasjonssjef, per E-post, 10.23.2017

Tabell A4.3. Antall frafalte medlemmer, 1990-2016.

	Sv	Ap	Sp	Krf	V	H	Frp
1990	-	8 153	-	-	-	-	2 078
1991	-	4 931	-	-	-	18 849	2 058
1992	-	16 728	-	2 012	-	16 499	1 980
1993	-	14 474	-	-	-	10 286	10 888
1994	-	8 269	-	-	800	9 037	1 199
1995	-	4 378	-	3 346	400	9 409	787
1996	-	32 862	-	4 043	800	10 662	1 018
1997	-	7 427	-	3 332	1 328	6 457	1 807
1998	-	4 313	-	2 947	1 523	5 590	1 343
1999	-	5 031	-	-	858	3 962	2 203
2000	-	4 196	-	-	686	4 722	3 255
2001	-	7 477	-	2 001	978	3 619	4 903
2002	-	9 141	-	3 267	816	10 768	3 020
2003	-	4 335	-	3 889	-	17 467	3 570
2004	-	3 728	-	4 157	-	4 119	3 483
2005	609	3 592	-	2 936	-	2 988	4 048
2006	1 412	4 842	-	2 549	-	2 904	2 526
2007	2 174	4 313	-	2 480	-	1 892	3 217
2008	1 193	5 209	172	2 820	-	1 858	3 416
2009	684	3 827	-	2 487	-	3 031	3 891
2010	1 289	4 793	-	3 115	-	1 469	3 888
2011	785	3 362	-	2 429	-	903	4 761
2012	1 221	5 543	-	2 219	-	4 663	-
2013	1 516	3 928	1 744	2 937	-	2 254	-
2014	1 393	3 714	-	1 866	-	5 468	-
2015	107	4 847	-	2 037	-	5 292	-
2016	781	6 116	852	2 430	-	4 708	-
Snitt	1 097	7 020	1 498	2 824	910	6 495	3 152

Beregnet på bakgrunn av tabell A4.1. og A4.2

5 Respons - empiri fra partiene

Hvordan har så partiene respondert på frafallet gjennomgått i forrige kapittel? Har partiene gjort en innsats for å bevare eller gjenvinne status som medlemsorganisasjoner; gjennomført innovative grep for å inkludere personer utenfor egen medlemsbase i partiaktivitetene; eller er partiene så passive og ubekymret som van Biezen og hennes kolleger rapporterte om i 2012? Kapitlet vil struktureres etter de tre typene organisatorisk handling som ble utledet i kapittel 3: (i) verving og (ii) medlemspleie, som faller inn under organisatorisk konsolidering, og (iii) involvering av ikke-medlemmer, som er et uttrykk for organisatorisk innovasjon. For partier som fortsatt ønsker medlemmer bør vi kunne forvente at de aktivt prøver å knytte til seg nye gjennom vervekampanjer, og/eller holde på de medlemmene de allerede har ved å gjøre medlemskapet givende og meningsfullt. Er det derimot slik at det tradisjonelle medlemskapet oppleves som lite egnet for å involvere befolkningen i partiet kan vi forvente at partiene bygger ned gjerdet mellom medlemmer og ikke-medlemmer ved å inkludere sistnevnte gruppe i partiets aktiviteter. Organisatorisk passivitet er et fravær av handling innenfor de andre dimensjonene og vil bli diskutert i kapittel seks.

5.1 Organisatorisk konsolidering

5.1.1 Verving

Partiene får årlig tusenvis av nye medlemmer i sine medlemsorganisasjoner (se tabell A4.2). Spørsmålet er om de kommer av seg selv, eller om det er resultat av strategier og planlagte verveaksjoner? En gjennomgang av partiberetningene viser at alle partiene benytter seg av nasjonale vervekampanjer i sitt organisatoriske virke, men grunnet svak rapportering er det ikke enkelt å spore noen kvantitativ endring på feltet over tid. I tabell 5.1. kan vi se rapporterte vervekampanjer som er blitt initiert fra sentralt hold i løpet av tidsperioden 1990-2016. For mange av årene nevnes det ikke om det er gjennomført vervekampanjer i partienes årsberetninger. Dette kan selvfølgelig komme av at partiene ikke finner det viktig nok å skrive om, og kanskje spesielt så hvis det *ikke* er gjennomført en vervekampanje i

Tabell 5.1. Nasjonale vervekampanjer, 1990-2016

	Sv	Ap	Sp	Krf	V	H	Frp
1990	1	1	-	2	0	-	0
1991	0	1	-	0	0	-	-
1992	0	1	1	1	-	0	-
1993	0	1	-	0	-	0	-
1994	0	1	-	2	-	0	-
1995	0	1	-	2	-	0	-
1996	0	2	-	2	1	0	-
1997	-	1	-	0	1	-	-
1998	-	0	-	1	-	-	1
1999	-	0	-	-	0	-	0
2000	-	1	-	1	0	-	1
2001	-	1	-	0	-	-	-
2002	-	1	-	1	-	1	-
2003	-	-	-	0	0	1	-
2004	-	-	0	0	1	1	-
2005	-	-	-	1	-	1	-
2006	-	-	-	1	1	1	1 eller fler
2007	-	2	-	-	-	0	1
2008	-	2	-	-	-	1	1
2009	-	2 til 3	-	-	-	0	0
2010	-	2 til 3	-	-	-	-	1 eller fler
2011	-	2 til 3	-	-	-	-	1 eller fler
2012	-	2 til 3	1	1	-	2	1 eller fler
2013	-	2 til 3	1	0	-	1	1 eller fler
2014	-	2 til 3	1	1	0	1	1 eller fler
2015	2	2 til 3	1	1	0	1	1
2016	1	2 til 3	1	1	0	1	1

Kilde: Partienes beretninger og intervjuer gjennomført 16.-20.10.2017

Merk: Årene med farget bakgrunn er basert på intervjuene.

innberetningsperioden. Noen unntak finnes riktignok. For eksempel påpeker Høyre i alle sine innberetninger mellom 1992 og 1996 at partiet planlegger å gjennomføre vervekampanjer, men grunnet den organisatorisk krevende situasjonen på starten av 90-tallet, hvor man hadde valgkampår både i 1993, 1994 og 1995, blir de utsatt hvert år. I 1996, det første mellomvalgsåret siden 1992, blir den forberedte vervekampanjen i forbindelse med partiets landsmøtet nok en gang utsatt. Denne gangen grunnet en hotellstreik (Høyre 1996, 32). For siste del av perioden har jeg kunnet benytte intervjuene for å samle inn data, og informasjonen er derfor mer utfyllende på tvers av partiene for disse årene.

At verving er utfordrende å tolke kvantitativt gjør at det i større grad må vurderes kvalitativt. De fleste partiene nevner til stadighet verving som et organisatorisk satsningsområde. Ap

hadde verving som ett av tre «strategiske hovedsatsningsområder» i alle årene mellom 1990 og 1996.³¹ Dette materialiserte seg i at det gjennomføres årlige vervekampanjer, selv om de for enkelt av årene melder at «verveaktiviteten ikke har vært særlig stor» (Ap 1994/1996, 25). Partiet tar også grep for å motvirke effekten av at de løser opp det kollektive medlemskapet i 1997. I perioden før avviklingen gjennomfører de egne aksjoner for å verve medlemmer fra de ulike fagforeningsmiljøene (Ap 1994/1996, 38). Summen av de ulike aksjonene gjør at satsningen oppleves som både kvantitativ og kvalitativ omfattende i denne perioden. Dette bidrar likevel ikke til å snu den negative utviklingen i medlemstallene. Dette illustrerer også poenget om at man skal være forsiktig med å si for mye om innsats ut fra resultat.

Det skjer heller ingen store endringer i perioden etter. I 1998 og 1999 gjennomføres det ingen vervekampanjer, men det produseres vervemateriell sentralt som sendes ut til lokal- og fylkeslag som ønsker det (Ap 1998/2000, 53). Fra og med 2007 kan vi igjen spore en økt satsningen på medlemsverving. På bakgrunn av anbefalinger fra et organisasjonspanel setter sentralstyret verving og rekruttering som et av hovedprosjektene for partiorganisasjonen, og det innføres en strategi med minst to vervekampanjer i året – en strategi som fortsatt er rådende i dag (Ap 2008/2009, 21; intervju, Ap, 18.10.2017). Målsettingen med den nye strategien er som de selv skriver å verve flere medlemmer, og holde på flere over lengre tid (Ap 2010/2011, 20). Daværende partisekretær, Raymond Johansen, understreket denne ambisjonen under partiets landsmøte i 2011:

«Da må vi klare å rekruttere. Vi må verve. Og vi må klare å beholde de som har meldt seg inn (...). Mange medlemmer gir oss tyngde og innflytelse som parti og ikke minst gir det oss det beste grunnlaget å uforme politikken på» (Arbeiderpartiet 2011, 194).³²

I 2016 setter sentralstyret ned en egen gruppe med mandat om identifisere og formulere tiltak for medlemsvekst.³³ Sett sammen med den rådende vervestrategien partiet innførte i 2007 har partiet videreført og til dels styrket satsningen på verving i løpet av perioden.

---

³¹ Se Aps årsberetninger for 1990-1992, 22; 1992-1994, 25; 1994-1996, 25.

³² Fra vedtaksprotokollen for Landsmøtet 2011 (Arbeiderpartiet 2011).

En lignende satsning kan vi òg spore i Frp, selv om behovet for medlemmer er av en litt annen karakter enn hos Ap i starten av tidsperioden. Som en relativt ung organisasjon på starten av 90-tallet³⁴ har Frp kun 275 lokallag i 1991 (Jupskås 2015, 132). I 2007 hadde antallet økt til 358.³⁵ Det har gitt muligheten til å stille flere lister, øke partiets representasjon, og få større gjennomslag for partiets politikk lokalt. Det er vanskelig å finne noe informasjon om partiets vervekampanjer på 90-tallet, men ambisjonen om en sterk og tallrik medlemsorganisasjon var utvilsomt til stede. I partiberetningen for 1990 opplyses det at partiets sekretariat har «utarbeidet et konsept for vervekampanje» (Frp 1990/1991, 31), og at man har satt seg en målsetning om 35.000 registrerte medlemmer i løpet av 1991 – noe som ikke viser seg å være mulig å oppnå. I 1992 rapporterer de om rett i overkant av 14.000 registrerte medlemmer. I 1996 vedtar landsstyret et mål om at partiet bør ha et medlemstall som tilsvarer 10 % av antall stemmer de mottar³⁶ (Frp 1996/1997, 34).

I 2005, etter at antall registrerte og betalende medlemmer har økt drastisk for partiet, opprettes det en egen stilling som medlemskapsansvarlig ved partiets servicesekretariat – en underavdeling ved partiets hovedkontor. Mot slutten av tiåret følges dette opp ved at det opprettes et tillitsverv som medlemsansvarlig både på fylkes- og kommunenivå – med blant annet ansvar for verveaktivitetene (Frp 2008/2009, vedlegg 10). Partiet opprettet i tillegg et eget organisasjonsutvalg i 2009, som fortsatt er aktivt i 2017, med mandat om blant annet å foreslå tiltak for økning av medlemsmassen (Frp 2008/2009, 21). Fra og med 2006, har også partiet gjennomført en eller flere landsdekkende vervekampanjer årlig - ofte ved å motivere lokallag og enkeltmedlemmer gjennom vervekonkurranser (intervju, Frp, 18.10.2017). For et parti som startet som et protestrop mot de etablerte og byråkratiske partiene på 1970-tallet (Heidar og Saglie 2002, 59), har Frp nå en medlemsstrategi som er påfallende lik de andre

---

³³ Gruppen, som kalles *Team Medlemsvekst*, ble dannet på bakgrunn av et vedtak på Aps landsmøte i 2015 om en målsetting om 65.000 medlemmer innen 2020. Informasjon gitt under intervju med organisasjonsansvarlig i Ap, 18.10.2017.

³⁴ Stiftet i 1973 som Anders Langes parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og bekjempelse av offentlige inngrep (ALP). Endret navn til Fremskrittspartiet i 1977.

³⁵ Fra 1991 til 2007 gikk partiet fra å ha kandidater på 54 % av landets valglistene under fylkestings- og kommune-valget til 78 % (Jupskås 2015, 132).

³⁶ Dette viser seg faktisk å bli et mer ambisiøst mål enn de hadde i 1991. Partiet mottok 395.376 personstemmer ved stortingsvalget i 1997, og målsettingen tilsa at de skulle ha rundt 39.500 medlemmer. På dette tidspunktet hadde de 6.816 betalende medlemmer og rundt 10.000 registrerte.

norske partiene. Oppbyggingen av medlemsorganisasjonen og bruken verving som et organisatorisk verktøy gjennom tidsperioden, vitner om at et parti med ambisjoner om å formelt tilknytte seg flere ordinære medlemmer.

I Høyre var verving som nevnt underprioritert andre kampanjer på starten av 1990-tallet. I perioden 1992 til 1996, hvor partiet utsatte og utsatte sine vervekampanjer, forsvant nærmere 30.000 medlemmer ut av registrene. Det skal påpekes at partiet fortsatte å få nye medlemmer i løpet av denne perioden.³⁷ De hadde i snitt en tilførsel på gjennomsnittlig cirka 5000 medlemmer årlig, men uten at dette kan tilskrives noen organisatorisk handling fra partiets hovedorganisasjon.

Utover på 2000-tallet setter partiet i gang en organisatorisk satsning på verving, gjennom årlige vervekonkurranser i perioden mellom 2003 til 2008. Disse kampanjene byttes ut med en mindre konkurransepreget strategi i 2012. Kampanjen *+1* gikk ut på at alle betalende medlemmer ble personlig kontaktet og oppfordret av sentralkontoret til å verve ett medlem hver. Parallelt med dette ble det òg gjennomført en ringerunde fra sentralt hold for å gjenverve gamle medlemmer (Høyre 2012, 14). De to kampanjene var et resultat av et strategisk mål partiet hadde satt om 30.000 betalende medlemmer innen 2013 (Høyre 2013, 21). Et mål de slo med nesten 6.000. Inspirert av suksessen økte de målsettingen til 40.000 betalende medlemmer innen 2017 (Høyre 2015, 18). Vervearbeidet får imidlertid ikke den samme prioriteringen disse årene, og partiet melder selv at verveaktiviteten har vært laber. Under intervjuet med Høyres medlemskapsansvarlig ble det også bekreftet at fokuset på verving nådde en topp for ett par år siden og at tilnærmingen de senere årene har vært mer defensiv sammenlignet med tidligere. Totalt sett har Høyre like fullt økt fokuset på verving i løpet av tidsperioden, både ved at man har uttalte målsettinger og strategier for å tilknytte seg flere betalende medlemmer, som har blitt fulgt opp med økt verveaktivitet.

På tross av en mer eller mindre konstant negativ utvikling for Krf i hele tidsperioden, har partiet den mest offensive satsningen på verving på 1990-tallet – idet minste målt etter *antall* vervekampanjer. Partiet gjennomfører minst 10 nasjonale verveaksjoner mellom 1990 og 1998. Partiets fokus på vervefeltet tydeliggjøres i 1990 når partiet beskriver behovet for

---

³⁷ Se tabell A4.2

at landspartiet må være i beredskap til å sette i gang spontanaksjoner «når den politiske situasjonen tilsier dette» (Krf 1989/1990, 13). Partiet gjennomfører ingen aksjoner i valgårene 1991 og 1993, mens det i 1994 rapporteres om flere. Som flere av de andre partiene, benytter også Krf vervepremiering for å motivere til deltakelse. Selv om det ikke blir gjennomført nasjonal kampanje i 1997, oppfordrer partikontoret alle lokallagene til å aktivt verve (Krf 1997/1998, 20).

Etter år 2000 forsvinner imidlertid noe av partiets fokus på nasjonale vervekampanjer. Fra 2000 til 2016 er det rapportert om åtte vervekampanjer på nasjonalt plan. I forbindelse med et nytt organisasjonsprosjekt i 2002, setter de riktignok i gang det de omtaler som partiets mest økonomisk kostbare verveaksjon noensinne (Krf 2001/2002, 28). Målsettingen er å nå 50.000 medlemmer, men utviklingen for disse årene er negativ. I virksomhetsplanen fram mot lokalvalget i 2015 er rekruttering igjen et av satsningsområdene (Krf 2011/2012, 24). Partiets medlemsansvarlige uttrykte under intervjuet at partiets fokus på verving ikke hadde forandret seg siden midten av 2000-tallet, men målt opp mot 1990-tallet kan den i det minste omtales som mindre omfattende. Sammenlignet med de andre partiene har Krf gått fra best i klassen til gjennomsnittlig.

Sp er på sin side meget sparsommelige med informasjon rundt medlemsarbeidet generelt og verving spesielt. Det kan til dels forklares av at hovedansvaret for medlemmene og verving faller på lokallagene (Sp 2004, 9). Ordningen har gjort at Sp har vært noe tregere med å gjennomføre reformer og administrative endringer enn flere av de andre partiene. Et eksempel er at lokallagene hadde ansvar for kontingentinnkrevingen frem til 2009;³⁸ et annet at de først i 2016 innførte én kontingentpris for hele landet.³⁹ Med unntak av en kampanje som blir initiert av hovedorganisasjonen i 1992, er det ingen informasjon om verving før midten av 2000-tallet. Dette året oppfordrer et organisasjonsutvalg fylkes- og lokallagene til å diskutere medlemssituasjonen, men det presiseres at dette i seg selv ikke førte til mer vervearbeid i partiet (Sp 2004, 9). På bakgrunn av intervju med partiets

---

³⁸ Dette kommer som et resultat av innstillingene til et organisasjonsutvalg som blir satt ned på landsmøtet i 2005 (Sp 2006, 12)

³⁹ Før dette satt hovedorganisasjonen en minstepris som skulle overføres til sentralkontoret, mens lokallagene sto fritt til å sette det påslaget de ønsket (informasjon gitt fra assisterende generalsekretær per E-post, 02.11.2017).

medlemsansvarlige⁴⁰ vet vi at Sp har gjennomført vervekampanjer alle de fire siste årene. Det påpekes i tillegg i årsberetningene for 2016 at medlemspleie og verving skal være viktige temaer for alle nivåene i partiet (Sp 2016, 1). Mangelen på informasjon gjør det like fullt utfordrende å si noe om og i hvilken grad partiets fokus på verving har endret seg i løpet av tidsperioden.

Sv er i likhet med Frp er en relativt ung organisasjon ved starten av 1990-tallet.⁴¹ De har derimot et sterkere utbygd lokallagsnettverk, med 380 lokallag og over 10.000 betalende medlemmer i 1991 (Sv 1989/1991, 20). I hvilken grad dette spiller inn eller ikke er vanskelig å vite, men rekruttering og verving har en lav organisatorisk prioritering i første halvdel av 90-tallet, og det gjennomføres ingen vervekampanjer mellom 1991 og 1996. På starten av 2000-tallet setter partiet i gang flere organisasjonsprosjekter med målsetting om å blant annet senke terskelen fra å være velger til å bli medlem (Sv 2001/2003). Det pekes derimot ikke på noen gjennomførte tiltak for å sikre flere medlemmer til partiet, og utvalget som ledet prosjektene legges ned etter landsmøtet i 2003.

Det ble påpekt under intervjuene at partiet har økt sitt fokus på verving og rekruttering de senere årene, og spesielt så de siste to ved at rekruttering har blitt ført inn som eget punkt i arbeidsplanen for partiorganisasjonen for 2015 til 2017. Man har òg satt en konkret målsetting om å øke medlemstallet i alle fylkene sammenlignet med 2014 (Sv 2015/2016, 10). Sammenlignet med første del av perioden vitner denne satsningen om en økt prioritering av medlemsverving hos Sv. I perioden imellom er det derimot vanskelig å si noe, grunnet lite data.

Venstre fremstår som partiet med minst fokus på verving. Partiet har, etter dårlige valgresultater i både 1989 og 1993, en krympende organisasjon på midten av 1990-tallet. For å kunne ha fungerende lokallag melder seg derfor «et prekært behov for å øke medlemstallet» (Venstre 1995, 29). På bakgrunn av et evalueringsutvalg setter Venstre i gang en relativt omfattende vervekampanje med målsetting om 1000 nye medlemmer i

---

⁴⁰ Intervju med Sp medlemsansvarlige i forbindelse med MAPP-prosjektet, ledet av Knut Heidar ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo. Intervjuet ble gjennomført av Marit Kvernenes, 17.06.2016.

⁴¹ Partiet ble stiftet som Sosialistisk Folkeparti i 1961. De slo seg senere sammen med andre grupperinger på venstresiden av norsk politikk, og dannet i 1975 Sosialistisk Venstreparti (Heidar og Saglie 2002, 36).

1996, som følges opp med en ny kampanje i 1997 (Venstre 1995, 32; 1996, 10). Bortsett fra to vervekampanjer rundt midten av 2000-tallet, rapporterer ikke partiet om noen verveaktivitet, og under intervjuet ble det redegjort for at verving også de senere årene har vært lite prioritert i organisasjonen.

5.1.2 Medlemspleie

I kapittel fire ble det tydeliggjort at det er en minst like stor utfordringen for partiene å holde på de medlemmene de allerede har, som det er å verve nye. Selv etter innføringer av diverse administrative forenklinger rundt kontingentinnkrevninger og medlemskontakt, har det vært liten endring i hvor stor andel av medlemsbasen som forsvinner ut av registrene hvert år. Unntaket er Frp hvor denne andelen har gått ned, men partiets gjennomsnitt ligger fortsatt mellom 5 til 10 prosentpoeng over de andre. Spørsmålet er da hvilke grep partiene tar for å få medlemmene til å forbli medlem år etter år? Som litteraturen har uttrykt er det all grunn til å tro at medlemmene verdsetter medlemskap som oppleves givende og meningsfullt, og i andre land har synkende medlemstall motivert flere partier til å øke medlemmenes politiske påvirkning (Poguntke et al. 2017, 7-8). Det er utenfor denne oppgavens format å undersøke alle mulige insentiver partiene kan gi partisympatisører for at de skal bli eller forbli medlemmer. Her vil fokuset rette seg mot medlemmenes mulighet til påvirkning på nasjonalt nivå, skoleringstilbudet de gis, samt prisen partiene krever for medlemskapet. Sistnevnte vil gjennomgås mot slutten av delkapitlet.

Hos Ap følger medlemmenes innflytelse den formelle organisatoriske strukturen i partihierarkiet. For at en ide skal materialiseres som partiets politikk må det vedtas av lokallaget og oversendes fylkeslaget, som i sin tur avgjør om forslaget skal sende det inn til landsmøtet for å bli stemt over der.⁴² I programprosessene i forkant av kommunevalg og stortingsvalg er derimot avstandene kortere. Medlemmer og lokallag inviteres til å sende inn forslag direkte til programkomiteene. I programdebatten i forkant av landsmøtet i 1992 ble det for eksempel gjennomført «møter, kurs og konferanser i partilag, kommunepartier og fylkespartier» (Ap 1990/1992, 39-40). Slik er det også i stor grad i dag, men utviklingen av

---

⁴² Se Arbeiderpartiets vedtekter §7, vedtatt på landsmøtet 2015.

internett har muliggjort en forenkling av prosessen for enkeltmedlemmer som ikke lenger må gjennom debattrunder i sine lokallag og studiesirkler. Partisekretær Johansen påpekte under landsmøtet i 2011 at utviklingen av partiets nettportal «bidrar til at flere kan delta, og at medlemmenes stemme blir hørt» (Arbeiderpartiet 2011, 197). For partiprogrammet for 2013-2017 og 2017-2021 opprettet Ap også en egen nettside hvor både medlemmer og andre kunne sende inn sine forslag direkte til partiets politiske avdeling ved sentralorganisasjonen, som i sin tur sammenfattet og oversatte forslagene til politikk.

Mer dyptgripende reformforslag har det også vært flere av. Noen mer tydelige enn andre. I den strategisk planen for organisasjonsutvikling partiet setter i gang på i første halvdel av 1990-tallet er en overordnet målsetting om å utvikle en «aktiv organisasjon hvor alle medlemmer har innflytelse» (Ap 1990/1991, 25), men uten at det fremkommer noen konkrete grep som tas. I 1999 mente daværende partileder Thorbjørn Jagland at tiden var overmoden for en reform av det indirekte demokratiet som partiorganisasjonen var bygget på. I en kronikk påpekte han både fordelene og ulempene:

(...) jeg gå inn for at Arbeiderpartiet drøfter reformer i sine vedtekter som gjør det mulig å holde avstemninger der alle kan delta i viktige og store saker. Valg av partiledelse bør også kunne foregå på denne måten. Dette vil ta fra landsmøtet noe makt. På den annen side vil det kunne vitalisere livet i partiorganisasjonen (Jagland 1999).⁴³

Dette resulterte i at partiet vedtektsfestet muligheten for bruk av rådgivende uravstemninger på nasjonalt nivå i 2000 (Heidar og Saglie 2002, 69).⁴⁴ For fylkeslagene ble uravstemninger vedtektsfestet i 2009. Bortsett fra at partiet har tatt i bruk internett i arbeidet med programprosessene, er det lite endring i medlemmenes mulighet til påvirkning. Dagens interndemokrati ligner det interndemokratiet de hadde på 1990-tallet. Avgjørelsen om å føre uravstemninger inn i vedtektene har foreløpig ikke resultert i en faktisk avstemning på nasjonalt plan, verken om politikk eller i de to partiledervalgene som har vært siden Jaglands kronikk i 1999. Endringene på papiret er sånn sett større enn praksisen.

---

⁴³ Thorbjørn Jagland, «Snu Pyramiden». Kronikk i Dagbladet fra 29.09.1999.

⁴⁴ Se Arbeiderpartiets vedtekter §11.

Skoleringsaktiviteten for Aps medlemmer arrangeres hovedsakelig av studieforbundet AOF. AOF står som en selvstendig organisasjon, men som en del av arbeiderbevegelsen har de en sterkt tilknytning til Ap. For eksempel ble det overført én million kroner fra Ap til AOF før valget i 1997, som skulle brukes til skolering av fylkes- og lokallagene (Ap 1996/1998, 63). I partiets strategiske planer på starten av 1990-tallet var også skolering en prioritet, men kursene som ble tilbudt rettet seg hovedsakelig mot lederopplæring av tillitsvalgte og skolering av listetopper, mens tilbudet til vanlige medlemmer hovedsakelig var rettet inn mot valgkampskolering (Ap 1992/1994, 29-30). Dette virker å være en gjennomgangsmelodi på 1990-tallet. Det finnes i det hele tatt få henvisninger til skolering av medlemmer som ikke er i forbindelse med de ulike valgkampene. På tidlig 2000-tallet blir det satt i gang ulike kompetanseprosjekter hvor målsettingen er å «heve den politiske og organisatoriske kompetansen på alle nivåer av partiorganisasjonen (...)» (Ap 2000/2002, 33). I 2005 og 2006 blir det utviklet kurs for nye medlemmer i lokallagene, samt at partiet setter et konkret mål om skolering av minimum 20 % av alle medlemmer i 2010 (Ap 2009/2010, 20). Dette gjør at det skoleringstilbudet som tilbys vanlige medlemmer i dag, virker å være adskillig mer omfattende enn det var på 1990-tallet. Dette ble påpekt også under intervjuet at terskelen for å delta på skoleringen var blitt adskillig lavere i løpet av tidsperioden.⁴⁵

I Frp er medlemmenes base i lokallagene, og innflytelse og påvirkning går i all hovedsak gjennom det indirekte demokratiet. Forslagene trenger det nødvendige flertallet i lokallagene og fylkeslagene for å bli løftet opp til det øverste nivået, hvor det kan bli vedtatt politikk. Det finnes derimot muligheter for aktive medlemmer å forbigå eget lokallag og sende inn forslag direkte til fylkeslagene, som så må behandle dem på deres årsmøter for å avgjøre om de skal tas med opp til landsmøtet. Programprosessene i partiet omtales som en «fryktelig åpen affære». Programkomiteene har mandat om å gå bredt ut i egen organisasjon. Før stortingsvalgene både i 1995 og i 2013 nevnes en målsetting om å involvere hele partiorganisasjonen i prosessene med utarbeidelsen av utkastene. Prosessen har også en rimelig høy oppslutning blant medlemmene. For partiprogrammet for 2017-2021

---

⁴⁵ En illustrasjon på denne utviklingen finner vi i beretningen for landsmøtet i 2013. Her står det at «gjennom skolering setter vi medlemmene i stand til å ta på seg lederoppgaver, folkevalgte verv og til å bli ambassadører for partiet. Vår skolering skal også gi medlemmer en plattform for å ha politisk innflytelse gjennom deltakelse i utformingen av vår politikk, både lokalt og sentralt» (Ap 2011/2012, 25).

var det rundt 2000 av dem som sendte inn forslag til komiteen (intervju, Frp, 18.10.2017). Den store oppslutningen har derimot ikke kommet som et resultat av noen organisatoriske endringer – ifølge intervjuet er prosessene de samme som de var på starten av 2000-tallet.

Partiet har vedtektsfestet muligheten for rådgivende og bindende uravstemning både på nasjonalt nivå og fylkes- og lokallagsnivå. Det er noe usikkert akkurat hvor lenge dette har ligget inne i vedtektene, men minst siden 1994.⁴⁶ Det har derimot ikke resultert i at det har blitt benyttet – hvert fall ikke på nasjonalt nivå.

Skoleringstilbudet partiet har for sine medlemmer har gått gjennom større endringer, hovedsakelig som et resultat av at partiet oppretter sitt eget studieforbund (FrS) mot slutten av 1998 (Frp 1999/2000, 20). Partiet tilbyr skolering også før dette, men da arrangert av eget partikontor. I 1991 oppretter sentralstyret et eget skoleringsutvalg, som gir gode resultater ifølge partiet seg. I en evaluering fra 1995 skriver sentralstyret at «partiets sterke satsning på dette området kommer til uttrykk ved at lederen av skoleringsutvalget er engasjert på heltid» (Frp 1994/1995, 11). Etter opprettelsen av FrS, legges skoleringsutvalget ned, og både tilbudet og aktiviteten øker betraktelig. Mens det i 1998 gjennomføres 665 studietimer, øker dette til 3900 i 2003 (Frp 2010/11, 27). Studieforbundet avvikles i 2013,⁴⁷ etter at partiet oppretter en kompetanseavdeling ved sentralkontoret, som får ansvaret for skolering, medlemmer og politikk (Frp 2010/2011, 14). Gjennom E-læring oppnår partiet for første gang i 2013 at kurs blir gjennomført av minst én representant fra alle lokallagene i landet, noe som blir omtalt som en «suksess av en annen verden» (intervju, Frp, 18.10.2017). Grunnet trangere budsjetter etter stortingsvalget i 2013 blir derimot tilbudet skrotet i 2014, og under intervjuene ble det opplyst om at partiet har blitt mer defensive i skoleringsaktiviteten siden.

Høyres interndemokrati skiller seg heller ikke ut – det indirekte demokratiet regjerer. Unntaket er nok en gang programprosessene. Da er partiet opptatt av å være «politiske verksteder». Gjennom nyhetsbrevene partiet sender til sine medlemmer oppfordres alle å komme med direkte innspill til programkomiteen. Partiet har, ifølge egen

---

⁴⁶ Se sak 12/95 «Landsstyrets innstilling til endring i partiets vedtekter» (Frp 1995).

⁴⁷ Informasjon fra kursheftet «Jeg! Studieleder 2015», utgitt av Fremskrittspartiets kompetanseavdeling.

medlemskapsansvarlig, blitt mer opptatt av å nå bredere ut i disse prosessene, gjennom å mer aktivt invitere og oppfordre til deltakelse. Det er sånn sett ingen strukturelle endringer i løpet av tidsperioden, men utviklingen av digitale verktøy har forenklet mulighet for deltakelse. For eksempel hadde man i forbindelse med partiets prinsippprogram for perioden 1991 til 1993 utarbeidet en debattbok som dannet utgangspunktet for et studieopplegg i lokallagene (Høyre 1991, 27). På slutten av 1990-tallet hadde partiet begynt å ta i bruk internett til å legge ut politisk materiell for debatt blant medlemmene,⁴⁸ men fortsatt var mye av debattarbeidet tilknyttet programarbeidet basert på 4.100 «programpakker» som ble fysisk sendt ut til lokallag og studiesirkler (Høyre 2000, 12-15). Etter det dårlige valget i 2005⁴⁹ påpekes det i en evaluering at man har behov «for å øke partiorganisasjonens innflytelse på politikkkutforming» (Høyre 2006, 14). Et av grepene som tas er opprettelsen av en programblogg, som skal bidra til en mer åpen debatt innad i partiet. I 2007 gjennomfører de såkalte partihøringer, som skal «gi rom for politisk debatt og sikre at flest mulige medlemmer får delta i utforming av partiets politikk» (Høyre 2007, 24). Høyre er, sammen med Krf, det eneste partiet som ikke har vedtektsfestet muligheten for uravstemninger blant medlemmene. I seg selv betyr ikke dette at uravstemninger ikke *kan* brukes, men partiets medlemskapsansvarlig kunne ikke huske at partiet hadde benyttet seg av muligheten, hverken på nasjonalt nivå eller fylkesnivået.

Skoleringen i partiet er på 90-tallet hovedsakelig arrangert av Høyres Studieforbund (HS). I 2002 tar partiet i bruk sitt eget intranett *Arena* for grunnskoleopplæring av egne medlemmer, med tilbud om fire kurs (Høyre 2002, 17). Grunnet nye statlige krav, legges HS ned i 2012, som innebærer at alt skoleringsansvaret faller over på partiorganisasjonen (Høyre 2012, 32). Nedleggelsen virker ikke å påvirke satsningen til partiet i nevneverdig grad. Samme år bestemmer sentralstyret at politisk og organisatorisk skolering skal være et av hovedmålene for partiets fireårssatsning for å engasjere flere til å ta del i den politiske debatten i partiet, samt å «rekruttere og engasjere nye medlemmer» (Høyre 2012, 24). Utviklingen gjennom disse årene peker i retning av en mer omfattende debatt rundt

---

⁴⁸ Nettportalen *Arena* blir lansert for Høyres medlemmer i 2001 (2000, 15).

⁴⁹ Høyre fikk valgt inn 23 mandater ved stortingsvalget i 2005, mot 38 i 2001 (SSB, 2017).

politikkutviklingen, samt et større fokus på skolering som et middel for å aktivisere medlemmer.

Hos Krf er ruten fra medlemmer til avgjørelser som hos de andre partiene. Det er enten gjennom det formelle hierarkiet, eller gjennom den mer direkte tilgangen i programprosessene, hvor medlemmene kan ha en innvirkning på partiets politikk. Partiet forenkler også denne prosessen når de innfører web-basert innspillingsrunde for medlemmene for partiets stortingsprogram i 2005-2009 (Krf 2003/2004, 10) Partiet har heller aldri benyttet seg av uravstemning blant sine medlemmer. På tross av flere reformprosjekter i løpet av perioden, er medlemmenes mulighet til innflytelse i dag den samme som den var på 1990-tallet.⁵⁰ Som hos flere andre partier, er årtusenskiftet tid for organisatorisk selvransakelse hos Krf. År 2000 omtaler de som «organisasjonens år» og gjennom aksjonen FOKUS er målsettingen organisatorisk fornyelse og økt aktivitet blant medlemmene (Krf 1999/2000, 19).⁵¹ FOKUS følges opp i neste innberetningsperiode med prosjektet *Organisasjon 2010*. De skriver: "Formålet med prosjektet er å fornye de tradisjonelle aktivitetene og partistrukturene, og vurdere hvordan det enkelte medlem bedre kan inkluderes og gis innflytelse" (Krf 2001/2002, 28). Før landsmøtet i 2003 har man gjennomført flere tiltak, blant annet direkte medlemsinvolvering i nominasjonsprosessen, flere skoleringstilbud, muligheten til å komme med innspill til partiets manifest gjennom egen nettportal. Prosjektet legges ned før landsmøtet i 2006.

Hos Krf var skoleringen fram til 2012 lagt til deres eget studieforbund. Forbundet har gjennom hele perioden problemer med å oppnå tilstrekkelig virksomhet til å oppnå statsstøtte⁵², og legges derfor ned i 2012 (Krf 2013/2014, 25). Ansvar for skoleringen er i dag lagt til fylkes- og lokallagene, men man tilbyr òg nettkurs til alle medlemmer. Partiets medlemskapsansvarlige oppfattet at skoleringen har blitt nedprioritert etter at studieforbundet ble nedlagt, og at det er utfordrende å motivere og aktivisere medlemmene til å gjennomføre kursing.

---

⁵⁰ Se Krf 1991/1992, 8; 1995/1996, 21.

⁵¹ Også i 1990 hadde partiet en lignende satsning på organisasjon, men da var hovedfokuset medlemsverving (1989/1990, 13).

⁵² Det kreves 2000 gjennomførte studietimer for å motta statsstøtte. I 2002 har partiet en uttalt målsetting om å klare dette, men gjennomfører kun 651 (2001/2002, 52). I 2003 oppnår de 755 (2003/2004, 24).

Sp sitt interndemokrati skiller seg heller ikke ut. Medlemmene har stemmerett i sine lokallag, og kan påvirke derfra, gjennom sine valgte representanter oppover i systemet, slik vi kjenner det fra de andre partiene. I programprosessene har enkeltmedlemmene mulighet til å komme med innspill, men, som det ble presisert under intervjuet, vektlegges det at medlemmene skal bearbeide utkastene til programmene i studiesirkler, og sende sine innspill gjennom partiets studieforbund. Intervjuobjektet, som hadde vært aktiv i partiet siden 1980-tallet, mente praksisen i det store og det hele var uforandret, men at programprosessene var blitt mer tilgjengelig ettersom utkastene fra komiteen nå blir lagt ut på nettet.

Der Sp derimot skiller seg ut, er at de *har* gjennomført en uravstemning blant sine medlemmer. Ettersom partiet ikke hadde en vedtatt posisjon angående Oslos søknad for OL i 2022, vedtok landsstyret å overlate til medlemmene hvordan partiet skulle stille seg gjennom en bindende avstemning (intervju, Sp, 20.10.2017).

Senterpartiets Studieforbund (SpS) er relativt omfattende sett opp mot de andre partiene på starten av 1990-tallet. Forbundet hadde 899 registrerte studieringer i 1991 (Sp 1991, 22). Til sammenligning hadde Krf, som hadde om lag 10.000 flere medlemmer på tidspunktet, 261 registrerte studieringer i 1991 (Krf 1991/1992, 26). I takt med de synkende medlemstallene på 1990-tallet faller også skoleringsvirksomheten i partiet. I 2001 hadde antall studieringer sunket til 123 (Sp 2001, 34), og i 2005 ble SpS sin videre eksistens tatt opp til vurdering (2005, 23).⁵³ Forbundet overlever og oppretter i 2006 såkalte Politiske Verksteder, med målsetting om å «engasjere flere i det politiske arbeidet», og fungere som en motvekt til partiledelsen i politikktutviklingen (2006, 12; 2010, 10). Dette setter i gang en revitalisering av partiets fokus på skoling og i 2010 opprettes SP-skolen. Partiet skriver selv at dette har gjort at SpS har «i mye større grad blitt et verktøy for å utvikle medlemsorganisasjonen» (2011, 57).

Heller ikke Sv skiller seg nevneverdig fra de andre partienes indirekte demokrati i dag, noe som er overraskende gitt partiets opprinnelse. Partiet ble dannet med et ideal om

---

⁵³ I tillegg til mindre aktivitet, skyldes dette at Bondevik-regjeringen hadde kraftig redusert overføringene til voksenopplæringen på starten av 2000-tallet. Dette gjorde den økonomiske situasjonen krevende.

grasrotaktivisme og en sterk medlemsorganisasjon, men i løpet av 1980-tallet kopierte de mye av den hierarkiske organisasjonsstrukturen kjent fra massepartiene (Heidar og Salige 2002, 58-59). I dagens partiorganisasjon er avstanden fra medlem til avgjørelsene på nasjonalt nivå den samme som hos de andre partiene. Medlemmene kan ta sine ideer gjennom de formelle instansene på de ulike nivåene, eller man kan ta direkte kontakt med noen med forslagsrett i landsstyret for å få vedtatt en politisk uttalelse.

Man kan likevel ane partiets organisatoriske fødselsmerker i deres organisasjonsprosjekter i løpet av tidsperioden. Prosjektet *SVisj*⁵⁴ har som visjon å gjøre Sv til «Europas mest demokratiske parti» gjennom omfattende reformer av partiorganisasjonen ved starten av det nye årtusenet (Sv 2000/2001, 18). Partiets sekretær på tidspunktet, Bård Vegar Solhjell, skrev i 2002 at de synkende medlemstallene viste at de tradisjonelle organisasjonsformene var lite tilpasset det nye informasjonssamfunnet. Diagnosen var at Sv bør «åpne opp for mer direkte innflytelse fra velgere og medlemmer på hva vi gjør og mener».⁵⁵ For å oppnå dette setter de i gang flere prøveprosjekter i 2001, blant annet åpne nominasjonsprosesser med rådgivende uravstemninger i to fylkeslag, samt at man inviterer alle fylkes- og lokallag til å prøve ut alternative programprosesser⁵⁶ (Sv 2002/2003; Heidar og Saglie 2002, 70). *SVisj* blir lagt ned etter landsmøtet i 2003, uten at det kan spores at noen av prosjektene resulterer i noen nevneverdige endringer av medlemmenes påvirkningskraft. Ambisjonene viser likevel et brudd med den tradisjonelle tankegangen blant partiene.

Det mest varige resultatet av prosjektet er vedtektsfestelsen av bruken av uravstemning, som blir skrevet inn i partiets 2001 (Heidar og Saglie 2002, 69). Det så i lang tid ut som Sv skulle benytte seg av denne bestemmelsen i 2012, da ny partileder skulle velges. De to fremste lederkandidatene støttet også bruken av uravstemning, men landsstyret avviste forslaget sent på høsten 2011 (VG 2012).⁵⁷ Før stortingsvalget 2017 satt partiet i gang et nytt pilotprosjekt rundt bruken av uravstemninger, inspirert av deres spanske søsterpartiet

---

⁵⁴ *SVisj* står for «SVs visjonære organisasjonsprosjekt».

⁵⁵ Bård Vegar Solhjell, «Framtid for partier?». Kronikk i Dagbladet fra 15.02.2002.

⁵⁶ I Hordaland eksperimenterer fylkespartiet med levende rollespill for å formidle politiske budskap (Sv 1999/2001, 19).

⁵⁷ Fylkeslaget i Troms holdt en rådgivende uravstemning blant sine medlemmer om hvilken lederkandidat fylkets representanter skulle stemme på under det ekstraordinære landsmøtet våren 2012.

Podemos (intervju, Sv, 18.10.2017). Gjennom en nettportal kunne medlemmene i Vestfold stemme over hvem av de tre kandidatene skulle være partiets førstekandidat i fylket. Avstemningen hadde høy deltakelse, og førte til flere innmeldinger i partiet. I motsetning til uravstemningene i 2001, var resultat fra avstemningen nå bindende.

I Sv var skoleringstilbudet et underprioritert område frem til partiet opprettet SV-skolen i 1995 (Sv 1995/1997, 19), og partiet beslutter å bygge ut tilbudet mot slutten av 90-tallet. Også Sv har i løpet av tidsperioden opprettet et eget studieforbund (SVSF). Forbundet ble opprettet i 2009 med målsetting om å bedre skoleringstilbudet til alle partiets medlemmer (Sv 2009/2011, 3). Forbundet oppnådde derimot ikke tilstrekkelig aktivitet til å motta statsstøtte, og ble nedlagt etter kort tid i 2014 (Sv, 2013/2015). De to siste årene har skolering igjen blitt gitt prioritet i organisasjonsarbeidet fra sentralt hold. Både gjennom bruk av nettkurs og sentralt produsert materiell som ligger åpent ute på nettet får alle medlemmer i dag tilbud om flere typer kurs.

Venstre omtaler seg selv som en medlemsorganisasjon, hvor grasroten har store muligheter til å påvirke (intervju, Venstre, 16.10.2017). Den formelle påvirkningen skjer gjennom det organisatoriske hierarkiet, men alle medlemmer har forslagsrett til partiets landsmøte, slik at enkeltmedlemmer ikke *må* ha fylkeslaget i ryggen for å få sin forslag behandlet på øverste plan. Det ble presisert under intervjuet at det heller ikke var alle saker som måtte formaliseres og vedtas for å bli ført som Venstres politikk. Medlemmene blir oppfordret til å ta direkte kontakt med folkevalgte for å løfte ulike syn, og så lenge det ikke går på tvers av vedtak fra landsmøtet eller landsstyret kunne slik aktivitet gjerne påvirke standpunkter i enkeltsaker. Dette var riktignok mer vanlig på lokalt plan enn nasjonalt. Denne praksisen skiller seg nok ikke nevneverdig fra de andre partiene, men oppmerksomheten hovedorganisasjonen gir de mer uformelle kanalene gjør at linjene innad i organisasjonen fremstår noe kortere enn hos de andre partiene, uten at dette nødvendigvis betyr at medlemmenes forslag blir oftere vedtatt politikk enn hos de andre. Heller ikke Venstre har benyttet uravstemninger blant sine medlemmer.

Skoleringsaktiviteten styres hovedsakelig gjennom Venstres Opplysningsforbund (VO), som fra og med år 2000 blir direkte innlemmet i Venstres hovedorganisasjon (Venstre 2000, 44). De igangsetter i 2005 Venstreskolen (Venstre 2005, 9), som i løpet av de neste årene bygges

ut med fire forskjellige trinn siktet inn på de ulike nivåene av partiet. Første og andre trinn er for den generelle medlemsbasen, tredje trinn er for det lokalpolitiske nettverket og det fjerde er for det rikspolitiske nettverket – som sikter seg inn mot listetoppene ved stortingsvalg (intervju, Venstre, 16.10.2017). Før 2005 rapporterer partiet lite om aktiviteten til VO, men i 1996 nevner de at forbundet kun har én ansatt (Venstre 1996, 21), og i 2000 påpekes det at det er gjennomført om lag 10 kurs for folkevalgte og lokallag i løpet av året. Med dette som sammenligningsgrunnlag kan det hevdes at kurs- og skoleringstilbudet blitt mer omfattende i dag.

Kontingentpris

I tabell 5.2. er prisene partiene krever for et ordinært medlemskap på starten av 1990-tallet og i 2017 gjengitt, samt den prosentvise økningen i perioden. Det er et par forbehold ved disse prisene som bør kommenteres. For både Frp og Venstre er prisen som gjengis på starten av 1990-tallet minimumsprisen som lokallagene skulle kreve inn (Svåsand 1992, 750). Hos Krf var prisen i 1990 en anbefaling fra landspartiet, og prisen som det enkelte medlem betalte kan derfor ha vært høyere eller lavere, avhengig av hvilket lokallag han eller hun var tilknyttet. Partiet begynte med en sentralt satt kontingentpris i 2010. Hos Sp er det usikkert om prisen i 1990 er summen som lokallaget skulle overføre til partiets hovedorganisasjon eller den anbefalte prisen lokallaget skulle kreve for ett ordinært medlemskap. Informasjon fra Svåsand (1992) og informasjon gitt under intervjuet med Sp's assisterende generalsekretær er motstridende på dette punktet. Hvis det er slik at prisen i 1990

Tabell 5.2. Ordinær kontingentpris. Starten av 1990-tallet og 2017

	Sv	Ap	Sp**	Krf	V	H	Frp
Starten av 90-tallet*	300 kr	150 kr	90 kr	100 kr	170 kr	150 kr	100 kr
2017	350 kr	250 kr	500 kr	300 kr	300 kr	440 kr	350 kr
Økning i prosent	16,7 %	66,7 %	455,6 %	200 %	76,5 %	193,3 %	250 %

Kilder: For 2017 er prisene hentet fra partienes nettsider. For starten av 1990-tallet er prisene hentet fra Svåsand (1992), med unntak av Sv hvor prisene er hentet fra partiets årsberetning, og Ap hvor prisen i 1990 er gitt under intervju, 18.10.2017.

*For Sv, Ap, Sp, Krf, og Frp er prisen på starten av 1990-tallet fra 1990. For V er tallene fra 1991, for Høyere fra 1992.

**Det er mulig den sammenlignbare prisen for Sp i 2017 er 325 kroner. Dette gir i så fall en økning på 261 %.

representerer det hovedorganisasjonen krevde av lokallaget per medlem, er den tilsvarende summen i 2017 på 325 kroner. Dette gir i så fall en økning på 261 prosent, som fortsatt er den største økningen blant de syv partiene. Disse forholdene gjør at tallene ikke bør sammenlignes på tvers av partiene, og for Frp, Krf, Sp og Venstre skal vi også være forsiktig med å tolke den eksakte prosentvise økningen bastant. Tabellen gir likevel en pekepinn på utviklingen i kontingentprisene. Dette vil drøftes nærmere i kapittel 6.

Enn så lenge kan det påpekes at alle partiene har økt prisen, men variasjonen er stor. Sv har den desidert høyeste prisen i 1990, men deres økning har vært minimal sammenlignet med de andre partiene. Både Ap og Venstre har hatt moderate økninger, mens Krf, Høyre, Frp og Sp har hatt økt kontingentprisen relativt mye. Det skal og påpekes at alle partiene tilbyr nedsatte priser for grupper som studenter, lavtlønnede og/eller pensjonister. Det har derimot ikke vært mulig å finne sammenlignbare priser på tvers av partiene bakover i tid innenfor disse kategoriene.

5.1.3 Oppsummering

Gjennomgangen her har gitt et innblikk i hvilke grep partiene har gjort for å verve og holde på medlemmer. I sum har verveaktiviteten økt blant de norske partiene, noe som også samsvarer med utviklingen av antall vervede som det ble redegjort for i oppgavens forrige kapittel. Hva gjelder medlemmenes mulighet til å påvirke er det påfallende lite variasjon. Både innad i partiene over tid, og mellom partiene. Det indirekte demokratiet er like regjerende i dag som det var i 1990, på tvers av partiene, og kun Sp har avholdt en uravstemning blant sine medlemmer på nasjonalt plan. Hvis Heidar og Saglie (2002) har rett i at ingen har benyttet seg av uravstemning i årene før 2002, er dette dermed første gang et av de store norske partiene har gitt medlemmene sine en direkte mulighet til å avgjøre partiets ståsted i en politisk sak.

At den reelle påvirkningskraften til medlemmene er relativt liten gjennom det representative demokratiet, kan også være noe av grunnen til at samtlige partier under intervjuene nevnte programprosessene som medlemmenes kanskje fremste mulighet for innflytelse. Muligheten for å komme med direkte innspill gjør at linjene innad i partiet blir kortere, og en stor del av aktiviteten på lokallagsnivå tar utgangspunkt i diskusjoner og skolering tilknyttet

utkastene til programmene. Prosessen har også blitt forenklet hos alle partiene ved at man har tatt i bruk enten nettskjemaer eller E-post. Denne digitaliseringen kan ikke sies å være en respons på medlemsfrafallet, men den har sikret at programprosessene er blitt kraftigere forankret i medlemsorganisasjonen gjennom en omfattende debattprosess hvor flere nå har en reell mulighet til å komme med innspill. Det er likevel verdt å nevne at de endelige vedtakene angående partienes programmer fortsatt tas av landsmøtene.

Innenfor skolering er trenden at tilbudet til medlemmer jevnt over har økt. Dette er på tross av at i Sv, Krf, Høyre og Frp har partienes studieforbund blitt lagt ned i løpet av perioden - alle mellom 2012 og 2014. Grunnen for denne plutselige «studieforbunds døden» kan spores til at det innføres nye statlige krav for utbetaling av støtte til voksenopplæring fra og med 2012 (Regjeringen 2009). I seg selv betyr ikke nedleggelsen av studieforbundene at skoleringstilbudet svekkes, men det innebærer at partiene må arrangere og finansiere skoleringen utelukkende selv.

5.2 Organisatorisk innovasjon

Oppmerksomheten vil nå vendes mot hva partiene gjør ovenfor individer utenfor medlemsbasen, ved å undersøke i hvilken utstrekning ikke-medlemmer har mulighet til å delta i ulike partiaktiviteter. Forventningene rundt bruken av organisatorisk innovasjon som en respons på medlemsfrafall er hovedsakelig knyttet til Ap. Partiets sosialdemokratiske ideologi skal, alt annet likt, innebære motforestillinger mot bygge ned eksklusiviteten til egen medlemsorganisasjon.

Gjennomgangen av partiets beretninger tyder på at Ap gjennom årene har lagt ned betydelige større innsats ovenfor de ordinære, betalende medlemmer enn de har ovenfor ikke-medlemmene. I partiets beretninger er det generelt få henvisninger til personer uten medlemskap – og flere av tiltakene knyttet til partiets nettilbud på starten av 2000-tallet var også rettet mot å gjøre medlemskapet *mer* eksklusivt (Ap 2005/2006, 27). Dette betyr ikke at partiet er helt avstengt for ikke-medlemmer. For det første er det meste av møtene på lokalnivået åpne, og det er også praksis at ikke-medlemmer tildeles talerett i debatter og på temamøter. For frivillighetsarbeidet i tilknytning til valgkamper har partiet opprettet åpne

nettsider hvor alle som vil kan registrere seg. Flesteparten som deltar er riktig nok medlemmer av partiet, men det settes altså ikke noe formelt skille av partiet på om man har betalt en kontingent eller ikke. De mer eksklusive rettighetene er derimot forbeholdt de betalende medlemmene. Partiet har et eksplisitt krav om betalt medlemskap for både å kunne ha stemmerett og man må ha vært medlem i én måned for å kunne være valgbar til offentlige verv. Muligheten til mer indirekte påvirkning for ikke-medlemmene er derimot blitt merkbart utvidet ved de to siste programprosessene. Gjennom kampanjene «*Vi vil ha ditt forslag!*» og «*Hva er viktig for deg?*» har partiet gått åpent ut gjennom sosiale medier og henvendt seg utenfor medlemsbasen for å få innspill til sine politiske programmer. Beslutningen om sette i gang disse kampanjene blir av partiet selv omtalt som risikabelt, da slik innflytelse tidligere har vært forbeholdt egne medlemmer.

Frp har på sin side mer restriktive ordninger for involvering av ikke-medlemmer i partiets aktiviteter. All deres organisatoriske aktivitet på grasrotnivå tar utgangspunkt i egne medlemmer. De har ingen formelle regler mot at personer uten medlemskap deltar i valgkampen, men de har ingen egne ordninger for å aktivisere utenfor medlemsbasen slik de hadde i Ap. Det ble påpekt at programarbeidet var en åpen prosess, og det var heller ikke uvanlig at partiet mottok hundrevis av innspill til programkomiteen fra personer uten medlemskap. De mer eksklusive rettighetene for nominasjon til offentlige verv og stemmerett er forbeholdt medlemmene, og intervjuobjektet mente at dette hadde vært praksis i 40 år.

Også Høyre har de senere årene, i likhet med Ap, tatt i bruk nettbaserte ordninger for å aktivisere frivillige utenfor egen medlemsorganisasjon i valgkampen. Ved valget i 2017 kunne frivillige registrere seg for dugnadsarbeid gjennom kampanjen *Team Erna*. Ikke-medlemmer har òg muligheten til å registrere seg for å motta det samme nyhetsbrevet som medlemmene. Målet er «å nå ut med informasjon til alle», og her har ikke medlemmene sånn sett noen forrang for partiet. Det forutsettes medlemskap for å stå som kandidat på Høyres lister, og for å ha formell stemmerett.⁵⁸

---

⁵⁸ Partiet har også tidligere strukket seg utenfor medlemsorganisasjonen. Mellom 1996 og 1999 hadde partiet årlig en kampanje som het *Forglem meg ei*. Kampanjen gikk ut på og inviterte 400 tidligere medarbeidere til

Krf har i dag ingen formelle ordninger ovenfor personer utenfor egen medlemsbase. Verken under valgkamparbeidet eller ved andre anledninger. Alt deres arbeid tar utgangspunkt i egne medlemmer. Det er riktignok ikke formelle regler mot slik deltakelse, men det er ingen praksis i partiet at personer uten medlemskap involveres i valgkamparbeidet. Partiets medlemskapsansvarlige uttrykte det slik under intervjuet: «Man må være medlem for å bidra. Hvis man vil delta, får man melde seg inn» (Krf, Intervju, 19.10.2017). Tidligere kunne også ikke-medlemmer motta partiets nyhetsbrev ved at de registrerte seg på hjemmesiden, men denne ordningen ble lagt ned for et par år siden. Alle partiets reformprosjekter rundt 2000-tallet retter seg også mot medlemmene, uten noen henvisninger til grupper utenfor medlemsbasen. Med denne relativt restriktive holdningen ovenfor involveringen av ikke-medlemmene i de mer uformelle delene av partiaktiviteten, skulle man tro at tilgangen til nominasjon og stemmerett også var avstengt. Dette er riktig for stemmeretten, men partiet har ingen regler mot at personer utenfor medlemsorganisasjonen stiller på deres lister ved kommunevalg, noe som også har skjedd ved flere anledninger. I disse tilfellene vil partiets medlemsorganisasjon aktivt forsøke å verve kandidatene til medlemskap i ettertid.

Situasjonsbeskrivelsen av Krf passer også rimelig godt for Sp. Partiet har ingen ordninger for aktivisere andre enn de som er medlemmer i valgkamparbeid, mens det ikke er noen formelle krav om medlemskap for å stå på partiets valglister. Praksisen på dette feltet er derimot mer restriktiv enn hos Krf.⁵⁹ Også for stemmerett trengs betalt kontingent. Partiets assisterende generalsekretær konstaterte under intervjuet at partiet er opptatt av «at man har noen rettigheter som medlem, og i større grad mulighet til å påvirke organisatoriske og politiske spørsmål» (Intervju, Krf, 19.10.2017).

I Sv ble inkludering og aktivisering av partisympatisører⁶⁰ gjort til en prioritering i partiets arbeids- og organisasjonsplan som landsstyret vedtok i 2015 (Sv 2015/2016, 10). Dette kom til uttrykk på hovedsakelig to måter. For det første hadde man en åpen påmelding til valgkampen for frivillige på partiets nettsider. Her kunne man, uavhengig av medlemskap

---

påvirke «viktige politiske spørsmål og enkeltsaker» gjennom «konferanser i både sentral og lokal regi» (se blant annet Høyre 1996, 32).

⁵⁹ I partiets vedtekter står det at «Som partiets representanter i offentlige verv *bør* bare velges medlemmer» (Sp vedtekter §4, min utheving).

⁶⁰ I partiberetningen for 2015 til 2016 blir det presisert at dette er i *tilllegg* til partimedlemmer (2015/2016, 17).

eller ikke, enten melde seg til fysisk valgkamparbeid (dør-til-dør-aksjon, stå på stand, osv.) eller som nettaktivist, som var ment som et lavterskeltilbud for de som ville bidra for partiet. For det andre ble også programarbeidet åpnet for personer utenfor medlemsbasen. Gjennom et nettskjema kunne alle og enhver sende inn forslag til arbeidsprogrammet for 2017-2021. Det er heller ikke noe formelt krav fra partiorganisasjonen om et betalt medlemskap for å stille på partiets lister, men det ble påpekt under intervjuet at flere lokallag har en praksis som er mer restriktiv enn det hovedorganisasjon krever på dette feltet. For stemmerett er det derimot et absolutt krav om betalt kontingent.

Sv sin partiorganisasjon fremstår i praksis som relativt åpen for ikke-medlemmer. Det tidligere omtalte SVisj-prosjektet på starten av 2000-tallet hadde som et av sine siktemål «at velgere i større grad trekkes med i partiarbeidet» (Sv 2001/2003). Partisekretær Solhjell beskrev situasjonen og løsningene slik:

Jeg tror fokuset må dreies fra medlemstall til å få flere deltakere i levende debatter i og rundt partiene. For å få til det må partiene åpne seg for ikke-medlemmer, og de interne hierarkiene må bygges ned. (...). Vi har allerede vedtatt å åpne opp for uravstemninger i viktige saker, og diskuterer flere endringer i partidemokratiet. En av de er om vi skal la velgere og sympatisører få innflytelse over politiske avgjørelser selv om de ikke er medlem (Solhjell 2002).

Selv om organisasjonsprosjektet ble nedlagt etter landsmøtet i 2003 uten at vi kan si at partiet skrotet medlemsorganisasjonen, er det visse trekk ved Solhjells målsettinger i 2002 som har blitt tatt opp igjen i nyere tid. Både gjennom å invitere til innspill til programarbeidene, og ved tilby lavterskeltilbud i ulike aktiviteter har partiet til en viss grad økt involveringen av ikke-medlemmer de senere årene.

I Venstre ble det påpekt under intervjuet at partiets nåværende fokus var dreid mot å kommunisere utenfor medlemsbasen, og at dette til dels gikk på bekostning av fokuset på kontakten med egne medlemmer. Dette innebærer blant annet at ikke-medlemmer kan motta det samme nyhetsbrevet som medlemmer, at medlemsmøtene på lokallagsnivået er stort sett åpne, og at partiet oppfordrer alle som vil til å delta i valgkamparbeidet, uavhengig av medlemskap eller ikke. Og dette er heller ikke nye tanker hos partiet. Allerede i 1994 arrangerer Venstre en åpen konferanseserie for personer utenfor medlemsbasen (Venstre 1995, 12). I 1996 erkjennes det at mange av Venstres lokallag er for lukkede og lite

inkluderende, og at partiet har behov for «mer liv i lagene» (Venstre 1996, 33). Målsettingen er at lokallagene skal «fungere som åpne møteplasser for sosial-liberale». I 1999 etterfølges dette av et organisasjonsutvalg med mandat til «å se på partienes rolle i det nye århundret og på hvordan partiene eventuelt må legge om sine arbeidsformer for å igjen rekruttere medlemmer og velgere til aktiv deltakelse både internt i partiene, men også i enkeltsaker og valg» (Venstre 1999, 34). I innstillingen «Ny Vår i Venstre», som ble vedtatt på landsmøtet i 2000, kom utvalget med blant annet følgende anbefalinger:

Venstre bør kutte ut krav om medlemskap for å delta i Venstre-aktiviteter, legge ut store saker til åpne debatter med uravstemning mellom landsmøtene (...) Utvalget legger sterk vekt på å gjøre det lettere for samfunnsengasjerte mennesker å få brukt engasjement og evner i Venstre. Den tradisjonelle partiorganisasjonen er til hinder for dette. (Venstre 2000, 13).

De organisatoriske endringene ble på ingen måte like omfattende som utvalget foreslo, men visse ambisjoner ved innstillingen overlevde, ved at partiet tillater og oppmuntrer til en god del involvering av ikke-medlemmer i partiets aktiviteter. Partiet har heller ingen formelle regler mot at ikke-medlemmer kan stille på partiets lister, og ved flere anledninger har dette vært et effektivt verktøy for å danne nye lokallag i kommuner partiet har vært dårlig representert. Stemmerett er derimot forbeholdt de med betalt medlemskap.

5.2.1 Oppsummering

Tabell 5.3. gir en oversikt over hvilke aktiviteter ikke-medlemmer kan delta i, i de ulike partiene. Et skille som kan være verdt å trekke opp er mellom hva regler på papiret og hva som er praksisen. Det er for eksempel en vesensforskjell mellom et parti som aktivt inviterer ikke-medlemmer til deltakelse i for eksempel valgkampen, og et parti hvor de ikke har et

Tabell 5.3. Deltakelse i partiaktiviteter uten betalt medlemskap i 2017

	Sv		Ap		Sp		Krf		V		H		Frp	
	V*	P**	V	P	V	P	V	P	V	P	V	P	V	P
Deltakelse	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei
Nominasjon	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Stemmerett	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

Kilde: intervjuene.

* Vedtekter

** Praksis

forbud mot medlemmer som tar med seg venner på en dør-til-dør-aksjon. Tabellen er derfor todelt mellom hva som er vanlig praksis, og hva som er de vedtektsfestede reglene på de ulike feltene. Som det fremgår er praksisen i mange tilfeller mer restriktiv enn reglementet.

Det er ingen av partiene som stenger døren helt for ikke-medlemmer. Denne gruppen har mulighet til å delta i visse grunnleggende aktiviteter hos alle partiene. For eksempel opererer alle partiene med åpne møter på lokallagsnivå – noen i mer utstrakt grad enn andre, og det varierer i hvilken grad partiene aktivt inviterer utenfor egen medlemsbase. Dette er i det store og det hele den samme situasjonen Heidar og Saglie beskriver på 1990-tallet (2002, 64). En tydelig utvikling de senere årene er at flere partier har utvidet tilbudet til ikke-medlemmene som ønsker å delta i partiaktiviteter. Under valgkampen i 2017 oppmuntret både Sv, Ap og Høyre til frivillighetsarbeid utenfor egen medlemsbase. Flesteparten av de som deltok var nok betalende medlemmer, men partiene selv gjorde ingen forskjell på om folk var formelt tilknyttet eller ikke. Også i Venstre hadde de en lignende ordning hos et av fylkeslagene, men dette var ikke igangsatt av partiets hovedorganisasjon. I tillegg har Sv og Ap gått ut i programprosessene de senere årene ved å invitere ikke-medlemmer til å komme med innspill til programkomiteene gjennom nettskjemaer på partienes hjemmesider. Dette står i kontrast til Sp, Krf og Frp, som ikke hadde noen tilsvarende ordninger for å aktivisere utenfor egen medlemsbase. Det er verdt å nevne at alle partiene har sosiale medier som en viktig måte å kommunisere utenfor medlemsmassen, men de færreste partiene benytter disse plattformene til å oppmuntre til noen aktivitet utover det å stemme.

I flere partier er også ikke-medlemmer valgbare til offentlige verv. I både Sv, Sp, Krf og Venstre er dette tillatt, men verken hos Sv eller Sp er dette blitt benyttet i praksis – i det minste ikke de senere årene. Heller ikke hos Krf eller Venstre var det vanlig, men det hadde skjedd ved flere anledninger. Spørsmålet er så om dette kan omtales som respons. For Venstre sin del var dette vanlig praksis også på 1990-tallet. I beretningen for 1995 nevnes muligheten for å få flere av partiets listekandidater for fylkestings- og kommunevalget til å melde seg inn i partiet (1995, 29). Det kan godt være at partiene har denne ordningen som en konsekvens av at de har liten geografisk spredning og har behov for mer liberale regler for å kunne stille flere lister, men det faller i så fall utenfor denne oppgavens definisjon på respons. For Krf sin del har det ikke vært mulig å finne noen informasjon i partiberetningene

om det har vært noen endring på dette feltet, og det er derfor vanskelig å trekke en slutning om dette kan omtales som en respons eller ikke.

De norske partiene er derimot samstemte i å utelukke ikke-medlemmer fra å avgi stemmer i interndemokratiet. Det er riktignok noe ulik praksis på hvor fort man som nytt medlem kan stemme. For eksempel kan man i Sp betale i døra og få fulle rettigheter der og da, mens det i Ap er en karantenetid på én måned for nye medlemmer, men alle partiene har et hovedskille mellom betalt og ikke betalt kontingent.

Det er også interessant å se at det ikke er noen sammenheng mellom hvilke partier som er mest inkluderende i deltakelseskategorien og hvilke partier som involverer ikke-medlemmene innenfor de andre aktivitetene, stemmerett og nominasjon. For eksempel har Krf ingen ordninger utover åpne møter for å involvere ikke-medlemmer i partiaktivitetene, mens i Høyre kan ikke-medlemmene motta det samme nyhetsbrevet som medlemmene og registrere seg som valgkamphjelp. Trækker vi et skritt innover i deltakelsesmodellen, er derimot Krf mer inkluderende enn Høyre ved at ikke-medlemmer kan bli nominert til å stå på partiets lister. Anvendt på de norske partiene fungerer modellen dårlig som en additiv skala.

6 Drøftelse

I første kapittel ble oppgavens problemstilling uttrykt som: hvordan og hvorfor responderer partier på frafall av partimedlemmer? Denne drøftelsen vil begynne med å undersøke hvordan-elementet av problemstillingen. Kan partienes innsats karakteriseres som organisatorisk konsolidering, innovasjon eller passivitet? Et overordnet spørsmål i denne sammenheng er om, og i hvilken grad, partiene har konverget eller divergert i måten de har respondert på i løpet av perioden. Deretter vil fokuset rette seg mot hvorfor-elementet, og målsettingen er å belyse hvilke drivkrefter som har formet partienes organisatoriske respons.

6.1 Respons på medlemsfracfall - Konvergens eller divergens?

Som det fremgår i forrige kapittelet er det ingen av partiene som på noen måte har forlatt idealet om å ha medlemsorganisasjoner. Dette kommer til uttrykk først og fremst gjennom fokuset på medlemsverving. I vervearbeidet har partiene også nærmet seg hverandre i løpet av tidsperioden. På 90-tallet fremgår det av beretningene at Krf og Ap aktivt benyttet seg av verving, mens det i Høyre, Venstre og Sv var lite prioritert i denne perioden. For både Sp og Frp er det mer usikkert, grunnet lite informasjon fra starten av 1990-tallet. Frp hadde i det minste uttalte ambisjoner om vekst i egne medlemstall, noe de også klarte. I hvilken grad dette ble oppnådd på bakgrunn av vervekampanjer eller om det skjedde som en naturlig konsekvens av partiets økte politiske oppslutning er ikke godt å si. Slik situasjonen fremstår i dag, er derimot verving et populært verktøy på tvers av partiene, med unntak av hos Venstre, som kun i enkelte år virker å prioritere verving på nasjonalt nivå.

Innenfor medlemspleie, den andre dimensjonen av organisatorisk konsolidering, er utviklingen mer tvetydig. Skoleringstilbudet er riktig nok mer omfattende på tvers av partiene nå enn de var på starten av 1990-tallet, men 2017 representerer ikke nødvendigvis noen topp for alle partiene. På spørsmål om partiet var blitt mer eller mindre offensive på skoleringfeltet, mente intervjuobjektene hos både Frp og Krf at skoleringstilbudet ikke nødvendigvis var bedre i dag enn den var tidligere. Frp hadde en topp i 2013 gjennom sine E-

læringskurs, mens Krf sitt studietilbud ble svekket etter at deres studieforbund ble lagt ned i 2012.

Det kan òg argumenteres for at medlemmenes mulighet til å påvirke politikk og organisasjon har blitt forbedret ved at flere partier har vedtektsfestet muligheten til uravstemninger og at prosessen rundt programarbeidet i partiet har blitt forenklet. To nyanseringer er likevel verdt å merke seg. For det første har uravstemningene forblitt en papirtiger på nasjonalt plan hos partiene – med unntak av i Sp som lot medlemmene bestemme partiets posisjon i forbindelse med Oslos OL-søknad i 2012. I andre (og viktigere) politiske avgjørelser på nasjonalt nivå, og i de 20 lederskiiftene som har vært hos partiene siden 1990, har avgjørelsene blitt tatt gjennom det indirekte demokratiet. Heidar og Saglie rapporterte at avstanden mellom medlem og reelle avgjørelser var stor på starten av 2000-tallet. Slik situasjonen er i dag, virker den ikke å ha blitt noe mindre. Vedtektsfestelsen av uravstemninger hos Ap, Frp, Sv og Venstre er en myndiggjøring av medlemmene på papiret, men enn så lenge ikke i praksis. Det kan påstås at utviklingen har muliggjort, og kanskje også sannsynliggjort, at medlemmene vil få flere anledninger til konkret påvirkning i fremtiden. Spesielt er Sv's pilotprosjekter på fylkesnivået i Vestfold i 2016 et pek i denne retningen. Partiets bruk av nettbasert avstemning i forbindelse med valget av stortingskandidater minimerte de administrative kostnadene knyttet til gjennomføringen og sikret høy valgdeltakelse blant fylkespartiets medlemmer. I den grad dette er faktorer som veier inn, kan terskelen for å bruke uravstemninger senkes.

For det andre har programarbeidet i Sv og Ap blitt såpass åpent at det kan argumenteres for at medlemmenes reelle innflytelse gjennom denne kanalen har blitt vannet ut. Ettersom ikke-medlemmer nå blir invitert til å komme med forslag til partiprogrammene kan dette føre til at medlemmenes forslag «forsvinner i mengden». Dette vil avhenge av hvor populære ordningene blir, og det vil fortsatte være partiorganisasjonene som stemmer over utkastene. Likevel, som intervjuobjektet i Ap påpekte, gikk denne involveringen av ikke-medlemmer på bekostning av eksklusiviteten til medlemsorganisasjonen.

Innenfor organisatorisk innovasjon kan vi spore en litt annen utvikling. På starten av 1990-tallet er det få eller ingen nevneverdige unntak til den (masse)partiorganiseringen som Ap hadde vært fanebærer for i etterkrigstiden, og som de andre partiene sakte, men sikkert

hadde innarbeidet i sine partiorganisasjoner (Heidar og Saglie 2002, 58). Også i de nye partiene, Sv og Frp, som begge var blitt startet med bakgrunn i andre idealer enn det de byråkratiske og hierarkiske partiorganisasjonene representerte, var skillet mellom medlemmer og ikke-medlemmer tydelig. Partienes aktiviteter tok utgangspunkt i egen medlemsorganisasjon. De opererte riktignok med noen åpne møter på lokallagsnivå, og det var praktisk mulig å komme med innspill i de ulike programprosessene fra utenfor organisasjonen, men den reelle involveringen virker å ha vært liten.

Etter et tiår med en relativt kraftig reduksjon av medlemstallene hos alle partiene, med unntak av Frp, begynner flere å sette spørsmålstegn ved om den regjerende organisasjonsformen er egnet i det nye årtusenet. I Sv og Venstre settes det i gang reformprosjekter med målsettinger om å bygge ned gjerdet mellom medlemmer og ikke-medlemmer, ved å involvere sistnevnte gruppe i de aktivitetene som tidligere har vært forbeholdt medlemsorganisasjonen. Ambisjonene i disse prosjektene, som har blitt spesifisert i tilhørende uttalelser, samsvarer godt med de teoretiske forventningene vi har for organisatorisk innovasjon som en respons på medlemsfravall. Begge partiene mener de tradisjonelle organisasjonsformene er lite hensiktsmessige for å fange engasjementet og ideene som eksisterer i sivilsamfunnet, og det argumenteres det for at man må åpne opp tidligere lukkede fora for grupper utenfor medlemsbasen. Dette er det tydeligste tegnet vi har på noen nevneverdig divergens i respons i løpet av tidsperioden. Det blir derimot med ambisjonene, og verken i Sv eller Venstre materialiserer ideene seg i noen varige endringer av organisasjonsform, eller ved at partiaktivitetene forankres utenfor medlemsbasen i årene etter.

De senere årene har det igjen vært en bevegelse i retning mot mer organisatorisk innovasjon i Sv, Ap og til dels også i Høyre og Venstre. Alle fire partiene har benyttet seg av nettskjemaer for å få partisympatisører, medlemmer eller ei, til å registrere seg til å hjelpe til i valgkampen. I både Sv og Ap har også ikke-medlemmer i økende grad blitt invitert gjennom sosiale medier til å påvirke politikkkutformingene. Partiene har tatt i bruk nettskjemaer som gir enkeltindivider utenfor medlemsbasen mulighet til å komme med innspill direkte til programkomiteene i partiene. Det skal påpekes at i alle partiene er disse prosessene åpne, og har vært det siden starten av 1990-tallet. Forskjellen er at tidligere har innspill utenfra

hovedsakelig kommet fra interesseorganisasjoner som tar kontakt med partiene, eller ressurspersoner som programkomiteene selv inviterer for å komme med råd på enkelte sakfelt (Allern 2010, Heidar og Saglie 2002, 64). At partiorganisasjonene aktivt inviterer «mannen i gata» til å komme med innspill er sånn sett ny praksis.

Så er det et spørsmål om noen av partiene har respondert med organisatorisk passivitet. Det kan påpekes at ingen av partiene kan omtales som fullstendig passive i betydningen av et komplett fravær av handling innenfor organisatorisk konsolidering og organisatorisk innovasjon. Som det ble redegjort for i kapittel 3 er en slik forståelse av passivitet derimot ikke et godt utgangspunkt for å fange opp empiriske nyanser. Organisatorisk passivitet ble derfor operasjonalisert som ingen endring eller en nedjustering av partienes innsats innenfor de andre dimensjonen i møte med medlemsfravall.

Hvis vi kun ser på 1990 og 2017, og holder prosessen i mellom konstant, er Krf det partiet som faller nærmest beskrivelsen. Partiet gjennomfører færre vervekampanjer i året, skoleringsaktiviteten har forandret seg lite, og ettersom det heller ikke har skjedd noen endringer i medlemmenes mulighet til å påvirke, skårer partiet lavt på alle dimensjonene av organisatorisk konsolidering. Ikke-medlemmer er heller ikke inkludert i partiaktivitetene noe mer i dag enn de var i 1990. Hvis vi derimot tar med perioden i mellom blir bildet mer sammensatt. På starten av 2000-tallet gjennomførte partiet organisasjonsprosjektene «FOKUS» og «Organisasjon 2010» for å i gi medlemmene større innflytelse innad i egen partiorganisasjon samt et bedre skoleringsstilbud, og i 2002 har partiet en historisk sterk satsning på vervekampanjer. Å kategorisere Krf som organisatorisk passive blir dermed upresist. Bekymringen for Krf bør likevel være reell. Selv om partiet i dag har den tredje største medlemsorganisasjonen (basert på registrerte medlemmer), er de det partiet som har det mest konsistente og vedvarende medlemsfravallet.

Samlet sett tyder empirien på at partienes respons på medlemsfravall hovedsakelig har falt inn under organisatorisk konsolidering. Partienes innsats har rettet seg mot å bevare egen medlemsorganisasjon, og da fortrinnsvis ved å intensivere arbeidet med å verve betalende medlemmer. Samtidig har det vært tilfeller av innovative grep og passivitet, men det er lite som tyder på at medlemsorganisasjonen slik vi kjenner de er på vei til å forsvinne. Spørsmålet er så om utviklingen er preget av konvergens eller divergens. Som nevnt var det

på 2000-tallet nytenkning rundt medlemsorganisasjonene i Sv og Venstre som ga tilløp til det som kan omtales som en divergering i respons. Likevel ble det til at partiene i senere tid har konvergert rundt organisatorisk konsolidering igjen. Sp's bruk av uravstemning og Sv og Ap sin økte involvering av ikke-medlemmer, er de tydeligste avvikene fra «normen» i dag, men er alt i alt relativt beskjedne. Neste del av kapitlet vil belyse noen av drivkreftene som har medvirket til at organisatorisk konsolidering har fremstått såpass attraktivt for de norske partiene.

6.2 Hva påvirker partienes respons?

Hva kan så forklare hvorfor partiene har respondert som de har gjort? I oppgavens andre kapittel ble det redegjort for tre perspektiver på politiske partier: Rasjonell aktør-institusjonalisme, normativ institusjonalisme og historisk institusjonalisme. Perspektivene tilbyr ulike forklaringer på hva som styrer partiers rasjonale, men de er ikke nødvendigvis gjensidig utelukkende. Det innebærer at partiene kan gjøre kost/nytte beregninger i henhold til rasjonell aktør-perspektivet, men samtidig være begrenset av både historiske og normative hensyn, slik at det endelige resultatet faller et sted mellom de ulike idealtypene av respons som perspektivene foreskriver.

6.2.1 Rasjonell aktør-institusjonalisme

Innenfor rasjonell aktør-perspektivet ble det utledet en forventning om at politiske partier fortsatt har behov for en eller annen form for tilknytning til sine sympatisører. Hypotesen, som uttrykte at partier *ikke* ville benytte seg av organisatorisk passivitet, virker å være i samsvar med empirien. Ut fra rasjonell aktør-perspektivet er det likevel overraskende at bruken av organisatorisk konsolidering relativt til innovasjon er såpass overveldende. Med økt offentlig støtte⁶¹ kunne en større tilknytning til ikke-medlemmer – som ikke betaler

---

⁶¹ I følge Allern, Heidar og Karlsen (2015, 53) økte subsidiene til de syv norske partiene i denne undersøkelsen fra 136,7 millioner kroner i 1990, til 515,3 millioner i 2012. Korrigert for inflasjon tilsvarer summen i 1990 215 millioner.

kontingent, og krever mindre innflytelse over politikktutforming – fremstå rasjonelt for partiene, men som empirien viser har dette kun skjedd i beskjeden grad.

En underliggende forventning i hypotesen var at medlemmenes funksjon som inntektskilde var blitt tonet ned i løpet av tidsperioden. I hvilken grad dette har skjedd kan undersøkes ved å se partienes prosentvise økning i kontingentpris opp mot inflasjonen i samfunnet. I kapittel 5 ble utviklingen i prisen for et ordinært medlemskap mellom starten av 1990-tallet og 2017 gjengitt (se tabell 5.2). I samme perioden var inflasjonen i Norge på cirka 77 %.⁶² Inflasjonen tvinger partiene til å gjøre en avveining mellom å øke kontingenten for å bevare inntjeningen per medlem, eller ikke øke prisen og sånn sett redusere inntekten. På den positive siden vil dette gjøre medlemskapet billigere og mer «attraktivt» både for nye medlemmer og for eksisterende.

Hos Sp, Krf, Høyre og Frp har prisen økt mer enn inflasjonen, mens i Venstre er prisøkningen identisk. Hos Ap og Sv har derimot prisveksten vært lavere, noe som betyr at prisen for et ordinært medlemskap hos disse partiene i realiteten er lavere i dag enn den var i 1990. For Ap og Sv representerer dette et dobbelt økonomisk tap. Ettersom de i dag også har færre medlemmer enn de hadde på starten av 1990-tallet, er det færre som betaler og de betaler mindre enn de gjorde. Hva som er intensjonen bak den manglende økningen hos Sv, Ap og til dels og Venstre er usikkert, men peker i retning at disse partienes behov for medlemmer som finansiell støtte har blitt relativt sett mindre gjennom tidsperioden, i samsvar med forventningene i H3. I dilemmaet mellom å øke attraktiviteten til medlemskapet og øke inntjeningen, har de prioritert det første. En rimelig innvending her er at Sv hadde den desidert høyeste kontingenten på starten av 1990-tallet, og at deres 50 kroners økning dermed slår ut mindre enn hos partiene med et lavere utgangspunkt. Dette forandrer derimot ikke det faktum at reduksjonen av verdien Sv sitter igjen med per medlem gir en pekepinn på partiets prioriteringer.

---

⁶² Basert på Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks (KPI). For 1990 er KPI basert på årsgjennomsnittet, mens for 2017 er KPI basert på juni-måned, da årsgjennomsnittet ikke var klart (Hentet 23.11.2017, fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi>)

Man kan sette spørsmålstegn ved hvorfor verken Ap, Sv eller Venstre har tatt prioriteringen til sitt logiske ytterpunkt og fjernet kontingent helt, eventuelt senket den til et minimum. Hvis målsettingen er å maksimere antall medlemmer, bør dette være et mulig grep. I Venstre har dette blitt diskutert, men to motargumenter har blitt reist. For det første var betalingen av kontingenten en symbolsk handling som kunne forsterke tilknytningen mellom medlemmet og partiet. For det andre er inntekten som kontingenten genererer fortsatt viktig for partiet. Også hos Ap ble dette nevnt som et argument mot å fjerne kontingenten. I følge Scarrow er slike bekymringer relativt vanlige, også i andre land (2015, 117). Selv om medlemmenes økonomiske bidrag til partiene er blitt relativt sett mindre i løpet av perioden, er ikke dette synonymt med at bidragene er uten betydning. Balanseringen av de ulike hensynene gjør det derfor utfordrende å fjerne kontingenten helt.

På den andre side er det fire partier som har økt prisen raskere enn den generelle prisveksten i samfunnet, og som går imot forventningene i hypotesen. Dette betyr ikke nødvendigvis at de kun ser sine medlemmer som finansielle bidragsyttere, men det vitner om at medlemmenes økonomiske bidrag har blitt tillagt vekt, også etter en mangedobling av offentlig støtte til norske partier. For både Høyre, Sp og Krf, kan en forklaring på dette være at de har færre medlemmer, og økningen av kontingenten er én mulighet til å redusere tapet. For Frp passer denne forklaringen dårligere, ettersom deres medlemstall har økt, samtidig som kontingentprisen har gått opp.⁶³

Hvis det er slik at medlemmenes finansielle bidrag fortsatt anses som viktige, er det heller ikke overraskende at partiene hovedsakelig har respondert på medlemsfrafallet med organisatorisk konsolidering, og i mindre grad benyttet seg av organisatorisk innovasjon. Ikke-medlemmer og medlemmer kan som nevnt utføre mange av de samme funksjonen, men ikke-medlemmer betaler per definisjon ikke kontingent. Siden organisatorisk innovasjon ikke innebærer utsikter for finansiell støtte, kan partiene oppfatte alternativet som mindre attraktivt.

---

⁶³ Deres medlemstall har riktignok sunket fra og med 2009, men majoriteten av økningene i kontingentpris kom før dette. Etter 2009 har kontingentprisene blitt økt én gang – i 2012 økte den fra 300 til 350 kroner (intervju, Frp, 18.10,2017).

Rasjonell aktør-perspektivet kan også gi et bidrag i forklaringen av partienes motvilje mot bruk av uravstemninger som et verktøy for å øke attraktiviteten til partimedlemskap. For partieliter med målsettinger om å maksimere verv og politikk er dette en potensiell kostbar organisatorisk investering. Som Thorbjørn Jagland påpekte da han argumenterte for innføringen av uravstemninger i Ap i 1999, tar det reell makt bort fra partiets landsmøte. Investering i skolering som et verktøy for å øke medlemspleien innebærer en mye lavere politisk kostnad enn økt medbestemmelsesrett, og dette gjenspeiles i de norske partienes prioriteringer i løpet av tidsperioden.

6.2.2 Normativ institusjonalisme

På bakgrunn av normativ institusjonalisme, samt konklusjonene fra Mjeldes (2013) undersøkelser av de tyske partiene SPD og CDU, ble det utledet en forventning om at ideologi ville ha en effekt på respons. Hypotesen rettet seg mot Ap. Som et sosialdemokratisk masseparti har de visse forventninger knyttet til partiets organisering. På den ene siden innebærer dette at deres vilje til å investere i medlemspleie og medlemsverving bør være stor, samtidig som deres identitet som medlemsparti begrenser muligheten til å ta i bruk organisatorisk innovasjon. Hypotesen er således todelt, og det er til en viss grad empirien òg. På den ene siden har Ap, gjennom årene hatt den kvantitativt største satsningen på verving og medlemspleie. På 1990-tallet hadde de uttalte strategier om medlemsverving, og var sammen med Krf partiet som mest systematisk gjennomførte nasjonale vervekampanjer. På 2000-tallet forsvant noe av satsningen hos Krf, mens Ap økte antall vervekampanjer i året. Skoleringstilbudet er samtidig blitt utbygd med en økt satsning på kursing av vanlige medlemmer. Under reformtidene på starten av 2000-tallet, hvor Venstre og Sv snakket om å reelt sett bygge ned medlemsorganisasjonene, var man i Ap opptatt av å vitalisere egen medlemsorganisasjon. Senest i 2011 pekte partiet på farene ved å fjerne seg fra deres opprinnelige organisering:

Flere av våre søsterorganisasjoner i andre europeiske land har over tid slitt med oppslutningen. Selv om det selvsagt er flere årsaker til dette - er det en fellesnevner for alle disse. De har gått fra å være brede folkepartier med mange medlemmer til å bli rene kampanjeorganisasjoner med få medlemmer (Arbeiderpartiet 2011, 194).

På den andre siden, har partiet de senere årene økt involveringen av ikke-medlemmer i både program- og i valgkamparbeidet – aktiviteter som tidligere var forbeholdt medlemsorganisasjonen. Involveringen er riktignok begrenset og i hvilken grad dette representerer en varig endring i hvordan partiet mobiliserer partisympatisører er usikkert. Sammenlignet med de andre partiene, som i utgangspunktet ikke skal ha de samme begrensningene knyttet til egen partiorganisasjon, er denne utviklingen likevel overraskende.

Dette gjør at betydningen til ideologi i møte med medlemsfracfall, virker å være tvetydig i tilfellet Ap. Frafallet har blitt møtt av en betydelig innsats for å bevare og styrke medlemsorganisasjonen. Uten at det enkelt kan kvantifiseres, oppfattes den responsen som mer omfattende enn hos de andre partiene, i tråd med forventningene i H4. Samtidig har den senere tids utvikling pekt i retning av at partiet ikke nødvendigvis er så bundet som normativ institusjonalisme legger til grunn, eller som var tilfellet for Aps tyske søsterparti, SPD.

6.2.3 Historisk institusjonalisme

I følge perspektivet er partier organisatorisk konservative, i den betydning at de heller følger rutiner enn å gjennomføre endringer. Det er derfor all mulig grunn til å betvile den omstillingsviljen som rasjonell aktør-perspektivet tilskriver partiene, ifølge historisk institusjonalisme. Endringer er riktig nok ikke umulige, men usannsynlige. Partier vil først motiveres til endring når de utsettes for eksterne sjokk. Akkurat hva som kvalifiserer som et «sjokk» vil være individuelt for partiene, men en vanlig antagelse er at valgnederlag motiverer til selvransakelse, som igjen *muliggjør* endringer av adferd, struktur, politikk eller medlemsstrategi.⁶⁴

Dette betyr ikke at et dårlig valgresultat i seg selv med noen deterministisk sikkerhet forårsaker endring. Sett i dette lyset er heller ikke partienes manglende innovasjonsvilje gjennom mesteparten av tidsperioden spesielt oppsiktsvekkende. Evne og vilje til nytenkning

---

⁶⁴ I Norge forsterkes effekten valgresultatet ved stortingsvalg på partiorganisasjonen ettersom resultatet utgjør grunnlaget for beregningen av offentlige støtte. Et svakt valgresultat vil derfor ha både politiske og økonomiske ringvirkninger (jf. Kapittel 3 i Partiloven)

skal, alt annet likt, sitte langt inne for institusjonaliserte organisasjoner. Partienes handlingsrom i møte med medlemsfravall har vært begrenset til hva de eksisterende organisatoriske rammeverkene har tillat. Som medlemsorganisasjoner har dette strukket seg til organisatorisk konsolidering.

Det er ikke mange eksempler i partiberetningene på at dårlige valgresultater har ført til endringer i partienes organisatoriske respons - noe som peker i retning av at partiene ikke setter valgresultater i direkte sammenheng med svakere medlemstall. Noen eksempler finnes det likevel, men de fleste har begrenset seg til en intensivering av verving og medlemspleie. Hos Krf ble det satt ned et evalueringsutvalg etter kommune- og fylkestingsvalget i 2003. Oppslutningen partiet fikk var deres dårligste siden krigen (Krf 2003/2004, 2). På bakgrunn av utvalgets innstilling ble skoleringsarbeidet i partiet utviklet og medlemmenes mulighet til påvirkning i nominasjonsarbeidet og programprosessen styrket (Krf 2003/2004, 13-14). Også i Venstre ble dårlige valgresultater på starten av 1990-tallet bakgrunnen for at et valganalyseutvalg pekte ut partiets lave medlemstall og dårlige listedekning som en utfordring fram mot stortingsvalget i 1997 (Venstre 1995, 29).⁶⁵ Evalueringen førte til partiets vervekampanje i 1996, den første de rapporterer om på 1990-tallet.

Spørsmålet er så om dårlige valgresultater har drevet frem innovasjon slik forventningen i H5 foreskrev. Dette gjelder for Venstre og Sv på starten av 2000-tallet, og Sv og Ap i senere tid. Av disse er det kun Ap som har oppgitt valgresultater som en direkte årsak til innovasjonsviljen. Partiets tiltak for å involvere ikke-medlemmer kom som et resultat av at partiet tapte regjeringsmakten i 2013. Under intervjuet ble det opplyst at partiet opplevde at de etter åtte år i regjering hadde «blitt seg selv nok», og at det meldte seg et behov for å fange opp hva folk var opptatt av. Tidligere hadde partiet benyttet seg av egen medlemsbase til dette, men med den digitale revolusjonen presenterte det seg nå en mulighet for å nå lenger ut enn tidligere. Resultatet ble et brudd med tidligere praksis, gjennom en økt involvering av ikke-medlemmer i programprosessen. Historisk institusjonalisme gir sånn sett

---

⁶⁵ Utvalgets mandat var riktig nok å evaluere valgresultatet i kommune- og fylkestingsvalget i 1995, som faktisk ga partiet en fremgang sammenlignet med i 1991. Det blir presisert av utvalget at resultatet i 1991 var deres dårligste resultat i historien, og at fremgangen måtte tolkes i lys av dette (Venstre 1995, 20),

en forklaring på noe av den tvetydigheten som det normative perspektivet ikke gir noen gode svar på.

6.3 Oppsummering

Perspektivene rasjonell aktør-, normativ og historisk institusjonalisme tilbyr ulike forklaringer på hvorfor partier gjør som de gjør. Anvendt på norske partiers respons på medlemsfratfall i perioden fra 1990 til 2017 har perspektivene vist hvordan de forskjellige drivkreftene kan dra partiorganisasjonen i ulike retninger, og i noen tilfeller trekke samme vei. For eksempel gir rasjonell aktør- og historisk institusjonalisme avvikende grunner for hvorfor norske partier i liten grad har gjennomført innovative grep. I hvilken grad det er hensyn til inntekt eller rett og slett innarbeidede rutiner som gjør at organisatorisk innovasjon har fremstått lite hensiktsmessig for partiene gir dataene i denne undersøkelsen ingen gode svar på. I kombinasjon har de ulike kreftene trukket i samme retning og forsterket attraktiviteten til organisatorisk konsolidering som respons på svekkelsen av medlemstallene.

På motsatt side er tilfellet med Aps utvikling en god illustrasjon på hvordan de forskjellige drivkreftene også kan motvirke hverandre. Både normative og historiske hensyn har begrenset partiets responsregister i store deler av tidsperioden. Med utviklingen av sosiale medier har derimot handlingsbetingelsene for hvordan kommunisere med, og i forlengelsen av dette, mobilisere partisympatisører endret seg. Det (relativt) dårlige valgresultatet i 2013 muliggjorde en kritisk evaluering av organisasjonen, og motiverte partiet til å benytte seg av mulighetene som lå i sosiale medier til å øke graden av involvering av partisympatisører.

7 Konklusjon

Denne oppgaven har studert hvordan de norske partiene har respondert på medlemsfracfall de siste 25-30 årene. Utgangspunktet for å stille dette spørsmålet var den kraftige og konsistente trenden i svekkelsen av medlemstall hos så godt som alle partier i vestlige demokratier. Med den vedvarende negative utviklingen har det kommet implisitte påstander om partiene ikke lenger har et behov for, eller ønske om, tallrike medlemsorganisasjoner i vår samtid. Kunne dette stemme?

7.1 Partimedlemmer er fortsatt verdifulle

Denne oppgavens funn tyder på at de norske partiene i det minste har et ønske om å bevare medlemsorganisasjonene, selv om de sliter med å snu utviklingen. Frafallet har stagnert, men det er lite som tyder på at dette kan bli til noen vedvarende vekst i årene som kommer. I 2016 har man registrert det laveste antall medlemmer gjennom de siste 60 årene. Likevel er påstanden om at partiene stilltiende har akseptert den negative utviklingen misvisende. Partiene har respondert på frafallet ved å forsøke å styrke medlemsorganisasjonene, først og fremst ved å verve nye, betalende medlemmer. Idealet om medlemsbaserte partiorganisasjoner virker å stå sterkt, på tvers av det politiske spekteret. Frp, som i sin tid startet som et en-mannshow, har i dag den fjerde største medlemsorganisasjonen, og i 2013 understreket partiets landsstyre at «uten aktive medlemmer forvitrer organisasjonen og organisasjonsarbeidet» (Frp 2012/2013, 7). Dette sitatet er på mange måter illustrerende for partienes syn på medlemmene.

Det finnes flere årsaker til denne populariteten. Denne oppgavens funn tyder blant annet på at partiene fortsatt anser medlemmene å ha en funksjonell nytte. Dette bidrar til at fordelene oppleves som større enn ulempene. Medlemmene er et viktig verktøy for å sikre lokal tilstedeværelse, til å stille lister og drive valgkamp – noe fokuset på valgkampskolering i alle partiene er en tydelig indikator på. I tillegg har medlemmene fortsatt et økonomisk aspekt knyttet ved seg – en nyttefunksjon som ikke har forsvunnet med økte overføringer fra

staten. Selv om kontingenten utgjør en stadig mindre del av partienes totale inntekt, har fire av syv partier økt sin inntjening per medlem siden starten av 1990-tallet.

Med dette fokuset på kost/nytte hadde det også vært grunnlag for å forvente at bruken av innovative grep, som kunne sikret partiene en bredere kontaktflate med ikke-medlemmer, hadde vært mer utbredt enn hva som er tilfellet blant de norske partiene. Noen eksempler har det riktig nok vært. Først ved Sv og Venstre rundt starten av 2000-tallet, og nå senere ved hovedsakelig Ap og Sv. Svekkelsen av medlemstallene har motivert partiene til å se på alternativer til medlemsorganisasjonen for å høste engasjement og ideer, og få tilgang på arbeidskraft i valgkampene. Og som har blitt påpekt av andre forskere, partisympatisører kan komme med verdifulle bidrag uavhengig av deres medlemsstatus (Mjelde 2015; Scarrow 2017). Det fremste skillet mellom medlemmer og ikke-medlemmer går på betalingen av kontingent. I forlengelsen av dette er det interessant å se at partiene som mest aktivt har gjennomført innovative grep de senere årene, Ap og Sv, også er de partiene som har hatt en reell reduksjon av medlemskapsprisene fra 1990 og frem til i dag. Hvis de mener at medlemmenes økonomiske bidrag er underordnet andre hensyn, kan også skillet mellom betalt og ikke-betalt kontingent anses som mindre viktig. Tatt et skritt lenger, vil dette kunne gjøre veien kortere til å involvere ikke-medlemmer i partiaktivitetene. Heidar (2006) har påpekt at partier verdsetter medlemmers bidrag ulikt. I neste rekke kan dette påvirke hvordan de responderer på frafall. Utviklingen her tyder på at denne påstanden har noe for seg. En prioritering av økonomiske bidrag, harmonerer i liten grad med organisatorisk innovasjon, mens en lavere prioritering av økonomiske bidrag sammenfaller med økende grad av innovasjon. Om det er en direkte sammenheng mellom disse faktorene er usikkert, til det er grunnlaget for å konkludere for tynt.

Bruken av organisatorisk innovasjon er enn så lenge beskjeden blant de norske partiene, og det er lite som tyder på at medlemsorganisasjonen vil bygges ned eller forsvinne. Som denne oppgaven har argumentert, har hensyn, av både økonomisk, normativ og historisk karakter, bidratt til at partiene favoriserer den tradisjonelle måten å organisere sin tilknytning til sivilsamfunnet på.

Et betimelig spørsmål er om de handlingene som er gjennomgått kan omtales som respons på medlemsfrafall. Det fremste argumentet mot dette synet er at Frp har gjennomført flere

tiltak av lik karakter som hos de andre partiene innenfor skoloring og verving, samtidig som deres medlemsbase har vokst utover 1990-tallet og starten av 2000-tallet. Følgelig kan for eksempel partiets intensivering og systematisering av vervearbeidet vanskelig sies å være en respons på frafall. Frps handlinger kan nok mer korrekt omtales som et uttrykk for å styrke en svak medlemsorganisasjon med færre medlemmer enn de ønsket. Hvis vi abstraherer respons på frafall, kan dette anses å være et uttrykk for det samme. I så måte handler alle partiene på bakgrunn av det samme ønske: sterkere medlemsorganisasjoner.

7.2 Norske partier i et internasjonalt perspektiv

Forskning på hva partiene gjør i møte med medlemsfracfall er som nevnt mangelfull, men visse bidrag finnes. Et interessant spørsmål er da hvordan funnene fra denne oppgaven harmonerer med hva andre studier har beskrevet. Mjeldes studie fra 2013, som denne oppgaven er inspirert av, finner en rekke utviklingstrekk blant tyske partier som samsvarer med denne oppgavens funn. Dette innebærer for det første at passivitet er lite utbredt, og for det andre at konsolidering, enn så lenge, er mer vanlig enn innovasjon (Mjelde 2013, 73). Der våre veier derimot skiller er over betydningen til ideologi som en begrensende faktor på innovasjonsvilje. Her er mine funn mer i samsvar med Scarrows tverrnasjonale studie, som ikke finner noe sammenheng mellom partiers ideologi og om de tilbyr tilknytningsformer utover det regulære medlemskapet (2015, 147). Dette er ikke det samme som å si at ideologi er betydningsløs for partienes organisasjon, men det kan settes spørsmålstegn ved om sosialdemokratiske partier er mer låst til massepartiorganiseringen av medlemsorganisasjonen enn andre typer partier, slik Mjelde hevder.

Et annet interessant funn i denne oppgave som til en viss grad går på tvers av rapporterte trender blant flere europeiske partier, er den manglende bruken av uravstemninger. Blant de norske partiene er det liten vilje til å tilby alternativer til den representative strukturen, mens dette blir mer og mer vanlig i andre vestlige demokratier. Denne trenden har Scarrow omtalt som et *medlemsparadoks* – i takt med at medlemmene blir færre og færre, øker deres politiske makt og betydning (2017, 1). Det kan være en rekke årsaker til at man i Norge har valgt å ikke benytte seg av slik avstemninger, for eksempel ble det under intervjuet med Venstre påpekt at man følte at det representative demokratiet var nettopp dette,

representativt. Hvis det er en forventning om at uravstemninger vil gi det samme resultatet som det representative demokratiet på landsmøtet, kan det virke som en unødvendig og kostbar investering å avholde uravstemninger. Det er likevel oppsiktsvekkende at partier med et ideal om sterke medlemsorganisasjoner, som investerer betydelige ressurser i skoling av grasrota, enn så lenge har vært motvillige til å myndiggjøre medlemsbasen. Hvis det er en målsetting at partimedlemskap skal stimulere til økt politisk deltakelse, slik flere offentlige utredninger på 2000-tallet hevdet, kan økt bruk av uravstemning være et nyttig virkemiddel i et slikt henseende. I Partimedlemsundersøkelsen fra 2009 kom det frem at 43 prosent av medlemmene deltok på to eller flere partiarrangementer i løpet av ett år (Allern Heidar og Karlsen 2015, 57). Lignende tall er funnet blant andre europeiske partier, men under uravstemninger i forbindelse med ledervalg rapporteres det jevnt over om en deltakelsesrate på over 50 prosent (Scarrow 2017, 12). Som vi har sett, kan de politiske kostandene gjøre det lite attraktivt for partiene å gi medlemmene slik makt, men en mulighet er økt bruk på fylkesnivået og, som Sp har gjort, ved mindre viktige politiske spørsmål, og på den måte gjøre medlemskapet mer attraktivt.

7.3 Veien videre

Denne oppgavens funn er også kilder til nye problemstillinger. Ett spørsmål kan knyttes til dilemmaene som økt involvering av ikke-medlemmer fører med seg rundt hvordan fremtidens medlemsorganisasjoner skal organiseres. Skal gjerdene mellom partiorganisasjonen og sivilsamfunnet bygges ned for å oppnå økt *inkludering*? Eller skal medlemsorganisasjonens rettigheter til deltakelse og påvirkning bevares for å sikre medlemmenes *eksklusivitet*? For partiene vil svaret avhenge av hva de opplever gir dem en fordel i kampen om stemmene, men problemstillingen har òg normative aspekter knyttet til seg. Hvordan kan tilknytningen mellom de styrte og de styrende sikres utenom valg, når stadig mindre andel av befolkningen er partimedlemmer?

I forlengelsen av dette er det også interessant å undersøke hvordan de medlemmene som er igjen reagerer på å måtte dele på sine privilegier med sympatisører som ikke har et tilsvarende sett av plikter. Hvis betalende medlemmer opplever at de kan få delta i mange av partiaktivitetene fra utenfor medlemsorganisasjonen, kan motivasjonen for å betale

kontingent og registrere seg som ordinært medlem svekkes. De kan få tilgang på de samme nyhetsbrevne, delta på åpne møter og hjelpe til i valgkampen for partiet de sympatiserer med. For de mest ivrige partisupporterne vil en slik tilknytning kanskje ikke være nok, men for noen kan dette være et fristende og billigere alternativ. Spørsmålet blir da om partienes innsats for å bevare bånd til sivilsamfunnet er med på å undergrave medlemsorganisasjonen. Et studie som dette, som har sett på problemstillingen fra partienes side, kan gi svar på slike spørsmål. Dette kan være interessante problemstillinger å undersøke for fremtidige studier av politisk partier og partimedlemmer.

Litteraturliste

- Adcock, R. og Collier, D. (2001). Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *American Political Science Review*. 95(3): 529-546.
- Allern, E. (2010). *Political Parties and Interest Groups in Norway*. Colchester: ECPR Press
- Allern, E. (2014). *Political Parties and the new Insitutionalism*. Upublisert manuskript.
- Allern, E. og Pedersen, K. (2007). The Impact of Party Organizational Changes on Democracy. *West European Politics*, 30(1): 68-92.
- Allern, E., Heidar K. og Karlsen R. (2015). *After the Mass Party – Continuity and Change in Political Parties and Representation in Norway*. Lanham: Lexington Books.
- Arbeiderpartiet (2011). *Vedtaksprotokoll*. Hentet 12. desember 2017, fra https://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_Landsmoteprotokoller_Arbeiderpartiet.htm#nil
- Beckmann, M. og Hall R. (2013). Elite interviewing in Washington, DC. i Mosely, L. (red.) *Interview Research in Political Science*. 196-208. Ithaca: Cornell University Press.
- Beyers, J., Braun, C., Marshall, D., og De Bruycker, I. (2014). Let's talk! On the Practice and Method of Interviewing Policy Experts. *Interest Groups and Advocacy*. 3(2): 174-187.
- Bryman, A. (2008). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Clark, W., Golder, M. og Golder, S. (2013). Social Cleavages and Party Systems, i Clark, W., Golder, M. og Golder S. (red.), *Principles of Comparative Politics*, 603-672. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Duverger, M. (1972). *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Gauja, A. (2015). The Construction of Party Membership. *European Journal of Political Research*, 54(1): 232-248.
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research – Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press.
- Harmel, R. (2002). Party Organizational Change: Competing Explanations?, i Luther, K. og Muller-Rommel, F. (red.), *Political Parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*. 119-142. Oxford: Oxford University Press.

- Harmel, R. og Janda, K. (1994). An Integrated Theory of Party Goals and Party Change. *Journal of Theoretical Politics*, 6(3): 259-287
- Harmel, R. og Svåsand L. (1993). Party Leadership and Party Institutionalisation: Three Phases of Development. *West European Politics*, 16(2): 67-88.
- Heidar, K. og Saglie, J. (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Heidar, K. og Saglie, J. (2003). Predestined parties? Organizational Change in Norwegian Political Parties. *Party Politics*, 9(2): 219-239.
- Heidar, K. (2006). Party Membership and Participation, i Katz R. og Crotty W. (red.) *Handbook of Party Politics*. 301-315. London: Sage Publication.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jagland, T. (1999). «Snu Pyramidene». Dagbladet 29. september 1990. Hentet 12. november, 2017 fra <https://www.dagbladet.no/kultur/snu-pyramidene/65548665>
- Jupskås, A. R. (2015). *Persistence of Populism – The Norwegian Progress Party, 1973-2009*. Doktorgradsavhandling. Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Katz, R. (1990). Party as Linkage: A Vestigial Function? *European Journal of Political Research*, 18: 143-161.
- Katz, R. og Mair, P. (1992a). The Membership of Political Parties in European Democracies, 1960-1990. *European Journal of Political Research*, 22(1): 329-345.
- Katz, R. og Mair P. (1992b). *Party Organizations: A Data handbook on Party Organization in Western Democracies, 1960 – 1990*. Newbury Park: Sage Publication.
- Katz, R og Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organizations and Party Democracy – The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, 1(1): 5-28.
- Kirchheimer, O. (1966). The Transformation of the Western European Party Systems, i LaPalombara, J. og Weiner, M. (red.), *Political Parties and Political Development*. 177-200. New Jersey: Princeton University Press.
- Krouwel, A. (2006). Party Models, i Katz, R. og Crotty, W. (red.) *Handbook of Party Politics*. 249-269. London: Sage Publication.
- Kølln, A. (2014). *Party Decline and Response – The Effects of Membership Decline on Party Organizations in Western Europe, 1960-2010*. Doktorgradsavhandling. University of Twente.

- Kølln, A. (2015). The Effects of Membership Decline in Party Organizations in Europe. *European Journal of Political Research*, 54(4): 707-725.
- Kølln, A. (2016). Party Membership in Europe: Testing Party-Level Explanations of Decline. *Party Politics*, 22(4): 465-477.
- Leech, B. (2002). Asking Questions: Techniques for Semistructured Interviews. *PS: Political Science and Politics*, 35(4): 665-668.
- Mair, P. (1994). Party Organizations: From Civil Society to the State. i Katz, R. og Mair, P. (red.), *How Parties Organize – Change and Adaption in Party Organizations in Western Democracies*. 1-22. London: Sage Publications.
- Mair, P., Muller, W. og Plasser, F. (2004a). Introduction: Electoral Challenges and Party Responses, i Mair, P., Muller, W. og Plasser, F. (red.), *Political Parties and Electoral Change: Party Responses to Electoral Markets*. 1-19. DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446216224.n1>
- Mair, P., Muller W. og Plasser F. (2004b). Conclusion: Political Parties in Changing Political Markets, i Mair, P., Muller W. og Plasser F. (red.). *Political Parties and Electoral Change: Party Responses to Electoral Markets*. 264-274. DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446216224.n10>
- MAPP (2016). *Databases*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.61234>
- March, J. og Olsen, J. (2009). The Logic of Appropriateness, i Goodin R., Moran M. og Rein M. (red.), *The Oxford Handbook of Public Policy*. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199548453.003.0034
- Mjelde, H. (2013). How Parties Respond to Membership Decline: The Case of the SPD and the CDU. *German Politics*, 22(3): 253-269.
- Mjelde, H. (2015). Non-Member Participation in Political Parties: A Framework for Analysis and Selected Empirical Examples from Scandinavia. *Representation*, 51(3): 299-310.
- Norris, P. (2000). *A Vicious Circle: Political Communication in Postindustrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NOU 2001: 03. *Velgere, valgordning, valgte*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.
- NOU 2004: 25. *Penger teller, men stemmer avgjør. Om partifinansiering, åpenhet og partipolitisk fjernsynsreklame*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.

- Panebianco, A. (1988). *Political parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Poguntke, T., Scarrow, S. og Webb, P. (2016). Party Rules, Party Resources and the Politics of Parliamentary Democracies: How Parties Organize in the 21st Century. *Party Politics*, 22(6): 661-678.
- Poguntke, T., Scarrow, S. og Webb, P. (2017). Political Party Organizations. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.227.
- Pomper, G. M. (1992). Concepts of Political Parties. *Journal Of Theoretical Politics*, 4(2): 143-159.
- Regjeringen (2009). *Forskrift om studieforbund og nettskoler*. Hentet 25. november 2017, fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-f-16-09-forskrift-om-studiefor/id588994/>.
- Scarrow, S. (1994). The 'Paradox of Enrollment': Assessing the Cost and Benefits of Party Memberships. *European Journal of Political Research*, 25(1): 41-60.
- Scarrow, S. (2000). Parties without members? Party Organization in a Changing Electoral Environment, i Dalton, R. og Wattenberg, M. (red.), *Parties without Partisans – Political Change in Advanced Industrial Democracies*. 79-101. Oxford: Oxford University Press.
- Scarrow, S. (2015). *Beyond Part Members – Changing Approaches to Partisan Mobilization*. Oxford: Oxford University Press
- Scarrow, S. (2017). The Changing Nature of Political Party Membership. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.226.
- Schuman, H. og Presser, S. (1996). *Questions and Answers in Attitude Surveys – Experiments on Questions, Form, Wording and Context*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Solhjell, B. (2002). «Framtid for Partier», *Dagbladet*, 15.02.2002. Hentet 13. november 2017, fra <https://www.dagbladet.no/kultur/framtid-for-partier/65787028>.
- SSB (2017). *Stortingsvalet*. Hentet 3. november, 2017 fra: <https://www.ssb.no/statistikbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=stortingsvalg&CMSSubjectArea=valg&checked=true>

- Strøm, K. (1990). A Behavioral Theory of Competitive Political Parties. *American Journal of Political Science*, 34(2): 565-598.
- Svåsand, L. (1992). Norway, i Katz, R. og Mair, P. (red.), *Party Organizations – A Data Handbook*. 732-780. London: Sage Publications.
- Svåsand, L. (1994). Change and adaption in Norwegian Party Organizations, i Katz, R. og Mair, P. (red.), *How Parties Organize – Change and Adaption in Party Organizations in Western Democracies*. 304-331. London: Sage Publications.
- Van Biezen, I., Mair, P. og Poguntke, T. (2012). Going, going, ... gone? The decline of party membership in contemporary Europe. *European journal of political research*, 51(1): 24-56.
- Verba, S., Nie, N. H. og Kim, J. (1978). *Participation and Political Equality – a Seven Nation Comparison*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VG (2012). *Lysbakken vant uravstemning om ledervalg*. Hentet 1. desember, 2017, fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/sosialistisk-venstreparti/lysbakken-vant-uravstemning-om-ledervalg/a/10077330/>.
- Ware, C. (1987). *Citizens, Parties and the State*. Oxford: Polity Press.

Andre referanser og intervjuoversikt

Partienes årsberetninger er ført på følgende måte i teksten: (partinavn beretningsperiode, sidetall). For eksempel: (Ap 1994/1996, 1).

Intervjuene er ført på følgende måte i teksten: (intervju, partinavn, dato for intervju). For eksempel: (intervju, Ap, 18.10.2017). Intervjuene ble alle gjennomført uke 42, 2017.

Intervjuene er transskribert og tilgjengelig elektronisk ved å ta kontakt med forfatteren. Nedenfor følger en oversikt over de intervjuedes stillingstittel og datoen når intervjuet ble gjennomført.

Partinavn	Stillingstittel til intervjuobjekt	Dato
Venstre	Organisasjonssjef	16.10.2017
Høyre	Leder Medlemsservice	17.10.2017
Arbeiderpartiet	Organisasjonssjef og Medlemsansvarlig	18.10.2017
Sosialistisk Venstreparti	Organisasjonsrådgiver	18.10.2017
Fremskrittspartiet	Kompetanseleder	18.10.2017

Partinavn	Stillingstittel til intervjuobjekt	Dato
Kristelig folkeparti	Konsulent	19.10.2017
Senterpartiet	Assisterende generalsekretær	20.10.2017

Vedlegg

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt om partiers medlemskapsorganisasjoner.

Kjære [Mottakers navn],

Mitt navn er Christian Lehne. Jeg er masterstudent ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, og arbeider for tiden med min masteroppgave med veiledning av professor Knut Heidar. Oppgavens formål er å undersøke hvordan de norske partiene på Stortinget organiserer sine medlemskapsorganisasjoner og hvordan dette har utviklet seg de siste 20-25 årene. Lignende undersøkelser er gjort i andre land, men enn så lenge ikke på de norske partiorganisasjonene, og oppgaven er således av stor interesse i et nasjonalt og tverrnasjonalt perspektiv.

I den anledning ønsker jeg å gjennomføre et intervju med [Partinavn] sin medlemskapsansvarlige. Intervjuet er antatt å vare i ca. 30 minutter, og vil dreie seg rundt organisering, verving, medlemmers plikter og rettigheter, og hvordan disse aspektene har endret seg de senere årene. Etter intervjuet vil notatene lagres på sikkert område på UiO sine servere, for så å slettes ved oppgavens forventede ferdigstillelse i desember 2017. På grunn av oppgavens utforming vil de intervjuede kunne identifiseres gjennom sin stilling.

Din deltakelse er frivillig, og du står fritt til å trekke seg fra prosjektet både før, under og etter intervjuet, uten at det trengs at du oppgir grunn. Dersom du har mulighet til å delta eller ønsker mer informasjon om prosjektet kan jeg nås på telefon 905 29 152, eller ved å sende mail til chrileh@student.sv.uio.no. Du kan også nå min veileder på knut.heidar@stv.uio.no. Intervjuene er tenkt å gjennomføres i løpet av oktober 2017.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

På forhånd takk, og med vennlig hilsen,

Christian Lehne
Masterstudent,
Institutt for Statsvitenskap, UiO

Intervju om de norske partienes medlemsorganisasjoner

Jeg vil gjerne begynne med å takke deg for at du tok deg tid til dette intervjuet. Jeg gjennomfører disse intervjuene i forbindelse med min masteroppgave ved Universitetet i Oslo. Formålet er først og fremst å få innsikt i hvordan norske partier organiserer sine medlemsorganisasjoner, men og hvordan dere forholder dere til sympatisører uten medlemskap. Jeg setter derfor veldig pris på å få snakke med dere i [Partinavn]. Intervjuet er antatt å vare i rundt 30 minutter. Du kan velge å ikke svare på spørsmål, og du kan òg velge å trekke deg fra intervjuet, skulle du ønske det.

(GI OVER SAMTYKKEBREV OG FÅ DET UNDERTEGNET)

Før vi setter i gang lurer jeg også på om det er greit for deg om jeg tar opp intervjuet på en bånd-opptaker?

1. Som nevnt er jeg interessert i hvordan partiet forholder seg til deres medlemmer. Kan du fortelle kort om utviklingen av medlemstallene de siste årene og hvordan dette har blitt opplevd av dere i sentralorganisasjonen?
  - a. utviklingen siden 90-tallet.

VERVING/REKRUTTERING

2. Har partiet gjennomført en eller flere vervekampanjer de siste årene?
  - a. Hvis ja, når og hvordan ble de gjennomført?
3. Har partiet endret strategien for hvordan verve medlemmer siden du begynte i jobben?
  - a. Blitt mer offensiv, defensiv eller forholdt seg likt?
4. Har dere innført eller diskutert noen ordninger for å senke terskelen for å bli medlem?

MEDLEMSPLEIE

5. Hvilke muligheter har medlemmer i dag til å påvirke politiske og organisatoriske avgjørelser i partiet?
  - a. Stille forslag, talerett, stemmerett, mer uformelle (for eksempel gjennom internett)?
6. Har det skjedd noen endringer på dette feltet siden du begynte?
7. Så vidt du vet, har partiet noen gang benyttet seg av uravstemninger blant sine medlemmer?
  - a. Hvis ja, rådgivende eller avgjørende, og i hvilke saker ble dette gjort?
  - b. Hvis nei, har det blitt diskutert, og i så fall hvorfor ble det ikke benyttet?
8. Tilbys medlemmer muligheten for skoloring, og hvordan gjennomføres i så fall skoloringen?
  - a. Nettkurs, seminarer, utsendt materiell, eller lignende?
  - b. Hvor mange kurs gjennomføres sånn ca. årlig?
9. Har det skjedd noen endringer på dette feltet siden du begynte i jobben?
  - a. Blitt mer offensiv, defensiv eller forholdt seg likt?

IKKE-MEDLEMMER

10. Har dere noen ordninger for å aktivisere sympatisører uten medlemskap?
  - a. *bidra i valgkamparbeid, delta på kurs/møter, motta nyhetsbrev eller lignende?*
  - b. *Kan de delta på åpne møter på de ulike nivåene?*
11. Har dette endret seg siden du begynte i jobben?
  - a. *Blitt mer utadvendt, innadvendt, forholdt seg likt?*
12. Har partiet ett type intranett eller nettforum hvor personer uten medlemskap har tilgang?
  - a. *Hvilke aktiviteter kan man gjøre på denne nettsiden?*
13. Finnes det noen mulighet for sympatisører uten medlemskap å påvirke i saker som diskuteres internt i partiet, for eksempel utforming av partiprogram eller nominasjon?
  - a. *Stemmerett, forslagsrett, talerett, eller mer uformelle*
14. For å bli satt opp på partiliste ved kommune-, fylkesting-, eller stortingsvalg, *må* man være betalende medlem?
  - a. *Hvis ja, er det en formell regel eller er det kun forventet?*

AVSLUTNING

15. Helt til slutt, ønsker du å legge til noe? Er det noen spørsmål du savnet, eller noen spørsmål du mener var lite relevante?